N. A. / A. c 6918.

Ex Libris

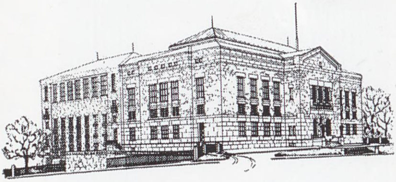

Nasjonalbiblioteket

87GA66139

Ex Libris

[illegible]

Eiler Hagerup

Merkværdige Exempler
paa
de hellige
Martyrers
svare Lidelser
og
Seyerrige Troe og Taalmodighed
udi
de ti store Forfølgelser,
som
under den Hedenske Øvrighed
udi de trende første hundrede Aar
efter Christi Fødsel
overgik Christenheden.

Til almindelig Opbyggelse samlede
og
til Trykken befordrede.

Kiøbenhavn, 1761.
Trykt hos Andreas Hartvig Godiche.

IMPRIMATUR,
In Fidem Protocolli Facultatis
Theologicæ
Jo. OTHO BANG, Dr.

Høyædle og Høyærværdige

Herr

Erich Pontoppidan,

S. S. Theol. Doctor,

Pro-Canceller

ved det Kongelige Universitet,

Biskop, samt Medlem

af Videnskabernes Sælskaber

udi

Kiøbenhavn og St. Petersborg.

A

Høyædle og Høyærværdige

Herr

Jens Christian Spidberg,

S. S. THEOL. DOCTOR,

Biskop

over Christiansands Stift

og

Medlem af Videnskabernes Sælskab

udi Kiøbenhavn.

Mine meget gunstige Velyndere.

Høyædle og Høyærværdige
Herr Pro-Canceller,

Da jeg for nogen Tiid siden toeg mig den Frihed at dedicere Deres Høyædle Høyærværdighed en liden historisk Afhandling om Catechumenis i den første christen Kirke, behagede det Deres Høyædle Høyærværdighed, ey allene at beære samme mit ringe Arbeyde med Deres gunstige Approbation, men og at give mig Deres Tanker tilkiende, at det skulle være Dem kiert,

om jeg ville giøre et Forsøg paa at skrive noget om de hellige Martyrers Skiebne og Forhold.

Jeg behøvede ingen lang Betænkning for at følge et Anslag, som blev mig givet af en Mand, hvilken jeg har saa stor Aarsag at venerere; og derfor, omendskiønt jeg gandske vel kiendte min ringe Evne, til et saadant Arbeyde, efter Materiens Værdighed og mit Ynske, at udføre, giorde jeg dog strax Begyndelse dermed, og har ved GUds Biestand endeligen bragt det saa vidt, at nærværende lidet Skrift, saasom et Forsøg

søg til en Martyr-Historie, kand overleveres i Trykken.

Og da denne Afhandling saaledes er en Virkning af Deres Høyædle Høyærværdigheds Raad og Opmuntring, saa maatte det og gunstigst tillades mig, at sætte Deres høyfortiente og berømmelige Navn derpaa, og ved samme Leylighed at bevidne min Hengivenhed og dybe Ærbødighed for Deres Høyædle Høyærværdigheds Person og store Fortienester.

Høyædle og Høyærværdige
Herr Biskop,

Da jeg efter GUds viise og kierlige Førelse blev kaldet til det offentlige Lære-Embede i Kirken, og min Vocation faldt til en af Meenighederne i dette Stift, erindrer jeg mig med største Taknemmelighed, at Deres Høyædle Høyærværdighed var en af de Ældste, ved hvis Forbøn og Hænders Paalæggelse, jeg til det hellige Embede blev indviet

viet, og at De siden den Tiid har beæret mig med en besynderlig Kierlighed og Bevaagenhed, hvorpaa jeg haver mange Prøver, og haver dem alle i taknemmelig Erindring.

Alt dette har sat mig i Gield hos Deres Høyædle Høyærværdighed; og, endskiønt jeg gandske vel veed, at De ingen Betaling forlanger, saa beder jeg dog at det gunstigst maatte være mig tilladt, formedelst nærværende Skriftes Dedi-

cation, offentligen at bevidne, saa-
vel min dybe Ærbødighed imod De-
res Høyædle Høyærværdig-
hed, som min foresatte Biskop, som
og min Forpligtelse til Skiønsomhed
og Taknemmelighed imod en saa kier
og gunstig Velynder.

Jeg vil bede den Allerhøyeste, at
han vil lade Deres Høyædle Høy-
ærværdigheders Leve-Aar og Vel-
signelser blive mange, og lade Dem
aldrig savne den Glæde at see megen

Frugt

Frugt af Deres priselige Omsorg for Kirkens og det almindelige Beste.

I øvrigt udbeder jeg mig Deres Høyædle Høyærværdigheders vedvarende Bevaagenhed, med største Veneration forblivende,

mine gunstige Velyndere,

Deres

Høyædle Høyærværdigheders

allerydmygste og allerlydigste Tiener

Eiler Hagerup. Dr.

Christelige Læser!

Den daglige Erfarenhed lærer, at Exempler have en stærk og forunderlig Kraft til at kunde sætte det menneskelige Gemytte udi adskillige Bevægelser, og derved at drage det enten til Kierlighed eller Afskye, i hvilken Henseende Historien, hvorudi allehaande Exempler forestilles, ansees ey alleneste som et nyttigt og behageligt, men og som et fast umisteligt Studium for det menneskelige Kiøn.

Af gode Exempler have vi ikkuns et eeneste, som i alle Parter og Grader er gandske fuldkomment, jeg meener det, som vores allerhelligste Frelser selv har efterladt

os,

os, med Befaling, at vi skulle træde udi hans Fodspor.

Næst efter dette, som er uden liige, kand vi vel med Billighed sætte de hellige Martyrers efterladte Exempler, saasom de rette og ægte af disse have vist nok bragt det med deres Mæsters Efterfølgelse til den muesligste Fuldkommenhed udi Verdens og sin egen Fornægtelse; og formaner derfor Apostelen os, til at betragte denne store Hob Vidner, som staaer omkring os, og det saaledes, at vi skulle see paa deres Omgiængelses Udgang og efterfølge deres Troe.

Men dersom Exempler skal kunde gielde noget hos fornuftige Mennesker, da maae de være virkelige og sande, thi opdigtede Fabler, skiønt de kunde synes rimelige, kand dog aldrig virke nogen ret alvorlig og vedblivende Bevægelse udi stadige Gemytter.

At der virkelig haver været Personer til, som vi kalde Martyrer, det er saadanne, som udi Forfølgelsernes Tider ey allene have vovet, men og med største Frimodighed og Glæde, tilsat deres Gods, Frihed,

Ære

Ære og Liv for den HErres JEsu Christi og hans Bekiendelses skyld, det er en Sandhed, som foruden den hellige Skriftes og Kirkens ubedragelige Vidnesbyrd, end og tilstaaes af Jøder og Hedninger, som Christi og hans Riges aabenbare Fiender. Ældgamle, og derhos, efter deres Maade, gandske troeværdige hedenske Scribentere, der have levet i Forfølgelsens Tider, og til Deels selv været Forfølgere, aflægge Vidnesbyrd om Christo, om de Christne, om deres Gudsdyrkelses Maade, om de haarde Forfølgelser, som de for deres Religions skyld maatte udstaae, om den forunderlige Taalmodighed og Bestandighed, hvormed de underkastede sig al optænkelig Marter og Døden selv, hellere end de ville fornægte den HErre Christum eller afvige fra hans Bekiendelse og Lydighed (a); ja en af disse Scribentere (b), som selv var en høy Øvrigheds Person, der under Keyser Trajano loed omkomme en Mængde af de Christne, har

(a) Disse ere fornemmeligen Cor. Tacitus, C. Plinius Secundus og C. Svetonius, som hver til sit Stæd udi efterfølgende Tractat findes anførte.

(b) Plinius, Libr. X. Epistol. 97. p. m. 606.

har dog tillige aflagt et herligt Vidnesbyrd ey alleene om deres Bestandighed i at bekiende Christum, men og om deres ustraffelige og uskyldige Forhold.

En saa frivillig og samtydig Tilstaaelse af Christendommens Fiender giver da en tilstrekkelig Forsikring om Tingenes virkelige Tildragelse og historiske Sandhed.

Men hos Kirkens egne Scribentere findes endnu en langt fuldstændigere og bedre Efterretning om de hellige Martyrer. Thi som deres Personer og efterladte priselige Exempler, vare, som tilbørligt, hos de første Christne i en besynderlig stor Hoyagtelse, saa har og Kirken baaret en særdeles Omsorg for at conservere deres Amindelse, hvorpaa følgende kand tiene til Beviis:

Visse Personer, som kaldtes Notarier (a) og kunde med blotte Tegn paa en behændig Maade skrive hele Meeninger, bleve bestilte at være tilstæde ved Martyrernes Forhør og Execution for at optegne

(a) Om disse Notarier eller ταχυγράφοις kand læses Binghami Orig. Libr. III. Cap. 13. §. 5.

Sporsmaal og Giensvar og ellers enhver Omstændighed, som derved maatte forefalde. Deres herom samlede og siden udgivne Beretninger bleve kaldte gesta martyrum ɔ: **Martyrernes Bedrifter;** og fandtes der hos de fleste Meenigheder saadanne authentiqves Documenter om deres Martyrers Navne og priisværdige Forhold.

Undertiden have Meenighederne selv, saa snart Forfølgelsen var over, ved en circulaire Skrivelse underrettet andre deres Brødre om de særdeles Martyrer, som udi næstforegaaende Forfølgelse have hos dem beseglet Troen med deres Blod. Paa denne Maade har Meenigheden i Smyrna conserveret deres apostoliske og exemplariske Biskops S. Polycarpi Amindelse, og Meenighederne til Vienne og Lyon i Gallien ligeledes foreviget de Martyrers Ihukommelse, som derpaa Stædet udi Forfølgelsen under Keyser M. Antonino Philosopho have fuldkommet Løbet, bevaret Troen og bekommet Kronen.

Nogle af Martyrerne have og selv skriftligen optegnet hvad som har tildraget

 sig

sig med dem fra deres Fængsels Tiid og indtil Executionen skulle gaae for sig. Disse egenhændige Beretninger kom siden for Lyset forsynede med et lidet Tillæg om Henrettelsen og de Hensovedes sidste Ord. Saaledes have Martyrinden Perpetua, Martyrerne Saturus og Flavianus selv givet os deres Martyr-Historie beskreven.

Andre have udførligen beskrevet enkelte Personers Levnet og Martyr-Død, saasom Pontius, af hvilken vi have S. Cypriani Historie.

De fleste af de ældste Kirke-Scribentere melde ved al Leylighed om Forfølgelserne og Martyrernes Skiebne og Forhold derudi; og har Eusebius, Biskoppen til Cæsarea udi Palæstina, foruden hvad han udi sin Kirke-Historie tilfældigviis kand have skrevet herom, desuden efterladt sig tvende Bøger alleene om nogle af de hellige Martyrer. Den eene af bemeldte tvende Bøger, som kaldtes en Collection af de gamle eller ældre Tiders Martyrer (a), er, til ubodelig Skade for Martyro-

(a) Ἀρχαίων μαρτύρων συναγωγή.

tyrologien, for lang Tiid siden forkommet, men den anden, som handler om Martyrerne i Palæstina, er endnu i Behold (a).

Kirken har fra ældgammel Tiid af ladet anordne visse Fæst-Dage til Martyrernes Ihukommelse. Paa saadanne Hoytids-Dage kom Meenigheden tilsammen, oftest, særdeles i Forfølgelsens Tider, hos Martyrernes Graver, for at holde Guds-Tieneste, og da tillige lade sig forelæse, til Opmuntring og Efterfølgelse, den eller hiin Martyrs Bedrifter, saaledes, som de af de forhen omtalte Notarier vare beskrevne (b) og var det derfor, at enhver Meenighed bar en særdeles Omsorg for at conservere sit Martyrologium.

Paa saadan Maade havde de første Christne samlet sig ret tilstrækkelige og ordentlige Efterretninger om de hellige Martyrer; og kand det ikke feyle, at jo Martyr-Historien i de Tider maae have være meget

(a) Περὶ τῶν ἐν παλαιςίνη μαρτυρησάντων.

(b) Jos. Bingham, Orig. Libr. XIII. Cap. 9. §. 5.

behagelig og opbyggelig. Men dette gode varede dog ikke ret længe; thi da adskillige barbariske Nationer Tiid efter anden trængte sig ind i det romerske Rige, hvor de holdte ilde Huus, kom de Christnes Sager paa mange Stæder i stor Forvirrelse, og bleve deres Bøger og Skrifter, hvoriblant Martyrernes Acter ogsaa vare, adspredde og til Deels gandske forkommen. Da nu Kirken siden vilde have sine forrige Martyrer og Martyrologia igien, og de ægte Skrifter og Efterretninger derom vare tabte Deels ved bemeldte Barbarers Indfald og Plyndren, Deels og ved Tidens Længde forkomne, loed man i de forriges Stæd forfærdige nogle nye, men derhos meget falske og urigtige saa kaldte Kalendaria og Martyrologia (a); og eftersom Vankundighed, Overtroe og afdøde Helgenes Tilbedelse Tiid efter anden voxte og toeg Overhaand, toeg Almuen heller end gierne imod alle de Legender og Sancter, man vilde byde dem, uden at kunde eller ville prøve om de vare ægte eller ikke.

Man

(a) Theodoricus Ruinart, in Præfatione generali, Actis Martyrum Sinceris præmissa. p. IX. Editionis Amstellodamens. A. 1713.

Man saae da komme for Lyset en Mængde Legender om adskillige Sancter og deres foregivne Miracler, hvoraf en Deel ere saa latterlige og saa haandgribeligen falske, at man ey noksom kand beundre saavel deres Dristighed, som have opdigtet saadanne Fabler og udgivet dem for sande Tildragelser, som og deres Letsindighed, Vankyndighed og Overtroe, som have ladet sig nøye med saadanne Eventyrer.

I saadan U-orden og Forvirrelse forblev Martyrologien indtil Reformationens Tiid, da GUD igien bød Lyset fremskinne af Mørket. De imellem Protestanterne og de Roman-catholske opkomne Tvistigheder gave Anledning til alle, Religionen vedkommende Sandheders nøyere Undersøgelse og Bestemmelse; og saasom disse beraabte sig idelig paa Medhold af de gamle Kirke-Fædres Skrifter, saa maatte hine nødvendig forskaffe sig en grundig Indsigt udi Kirke-Fædrenes Skrifter og Kirkens Historie, hvortil Martyrologien ogsaa hører. Matthias Flacius Illyricus og hans lærde Medarbeydere, udgav de saa kaldte Centurias Magdeburgenses, et fortreffeligt Arbey-

de, som ey lidet har contribueret til Reformationens lykkelige Fremgang, ved at viise, hvor lidet den da værende Roman catholske Kirke i Lærdom og Forfatning stemmede overeens med den første christne Kirke. Og hvad Martyrologien angaaer, da handles og udi bemeldte Skrift derom til merkelig Forbedring.

Imod disse Centurias maatte den lærde og flittige Cardinal Cæsar Baronius skrive sine Annales ecclesiasticos. Andre igien, endog af den romerske Kirkes egne Tilhængere, skrev imod Cardinalen igien; og høstede Kirken af disse vidtløftige Disputer den Frugt, at saavel Kirke-Historien i Almindelighed, som og i Særdeleshed den Part deraf, som handler om de hellige Martyrer, blev kiendeligen renset og forbedret. De Roman-catholske maatte nu i mange Ting give efter, og de lærdeste og oprigtigste iblant dem tilstaae, at Martyr-Historien var blevet meget fordervet, og at meget af det, som derudi forekom, var et Opdigt og en Affødning af de mørke Tiders u-nægtelige Blindhed og Overtroe.

Hvad endeligen Martyr-Historien i den protestantiske Kirke for nærværende Tiid angaaer, da have adskillige lærde Mænd ved deres Fliid og Undersøgelser bragt det dertil, at de ægte og forfalskede eller og opdigtede Martyr-Acter kand kiendes og skilles fra hverandre, og følgeligen, at de Personer, som vi antage for Martyrer, kand formedelst, troeværdige historiske Documenter bevises at være det, de gives ud for, nemlig saadanne, som med Frimodighed have opoffret deres Liv for Evangelii Sandheds skyld. Af saadanne beviislige Martyrer forestilles nogle udi efterfølgende Tractat, som nu til almindelig Opbyggelse overgives til Trykken. Man kunde vel have anført et større Tal af beviislige Martyrer; men som Hensigten ikke var at bevise, hvor mange ægte Martyr-Acter, der endnu var i Behold, kunde det være nok, alleene at anføre de merkværdigste iblant Martyrerne, af hvis Historie man letteligen kunde dømme om den øvrige store Hob af disse hellige Vidners himmelske Sind og priisværdige Forhold.

Inddeelingen er giort efter den vedtagne Orden af de ti store Forfølgelser,

som

som udi de trende første Seculis efter Christi Fødsel, overgik Kirken. Tvistighederne om Forfølgelsernes Tal, Tiid og deslige, ere mig gandske vel bekiendte, men udi Afhandlingen selv har jeg med Fliid forbigaaet dem, thi som denne sigter alleene til Opbyggelse og Bestyrkelse i Troe og Kierlighed i Christo JEsu, saa var der heller ikke Stæd for tørre og mavre Critiqver.

Men det troe Vidne, den HErre JEsus Christus, hvis Sag gav de hellige Martyrer Anledning til deres svare Lidelser, og hvis Kraft fuldkommedes i deres Skrøbelighed formedelst en seyerriig Troe og Taalmodighed han legge selv sin Velsignelse til dette ringe Arbeyde: og hannem, med Faderen og den Hellig Aand, være Ære og Lof, nu og i al Evighed, Amen.

Skrevet i Arendal
den 30 Decembris. 1760.

E. Hagerup. Dr.

Cap.

Cap. I.

Om den første store og almindelige Forfølgelse, som under den Romerske Keyser Nero overgik den Christne Kirke.

Vores HErre og Frelser JEsus Christus havde allerede i sine Kiøds Dage tilkiendegivet for sine Disciple, at de ikke kunde vente sig en bedre Skiebne i Verden, end den han selv, som deres Herre og Mæster, havde havt, og at den Tiid derfor skulle komme, at de, som bekiendte hans

Navn, ey alleene skulle hades af alle, men og overantvordes til Trængsel og slaaes ihiel.

At denne saavel som alle de øvrige vores store Prophetes Spaadomme ere blevne og fremdeles vil blive paa det allernøyeste opfyldte, derom kand ingen tvivle, som haver nogen grundig og ordentlig Kundskab og Indsigt i GUds Kirkes Historie og deraf har lært at kiende GUds Folkes Skiebne i denne Verden.

Det en Apostel skriver om Kiødets Sands, at samme er Fiendskab imod GUD, det har GUds Kirke til alle Tider i sin Grad følet Virkningen af, ey allene formedelst bittre og spodske, skiønt aldeles ugrundede Modsigelser imod Evangelii Sandhed, løgnagtige Beskyldninger og Bespottelser imod de sande Troende, som formedelst den HErres og Frelseres JEsu Christi Erkiendelse have undflyet denne Verdens Ureenligheder, men og i Særdeleshed formedelst de offentlige og

 blodige

blodige Forfølgelser, som Kirkens Lemmer Tiid efter anden have været underkastede.

Af deslige offentlige Forfølgelser regner man i Besynderlighed de Ti store og almindelige, som udi de første tre hundrede Aar efter JEsu Christi Fødsel, under en Deel af de Hedenske Romerske Keysere overgik GUds Kirke.

Den første af disse Keysere, som forgreb sig paa GUds Folk og lagde Haand paa dem til det Onde, var den af sit Tyrannie og store Udyder saa bekiendte og berygtede Nero, hvilken, som Eusebius skriver, lagde og dette til alt det øvrige af sit ugudelige og umenneskelige Forhold; at han offentligen lod forfølge de Christne. Dette skeede A. C. LXIII. henved midt i November-Maanet, udi Neronis Regierings niende Aar, da Forfølgelsen gik an. Om Keyseren har med noget offentlig Edict paabudet denne Forfølgelse, eller det er skeed formedelst hans mundtlige Befaling og Samtykke, er, for-

medelst Mangel paa tilforladelige historiske Efterretninger herom, endnu ikke tilfulde afgiort. Af et Sted hos Eusebium (a) synes det, at Senatet i Rom havde allerede i denne Tiid giort denne almindelige Beslutning, at hvo som eengang var bleven overbeviist at være en Christen, skulde, i Fald han ey afstoed derfra, have sit Liv forbrudt.

Men i hvorledes det end er tilgaaet med Keyserens Ordre, enten samme er bleven skriftlig eller mundtlig udstæd, saa er dog om Sagen selv ikke den allermindste Tvivl, efterdi de troværdigste Scribentere, endog af Hedningerne selv, vidne om den store og haarde Forfølgelse, som paa denne Tiid overgik de Christne, i den Hensigt, at disse, som af Keyseren og Hedningerne i Almindelighed bleve forhadte og anseete for de allerskadeligste Mennesker i Verden, skulle, i hvor

de

(a) Hist. Eccles. Libr. V. Cap. 21.

de fandtes, paagribes og aldeeles udrøddes (a).

Det er saavel af Hedenske som Christne Scribentere bekiendt, at denne Nero blev een af de allerslemmeste Tyranner, som nogen Tiid har plaget Verden, og at han viiste, sig at være en affagt Fiende af alt got, hos hvem det endog maatte findes, hvorfor det og kunde synes overflødigt, nøyere at ville eftersøge de Aarsager, som kunde have sat ham i Harnisk imod de Christne. Disse, som et i Sandhed helligt Folk, kunde ey andet end være en Torn i Øyet paa denne Herre, der gik saavidt i Umenneskelighed, at han ey alleene, uden Forskiel, og uden mindste given Aarsag, lod omkomme mangfoldige uskyldige Mennesker, men lod og myrde sin egen Moder, som havde født ham til Verden, og formedelst hvis Hielp han var kommen til Regieringen. Det er altsaa en klar Sag, at den rette Aarsag til denne Forfølgelse

(a) Corn. Tacitus Annal. Libr. XV.

gelse bør søges og kand findes udi Neronis eget hæslige Gemytte; ikke desmindre melde dog Historierne om adskillige Omstændigheder, som efterhaanden have alt meere og meere saaledes forbittret Keyserens Sind imod de Christne, at det endeligen kom til en offentlig Forfølgelse. Dette fortælles saaledes: Evangelii Prædiken, som paa det kraftigste blev understøttet af de Miracler, som skeede formedelst Apostlerne, fik en saa ynskelig Fremgang i Verden, at mangfoldige Mennesker, saavel udi Rom, som i Provincerne, bleve omvendte fra de dumme Afguder, til at tiene den levende GUD. Saadant stod Keyser Nero ikke an, allerhelst, da een af hans allerkiereste Concubiner var formedelst St. Pauli Prædiken bleven omvendt (a). Denne Tildragelse skal have overmaade forbittret denne vellystige Herre, hvorfor han og fattede et uforsonligt Had, saavel

(a) Cave, in Vita S. Pauli, p. m. 422.

saavel til de Christne i Almindelighed, som til St. Paulum i Særdeleshed.

Foruden dette indtraf endnu en anden Begivenhed, som ligeledes ophidsede Keyserens Sind imod Apostlerne St. Petrum og St. Paulum. Den berygtede Simon Magus havde med sit Koglerie sat sig i stor Anseelse hos Keyser Nero, som var en stor Liebhaber af deslige heslige Konster. Denne Simon havde nu i Særdeleshed intet got Øye paa St. Petrum, af de Aarsager som St. Lucas (a) melder, hvorfor han og giorde sig al Umage for at imodstaae og svække de Miracler, som skeede ved Apostelen. Til den Ende tilbød han sig, udi Keyserens og andres Paasyn, at vilde flyve op i Luften, hvilket han og til deels skal have præsteret, men da Apostlerne Petrus og Paulus imidlertiid giorde heftig Bøn til GUD, at denne Koglere maatte blive til Skamme med sit Foretagende, skeede det, at han faldt ned af

(a) Act. VIII. 20. &c.

Luften, brød sine Been, og af Fortrydelse over saadan Tort kort derefter tog Livet af sig selv. Herover blev Nero gandske ilde tilfreds, og da han ansaae Apostlerne som Aarsagen til det slette Udfald, som hans Favorit havde med sit Foretagende, saa blev han alvorligen betænkt paa at hevne sig saavel paa dem, som paa de øvrige Christne. Endskiønt det ikke just var Neronis Maade, efter lovlige Formaliteter at procedere imod dem, som han havde i Sinde at faae af Veyen, saa vilde han dog for denne gang ansees for retfærdig, og derfor ikke lade holde en saa haard Execution over de Christne uden dertil at have retmæssige og trængende Aarsager. Disse skulle da søges og findes i de Christnes eget onde og lastværdige Forhold; og for at kunde komme til at fremviise et Slags Beviis derpaa, anrettede han følgende Tragoedie: Han lod en Dag anrette et stort Giæstebud og dertil indbyde nogle af sine ligesindede fortroelige Venner. Da disse

vare

vare nu blevne brav drukne, overtalede han dem til at stikke Ild paa Byen, foregivende, at han nok gad see, hvorledes det gik til udi Trojæ Ildebrand. Disse liderlige Skalke fandtes strax færdige hertil, toge Ild og anden brændende Materie til sig, løbe dermed omkring i Staden, anstillede sig som galne og affindige, og fik saaledes Leylighed, hemmeligen at lægge Ild under Huusene paa adskillige Steder, hvoraf blev anstukken en forskrekkelig Ildebrand, som varede udi sex Dage og syv Nætter og lagde imidlertiid den største og beste Deel af denne herlige Stad i Aske. Imedens Ilden saaledes huserede, stod Nero selv paa Mæcenatis Taarn, hvorfra han beqvemmeligen kunde see over den gandske Stad, og skal han ved dette Syn mangfoldig have diverteret sig. Indvaanerne bleve herover, som venteligt var, meget allarmerede, og vilde endeligen have at viide hvem Ophavsmanden var til denne skrekkelige Ildebrand. Nero blev strax mistænkt der-

for (a) og blev der iblant Almuen en saadan Mummel derom, at det tegnede sig til en Opstand imod Keyseren. Men han fandt Udvey, paa eengang baade at redde sig af Faren og at udføre den Hevn over de Christne, som han længe havde gaaet frugtsommelig med. Han lod da udsprede, at disse, som almindelige Fiender af det menneskelige Kiøn, havde sat Ild paa Staden, og for at indbilde Folk, at det var saa, lod han nogle af dem paagribe og ved piinligt Forhør tvinge til at tage Skylden paa sig. Endskiønt Nero blev herefter, ligesom før, mistænkt og anseet for den rette Gierningss-Mand, og ingen tvivlede paa, at det jo var saaledes, saa var man dog i Almindelighed gandske vel tilfreds med, at Skylden derfor blev lagt paa de Christne, som stode i Udraab for at være et saadant Folk, der holdte det for en Dyd at bedrive de groveste Misgierninger (b). Om ellers

St.

(a) C. Tacitus, Annal. Libr. XV.

(b) Svetonius, in vita Neronis, p. m. 570.

St. Petri Lærdom, udi hans anden Epistels tredie Capitel, angaaende Verdens Undergang formedelst Ild, er, efter en vis lærd Mands Formeening (a), af Nerone bleven misbrugt til at besmykke sin Beskyldning med imod de Christne, det lader jeg staae ved sin Værd.

Forfølgelsen gik da an, og det paa en saa heftig og voldsom Maade, som passede sig med Neronis tyranniske Gemytte, understøttet med overflødig Magt og Evne til at udøve sin Hevngierrighed.

De Christne havde allerede mangfoldig formeeret sig, saavel i Roms Bye, som udi Provincerne, hvorfor der og overalt skeede mange og haarde Executioner, dog venteligen ingensteds haardere, end der, hvor Tyrannen selv residerede; og kand man saa meget mindre tvivle om Forfølgelsens Haardhed, som en hedenske, dog meget troværdig Historie-

(a) Cave in vita S. Petri.

Historie-Skriver (a), der og selv var en stor Fiende af de Christne, fortæller, hvorledes nogle af dem bleve offentligen prostituerede til Spot for de Forbigaaende, andre bleve indsvøbte i vilde Dyrs Huuder og kastede for glubske Hunde for at rives ihiel: andre bleve korsfæstede, andre levende forbrændte, andre bleve forvarede indtil Aftenen, da man satte Ild paa dem, og lod dem i Steden for Fakler brænde Natten igiennem.

Af dette troværdige Vidnesbyrd kand man lære at dømme om de Christnes haarde og forskrekkelige Skiebne udi denne Forfølgelse, da det var Tyrannen ey allene derom at giøre, at han kunde faae dem af Dage, men at Øyemerket ved de mange Slags Piinseler har været, paa det allerempfindtligste at martre dem og ret at giøre sig en Fornøyelse af at kunde giøre dem Døden dobbelt bitter og forskrekkelig.

Iblant

(a) Corn. Tacitus, Annal. Libr. XV. & ex eo Sulp. Sever. Hist. S. Libr. II.

Iblant de adskillige Piinseler, hvormed Martyrerne bleve aflivede, nævner og Tacitus denne, at de bleve brændte og maatte tiene til Fakler, for at lyse Natten igiennem. Beskrivelsen, som Historien giver os om denne Straf og Døds-Maade, er denne: Man lod tillave et Slags Skiorter eller Over-Klæder af Papir, som blev oversmurt med Vox, Beeg, Harpix og deslige. I dette fatale Klæde bleve Martyrerne indsvøbte og hist og her i Gaderne hæftede til Pæle, saaledes, at de ikke i mindste Maade kunde komme til at bevæge noget Lem paa deres Legemer. Ved Siderne af dem lod man legge Dynger af tørt Riis og anden let brændende Materie, som da mod Aftenen blev antændt, og hvoraf Luen strax fattede an i de beegede Skiorter. Saaledes bleve disse elendige Mennesker levende forbrændte, og det saa langsom, at det kunde vare heele Natten igiennem; og beretter Historien, at igiennem Sanden i Gaderne flød heele Bække af de

forbrændte Menneskers Fedme, som Ilden efterhaanden havde smeltet.

Denne Medfart var saa grusom og umenneskelig, at Hedningene selv ikke saa hastig kunde glemme den, thi adskillige af dem skriver derom, og naar de vil nævne eller true med nogen ret haard Straf, saa viide de ingen verre end denne.

Denne Døds-Maade har foraarsaget Martyrerne en saa ubeskrivelig Smerte, at endog deres Fiender have til Deels baaret Medynk med dem; allene Nero selv blev ubevægelig; thi han kiørte igiennem Gaderne om Natten og fornøyede sig meget ved at see dette Spectacle og at anhøre disse elendige Menneskers jammerlige Hylen. Tacitus skriver, at en stor Mængde af de Christne omkom udi denne Forfølgelse. Det kunde ey heller andet være, saavel i Betragtning af Tyrannens bekiendte Grumhed, som og af hans og de øvrige Hedningers Øyemerke derved, som var, gandske at udrødde denne

skadelige

skadelige Superstition, som var det Navn, man da gav de Christnes allerhelligste Troe.

De betydeligste Personer af denne Tids Martyr-Skare, skal efter den almindeligste Meening have været, de tvende store Apostle, St. Petrus og St. Paulus, hvilke begge paa een Dag, nemlig den 29 Junii, fik deres Martyr-Crone, skiønt det er uvist, om det saa lige skeede i eet og det samme Aar. St. Petrus, som en Jøde, og af det romerske Folk foragtet Person, blev dømt til at korsfæstes, men St. Paulus derimod, saavidt han var en fornemmere Mand, nemlig en romerske Borger, fik den Dom, at han skulle rettes med Sverdet.

Om begge disse store Mænds Kald og Embede findes Underretning i den evangeliske Historie, udi Apostlernes Gierninger og i deres egne Sende-Breve, hvorfor jeg ey heller dermed nu vil opholde mig, men derimod alleene berøre visse Omstændigheder, som ved deres sidste Fængsel og paafølgende Død

haver tildraget sig, og som den hellige Skrift intet melder om. Saaledes beretter Eusebius (a), at St. Petri Huustroe, kort for hendes Mand, fik Martyr-Cronen, og at dette hellige Ægte-Par, som nu vidste at deres Fraskillelses Stund var for Haanden, havde tilforn trøstet hverandre af GUds Ord, og opmuntret hinanden til Taalmodighed og Bestandighed i de forestaaende Lidelser.

Imedens Apostlerne sadde i Fængselet, have de ikke været ledige, men anvendt Tiden, saavel paa idelige Gudfrygtigheds Øvelser for dem selv, og Forberedelse til den forestaaende Martyr-Død, som og paa de Fangers Oplysning og Omvendelse, som tillige med dem sadde i Fængsel; og skal St. Paulus, da han blev udført til Retter-Stædet, formedelst sin kraftige Tale og store Taalmodighed, have omvendt tvende Soldatere af Vagten, som gik med ham, hvilke begge,

(a) Hist. Eccles. Libr. III. Cap. 27.

begge, kort derefter, maatte ligeledes lade deres Liv for Evangelii skyld.

Endeligen kom Forløsningens Dag, og skulle da St. Petrus først udstaae sin Straf. Han blev udført til det vaticanske Bierg i Rom, ikke langt fra Tibur, hvor han først blev hudstrøgen og derefter korsfæstet. Ved Executionen udbad Apostelen sig dette; at han maatte vorde korsfæst, ikke paa den ellers sædvanlige Maade, men saaledes, at Hovedet maatte vendes ned og Fødderne op-ad, foregivende det han holdte sig uværdig til at lide og døe i den samme Skikkelse, som hans Herre og Mæster. Dette blev ham og gierne bevilget, saasom hans Marter derved blev større end ellers; og har han i det øvrige med en saadan Frimodighed og Glæde, som passede sig med hans hellige Vandel og himmelske Sind, for den HErres JEsu og Evangelii skyld, udstaaet denne forsmædelige og smertelige Døds Straf.

Derefter kom Touren til St. Paulum. Denne hellige Mand blev ført til Aqvas Salvias, omtrent treude Miile fra Rom, hvor han ligeledes først blev hudstrøgen og derefter halshuggen.

St. Petri Legeme skal, efter jødisk Viis, være bleven balsameret og siden begravet i Vaticanen, ikke langt fra den saa kaldte Via triumphali i Rom, men St. Pauli Legeme blev jordet paa Via ostiensi, hvor Constantinus M. siden lod bygge en Kirke. Saadant Endeligt fik disse tvende store Mænd, som Kirken udi denne Forfolgelse maatte see sig berøvet.

St. Petrus var den ældste iblant Apostlerne og et øyensynligt Vidne til alle den HErres JEsu Christi Miracler. Naar hans eene bekiendte Fald undtages, hvorfra han dog strax blev opreyst, var han et skinnende og brændende Lys i GUds Kirke, som i alle Ting beviiste sig at være en GUds Apostel, og forblev saaledes sin Herre troe indtil Døden.

St.

St. Paulus var en ey mindre betydelig Mand end Petrus. Hans extraordinaire Kald til Apostel-Embedet, hans herlige Gaver, utrættelige Fliid, og ubrødelige Troskab udi Evangelii Forkyndelse, vise noksom, at denne Mand var et udvalgt Redskab i sin Mesters Haand. Nogle af Kirke-Fædrene, og i Særdeleshed den store Chrysostomus, have anvendt en god Deel af deres Fliid og Tale-Konst paa at give denne fortreffelige Mand sin tilbørlige Caractere, og saaledes at fremstille ham, som det allerbeste Mynster paa en stor Lærer, af hvis himmelske Lærdom, Klogskab og Retsindighed GUds Naades overvættes Storhed kunde kiendes og hans Riges gode Sag drives og forfremmes; og kand man med al Billighed sige, at hans heele Liv, lige fra hans Kald til Apostel-Embedet og indtil hans Død, som indtraf i hans Alders 68 Aar, og i det 35 Aar fra hans Omvendelses Tiid, bør ansees som et bestandigt Martyrologium (a).

(a) Cave, in vita S. Pauli.

Om enhver i sær af den øvrige store Mængde af Martyrer, som udi denne Forfølgelses Tiid have sat deres Liv til for Evangelii skyld, haves ikke saa nøyagtig og tilforladelig Underretning, som man ynskede. Det var endnu ikke, saavidt man veed, kommen i Brug, at visse Notarier, som ved adskillige Tegn og Abbreviaturer kunde, paa en behændig Maade og i en Hast, optegne hvad de hørte, skulle være tilstæde ved Martyrernes Forhør, Doms Forkyndelse og Execution, og da opsamle det fornemste af deres Taler og i Særdeleshed deres sidste Ord (a). Ved saadant Middel blev disse hellige Menneskers Forhold og Amindelse conserveret, og deres Troe og Taalmodighed, Strid og Seyer, bekiendt og fremstillet til Exempel for andre, som derved kunde faae deres Omgiængelses Udgang at see, og saaledes opmuntres til at efterfølge deres Troe.

Men

(a) Jos. Bingham, Orig. Libr. III. Cap. 13. §. 5.

Men endskiønt man, som meldt er, endnu manglede saadant Middel til at conservere Martyrernes Ihukommelse, saa veed man dog saa meget om deres Forhold, end og fra denne Forfølgelses Tiid af, at, skiønt deres Lidelser have været saa svare, at end og nogle af deres Fiender have baaret en Slags Medynk dermed, saa har dog hverken Trængsel, eller Angest, eller Forfølgelse, eller Hunger, eller Nøgenhed, eller Fare, eller Sverd, eller nogen anden Ting, i hvad Navn den end havde, kundet formaae at skille dem fra GUds Kierlighed i Christo: og har saadan deres Taalmodighed og Bestandighed ey alleene sat deres Forfølgere i den største Forundring, men og bevæget nogle af dem, til at undersøge den christelige Religions Indhold og paa saadan Maade at komme til Sandhedens Erkiendelse.

Endeligen ophørte denne blodige Forfølgelse formedelst Keyser Neronis Død, som indtraf i hans Regierings fiortende Aar,

da hans Ondskab var bleven fuldkommen og han selv var moden til Straffen. Julius Vindex og Sulpitius Galba giorde Opstand imod ham, Senatet erklærede ham for Fæderne-Landets Fiende og alle forlode ham, hvorpaa han i største Forvirrelse toeg Flugten ud paa Landet til et Stæd, som tilhørte hans frigivne Tienere, og der, efterat han i nogen Tiid skulle være bleven plaget af Gespenster, men allervissest af en forskrekkende Samvittigheds-Angest, toeg Livet af sig selv med sit eget Sverd (a). Et saadant Endeligt fik denne Tyran, som var den første af de Romerske Keysere, der misbrugte sin Magt til at forfølge GUds Kirke (b).

(a) Svetonius, in Vita Neronis, Cap. 40. sq.

(b) Lactantius, de Mortibus Persecutorum p. 5. Edit. Oxoniens. Ao. 1680.

CAP.

Cap. II.

Om den anden store og offentlige Forfølgelse over de Christne under Keyser Domitiano.

Efter at Keyser Nero paa en saa forskrekkelig Maade var kommen af Dage hvilket skeede A. C. 68. bekom Kirken sin Fred og Frihed igien og beholdte samme i temmelig lang Tiid, saa at Evangelii Sandhed derved fik Leylighed videre at udbrede sig i Verden og de Troendes Tal saaledes merkeligen formeredes.

De næstfølgende Keysere, Servius Sulpitius Galba, Marcus Salvius Otho, og Aulus Vitellius, regierede ikkun kort og fik ikke Tiid at tænke paa de Christne og deres Sager. Flavius Vespasianus og hans ældste Søn Titus, vare Herrer af en besynderlig Moderation, under hvis Regimente det ikke var saa let en Sag, at faae en offentlig

fentlig Forfølgelse opvakt imod de Christne; desuden vare de og, som bekiendt er, occuperede med den jødiske Krig, som gav dem nok at bestille. Men endeligen kom Vespasiani yngste Søn Domitianus, til Regieringen. Denne Herre vanslægtede aldeeles fra sin Faders og Broders gode Egenskaber; thi endskiønt han i førstningen ikke var saa gandske ond, saa blev han dog efterhaanden en gruelig Tyran, og efter Tertulliani og fleres Vidnesbyrd, en Arving til Neronis Udyder; i Særdeleshed skal han have gandske overgivet sig til Utugtighed, Gierighed, Stolthed og Vrede.

Udi de første tretten Aar af Keyser Domitiani Regiering havde Kirken endda god Rolighed, men i det følgende fiortende Aar som var A. C. 95. udbrød den anden store Forfølgelse, da Keyseren skal have ladet udgaae et skarpt Edict (a), af saadant Indhold:

at

(a) Eusebius, in Chronico Num. MMCX. id. H. E. Libr. III. Cap. 15.

at de Christne, hvor de og kunde betrædes, skulle paagribes og straffes.

Da det nu er en bekiendt Sag, at de Romere i Almindelighed ikke molesterede nogen, end ikke Joderne, for Religionens skyld, saa spørges billig: hvad som da kunde være Aarsag til den særdeles Forbittrelse, som de ved all Leylighed viiste imod de Christne og deres Religion, allerhelst, da samme dog var saa hellig, saa billig, og tillige saa gavnlig for det borgerlige Sælskab, som ellers ingen anden? Det er vitterligt, med hvilken Retsindighed de første Christne i alle Ting opførte sig, og i Særdeleshed, med hvilken Lydighed og Troskab de vare den høye Øvrighed underdanige, hvilket var saa bekiendt for alle og enhver, at en deel af de ældste Kirke-Fædre, saasom Origenes, Arnobius og Tertullianus, ikke toge i Betænkning at udfordre Hedningerne, om de kunde fremviise en eeneste Rebeller iblant de Christne, eller overbeviise nogen af dem den allermindste Ulydighed

dighed imod Øvrigheden, undtagen i de Tilfæl-de, hvor de for Samvittighedens skyld maatte adlyde GUD meere end Mennesker. Og er det derfor, at Origenes har taget Anledning af saadan de Christnes hellige, ustraffelige og exemplariske Vandel at beviise deres Religions Sandhed og Guddommelighed; og kand det ikke nægtes, at hans Argument var jo i den Tiid af største Betydenhed, da de Christne endda levede efter deres Bekiendelse, og vare ustraffelige, reene og ulastelige, ja! ret som himmelske Lys midt iblant den vanartige Slægt. Hvem skulle da vel kunde forestille sig andet, end at en Religion, hvis Virkning var saa herlig hos dens Bekiendere og Tilhængere, og hvis Nytte saa kiendelig, vilde jo allevegne, hvor den blev bekiendt, uden nogen synderlig Modsigelse eller Modstand, blive antaget og handthævet? Men da Historien viiser det, som er tvert imod, saa maae man vel, som sagt er, spørge om Aarsagen dertil? At Grunden til al

den

den Modsigelse, som nogen Tiid er skeed eller vil skee imod GUds Riges gode Sag, ligger i Menneskets eget Hierte og i det Kiødets Sands, som er Fiendskab imod GUD, er en aabenbare Sandhed; dog maa agtes, at naar dette Fiendskab bryder ud i nogen offentlig Modsigelse eller Forfølgelse, da vil ingen ansees for at giøre det uden retmæssig Anleedning og Aarsag. Denne søges da enten i Religionen selv, eller og i dens Tilhængere, eller og i begge Deele tillige, som af efterfølgende kand erfares.

De Christne fordømte Afgudsdyrkelsen og lærte, at der var ikkun een GUD, og følgelig ikkun en sand Religion til, som var den Christelige, til hvilken enhver, som ville undflye den tilkommende Vrede, maatte bekiende sig. De Romere derimod holdte alle Religioner lige gode, og derfor ansaae de Christne for nogle egensindige og tillige ubarmhiertige Mennesker, der ikke vilde give mindste Saligheds Haab til andre end dem, som

maatte

maatte være af deres Parthi og Meening i Religionen; og er det formodentligen af den Aarsag, at en vis anseelig romerske Scribent, som levede ved disse Tider, beskylder og udraaber de Christne for at være Fiender af det menneskelige Kiøn i Almindelighed (a).

Udi den hedenske Afgudsdyrkelse vare Altere, Templer, Billeder, Oracler og visse Ordener eller Collegier af Offer-Præster, men ved de Christnes Gudsdyrkelse var intet saadant at see, men derimod alting simpelt og uden mindste udvortes Anseelse, saaledes som det sømmede sig en Gudstieneste i Aanden. Heraf giorde Hedningerne sig de Tanker, at de, som ingen udvortes Pragt loede see i deres Gudsdyrkelse, de samme heller ingen Religion havde. Desuden kunde de hedenske Afguds Præster nok merke, at hvis de Christnes Lærdom skulle faae videre Fremgang, da vilde deres Religion, Personer og Offer-

(a) C. Tacitus, Annal. Libr. XV. Cap. 35. collat. cum Moshemii Hist. christ. antiqv. pag. 62.

Offer-Tieneste efterhaanden kommen alt mere og mere i Foragt, og følgeligen deres Næring lide Afbrek, hvorfor de og, for at forekomme saadant Uhæld, ligesom hiin Guld-Smed i Epheso (a), giorde allevegne stor Allarm, og søgte ved al Leylighed at bringe baade Øvrigheden og Almuen i Harnisk imod de Christne, saasom et særsindet skadeligt Folk, der foragtede Guderne og vare slemme Atheister. For nu at drive deres Sag og Hensigt saavidt som den kunde drives, i Særdeleshed hos den stokblinde og overtroiske Almue, som aldeeles dependerede af dem, saa forsomte de ingen Leylighed, at afmale de Christne som de allerværdste Mennesker, der ikke vare værd at leve, efterdi de agtede hverken Gud eller Mennesker. Naar nogen Lande-Plage, saasom Krig, Hunger, Pest, Jordskiælv, eller noget deslige, indtraf, vidste de mæsterligen at give de Christne Skylden derfor, som de, der formedelst en

nye

(a) Actor. XIX. 25.

nye vrang Lærdom havde forført en stoer Deel af Folket fra deres gamle gode Religion og derved opvakt Guderne til Vrede og Hevn over det romerske Rige (a). Af disse anførte Omstændigheder er da let at slutte, hvor liden Vanskelighed det var, at faae Øvrigheden opsat imod et Folk, der blev afmalet saa hæsligt og udraabt ey alleene for selv at være overmaade onde, men og Aarsag til alle de Ulykker, som skeede. I Særdeleshed kand man nok være forsikkret paa, at en saadan Tyran, som Domitianus, loed sig ikke længe bede, førend han var færdig at lade øve Vold, allerhelst imod de Christne, da det i Almindelighed var hans store Lyst og Fornøyelse, at lade de bedste og uskyldigste Mennesker ombringe.

Om enhver af de særdeles Personer, hvis Troe og Taalmodighed udi denne Fri-

stelses

(a) vid. Christ. Kortholdi Paganus obtrectator, Kilonii 1698. 4. hvor denne Materie grundig afhandles.

stelses Heede blev sat paa Prøve, have vi lige saa lidet nogen tilforladelig Underretning, som om dem, der under forrige Forfølgelse havde beseglet Troen med deres Blod.

Den betydeligste iblant den HErres JEsu Vidner og Bekiendere paa denne Tiid, var hans egen allerkiereste Discipel, Apostelen St. Johannes. Denne hellige Mand skal strax i Begyndelsen af denne Forfølgelse være bleven paagrebet og kastet i en Kiedel fuld af sydende Olie, hvorfra han dog formedelst GUds kraftige og forunderlige Biestand, slap gandske uskad (a); Dog undgik han ikke dermed Tyrannens Voldsomhed, men maatte efter hans Befaling gaae i Landflygtighed til den Øe Patmos, som er beliggende i det Ægeiske Hav. Paa dette Eyland, hvor han havde sin himmelske Aabenbaring, som han siden gav beskreven, maatte han forblive indtil Domitiani Død, da Keyser

Nerva

(a) Tertullianus de Præscript. Cap. 36.

Nerva gav Befaling, at Apostelen, tillige med de øvrige, som under hans Formands voldsomme Regiering, uskyldeligen vare fordrevne, skulle sættes i Frihed igien.

Hvor forbittret Keyser Domitianus har været paa de Christne kand iblant andet deraf sluttes, at han end ikke sparede dem af sine egne Blodsforvandte, som havde antaget den christelige Religion. Saaledes maatte hans egen Fætter Flavius Clemens, en fornemme Mand og romerske Consul, for Evangelii Bekiendelses skyld sætte Livet til; og Flavia Domitilla, en anseelig Dame, ligeledes af Keyserens Slægt, og, efter nogles Meening, forbemeldte Flavii Clementis Søster-Datter, maatte for samme JEsu Vidnesbyrds skyld gaae i Landflygtighed til den Øe Pontia i det Tyrrheniske Hav (a). Ved denne Tiid skal og den Antipas, om hvis Troskab den HErre JEsus selv vidner (b), have

(a) Dodwelli Dissert. Cyprianica XI. p. m. 60.
(b) Apocal. II. 13.

have faaet Martyr-Cronen. Ligeledes skal og Evangelisten Lucas og Thimotheus St. Pauli Discipel og den første Biskop i Epheso, under denne Forfølgelse have beseglet deres Troe med deres Blod (a).

Imedens Forfølgelsen varede, havde Keyser Domitianus faaet at høre om Davids Stamme, og at der fandtes nogle Christne af samme Descendentere, som vare beslægtede med JEsu Christo, der var bleven erkiendt for Messias og en Konge. Keyseren, som var meget mistænkelig, og bange for alle dem, som han tænkte kunde fornærme hans Høyhed, loed fordre disse Personer til sig; og vare de samme Judæ, Christi Broders Sønne-Sønner. Domitianus spurgte dem ad, om de vare af Davids Stamme? hvortil de svarede Ja. Videre spurgte han dem om deres Gods og Midler, samt om JEsu Rige, hvorudi samme bestoed

(a) Sam. Banagii Annal. politico-ecclesiast. Tom. I. pag. 804. & sq.

og naar det skulle komme? og da Svaret blev, at de vare fattige Arbeydsfolk, som ingen Midler eyede og hvad Christi Rige angik, da at samme var ikke verdsligt, men aandeligt og himmelsk, merkede Tyrannen nok, at han havde sig ikke at frygte for disse fattige Mennesker, hvorfor han og foragtede dem og loed dem gaae. Om Keyseren ellers, som Eusebius skriver (a), har, efterat denne Samtale var holdt, givet Befaling, at man skulle ophøre med Forfølgelsen, er ikke saa beviisligt; kand skee, at de Christne i Jødeland ere fra denne Tiid blevne lidt mere forskaanede end tilforn.

Dog kunde dette Uveyr ey storme ret længe, thi Domitianus havde længe siden giort sig forhadt hos alle ved sin urimelige Stolthed og store Tyranni, hvorfor og hans egne Hoff-Betientere sammensvore sig imod ham og myrdede ham i hans eget Pallads. Dette skeede den 18 Sept. A. C. 96. og har

Lactan-

(a) H. E. Libr. III. Cap. 17.

Lactantius bemerket (a), at Domitianus regierede i Fred, indtil saa længe han vaavede at reyse sig op imod HErren og hans retfærdige Folk, da han og strax faldt i sine Fienders Hænder og maatte bøde med Livet.

(a) de mortibus Persecutor. p. 7.

Cap. III.

Om den tredie store og almindelige Forfølgelse under Keyser Ulpio Trajano.

Keyser Domitiani voldsomme Død havde, i Henseende til Kirken, samme Følger med sig, som Neronis, nemlig, at Forfølgelsen paa nogen Tiid ophørte. Coccejus Nerva, som succederede Domitiano i Regieringen, var en, efter sin Indsigt, from og retsindig Herre, som i den korte Tiid, han forestoed Regimentet, arbeydede paa at brin-

ge til rette igien alt hvad som under hans Formands voldsomme Regiering var kommen af Lave. Til den Ende loed han igienkalde alle dem, som under forrige Regiering uden Ret og Skiel vare fordrevne i Landflygtighed, hvoriblant var Apostelen St. Johannes, og andre Christne, som da med de øvrige Fordrevne fik deres Fred og Frihed igien. Dette skeede A. C. 96.

Men som Nerva var en aldrende Herre, da han kom til Regieringen, og derfor befrygtede, at han ikke kunde formaae at bære Byrden alleene, udvalgte han sig til Medhielp og Successor i Regieringen, en Spanier, ved Navn Ulpius Trajanus.

Denne Trajanus var vel ikke af saa fornemme Extraction som de fleste af hans Formænd i Regieringen, men besad derimod alle de gode Egenskaber, som nogen fornuftig Hedning kunde besidde, hvorfor han og blev en af de allerbedste og dueligste Regentere, som nogensinde havde behersket den ro-

merske Verden. Han var, saavidt hans Indsigt gik, en Ven og Befordrer af alle retsindige Folk, og derhos en stor Fiende af Bagvaskere. Senatet gav han sin tilbørlige Ære, og var saa mild og naadig end og imod de allerringeste af sine Undersaattere, at hans Venner syntes, han giorde for meget deraf, men han selv var af langt andre Tanker, og med stor Beskeedenhed gav dem at forstaae, det han agtede saaledes at begægne sine Undersaatter, som han selv ynskede, at Øvrigheden vilde giøre imod ham, i Fald han havde været en privat Person. Der manglede altsaa intet til denne Herres Fordeel og Berømmelse, uden dette, at han ikke var bleven en Christen, hvilken Mangel og foraarsagede, at han med alle sine naturlige gode Egenskaber, dog lod sig regiere af Kiødets Sands, og af en blind Overtroe forleede til at tilstæde en offentlig Forfølgelse over de uskyldige Christne, u-agtet, at han ved sin Regierings Tiltrædelse, havde end-og

ved Eed forpligtet sig til, aldrig at tillade, at nogen uskyldig skulle lide nogen Vold eller Uret.

Saaledes blev da dette den tredie store og almindelige Forfølgelse, som overgik den christne Kirke, og hvorudi mangfoldige Christne efter utallig udstanden Marter beseglede Troen med deres Blod (a).

Udi hvilket Aar af Trajani Regiering Forfølgelsen har taget sin Begyndelse, er ikke saa let med fuldkommen Vished at bestemme. Eusebius skriver, at den gik an udi Keyser Trajani Regierings tiende Aar, men det kand ikke være saa; thi det er tydeligen bleven beviist, at det bekiendte Brev, som Gouverneuren i Bithynia, C. Plinius tilskrev Keyseren angaaende Forfølgelsen, og hvorom siden mere skal handles, var skrevet i Trajani Regierings femte Aar, ligesom det og af Brevet kand erfares, at Forfølgelsen

da

(a) Eusebius, H. E. Libr. III. Cap. 32. Orosius, Libr. VII. Cap. 12.

da allerede har varet i nogen Tiid. Det synes altsaa rimeligere, at Forfølgelsen, i Særdeleshed udi visse Provincier, hvor Almuen har, efter Sædvane, giort Opstand imod de Christne, har taget sin Begyndelse lige fra Trajani Tiltrædelse til Regieringen (a).

Jeg nævnte Almuens Opstand imod de Christne. Historien siger udtrykkelig, at denne Forfølgelse skeede paa sine Stæder formedelst en Opstand eller Tummel af Almuen (b); Saadant var ikke usædvanligt paa de Tider; hvorfor og Tertullianus udi sit Forsvars Skrift for de Christne (c), saaledes tiltaler Øvrigheden: **Hvor ofte hænder det sig ikke, siger han, at den imod os saa hadske Almue, eder uvidende, overfalder os og med Steene og Brand**

(a) Magdeburgenses, Centuria II. Cap. 3.

(b) Populari motu.

(c) in Apologetico, Cap. 37.

ødelægger mange af os. Og forekommer der fast udi hver Forfølgelses Historie nogle særdeeles Exempler paa Pøbelens Raseri imod de Christne. Saaledes bevidner Dionysius Alexandrinus at den Forfølgelse, som udi hans Tiid overgik de Christne i Alexandria, begyndte et heelt Aar, førend Keyser Decii Edict derom udkom, og det alleene formedelst en Opstand, som Almuen paa samme Stæd giorde imod dem. Saadan Overlast saae den Hedenske Øvrighed gierne igiennem Fingerne med, efterdi den gik ud over de Christne, som de ikke ret kiendte, eller bar nogen Omhyggelighed for at beskierme.

Jeg har udi det foregaaende Capitel anført nogle almindelige Aarsager, som i nogen Maade kand have Stæd ved enhver Forfølgelse, som overgik den christne Kirke. Til disse kommer endnu flere Omstændigheder, som ikke lidet contribuerede til det uforsonlige Had, som Hedningerne i Almindelighed havde

havde fattet til de Christne. Joderne vare de Christnes arrigste Fiender, og forsømte derfor ingen Leylighed til at bagvaske og sverte dem hos Hedningerne; og uagtet, at Joderne, som et bekiendt uroeligt Folk, vare selv stinkende hos de Romere, bleve dog deres Beskyldninger, alleene fordi de angik de Christne, med Begierlighed anhørte, i Særdeleshed af Almuen, som gierne fæstede Troe til dem. Desuden maae og merkes, at de Romere havde i lang Tiid ikke noget ret tydeligt Begreb om Forskiellen imellem Joder og Christne, og derfor ofte saaledes confunderede dem, at de gave de Christne Skylden for en og anden Tumult og Uorden, som Joderne havde kommet afstæd. Dette og mere deslige giorde, at de Christne bleve uden Skyld og Brøde meget forhadte, og det verste var endnu, at de ikke, som andre anklagede, maatte have Frihed at forsvare sig og lægge deres Uskyldighed for Dagen; thi Hedningerne meente, det var alt nok, baade

til

til Beskyldning og Beviis imod dem, at de vare Christne, og, at naar de saadant havde tilstaaet, da havde man ey videre Beskyldning, Undersøgning eller Vidnesbyrd behov. Saaledes forteller Tertullianus Sagen (a), sigende blandt andet, at Hedningerne pleyede at bruge dette som et Mundheld: **Den eller hiin er vel en god ærlig Mand, men efterdi han er en Christen, saa er han dog ond.**

Efter saadan Beskaffenhed seer enhver letteligen, at Almuen aldrig kunde fattes paa Anledning til at beskylde og anklage de Christne, ligesom og Øvrigheden derved fik Leylighed, saa ofte dem lystede, til at opvække Forfølgelser imod dem; og viiser Historien tydelig, at der undertiden ingen anden Grund og Aarsag var til de blodigste Forfølgelser, end alleene Keysernes og Statholdernes letsindige Lyst til at giøre sig behagelig for Almuen, som aldrig kunde skee større For-

(a) Apologet. Cap. 3.

Fornøyelse, end at faae see de Christne paa det allergrueligste martres og henrettes; og er det troeligt, at denne utidige Lyst, at ville behage Almuen, er det, som fornemmelig har forledet den ellers billige Keyser Trajanum til en saa ubillig og voldsom Adfærd imod de Christne.

Udi Antiochia skeede ved denne Tiid et hæftigt Jordskiælv, som foraarsagede stor Frygt og Skade. Da Keyseren ankom til bemeldte Stad, infandt sig strax de hedenske Offer-Præster med deres Klagemaal og Forestillelse, at Keyserens alt for store Efterladenhed og Mildhed imod de Christne, som de beskyldte for slemme Atheister, havde fortørnet Guderne og bragt dem til at hevne sig med denne svare Lande-Plage. Trajanus, som var gandske indtaget af den hedenske Overtroe, gav denne Forestillelse Gehør, gav Ordre til Forfølgelsen, og giorde selv, ved sin Nærværelse paa Stædet, Begyndelsen dermed.

Under Keyser Trajani Regiering levede den bekiendte hedenske Scribent og Raads-Herre, C. Plinius Secundus. Denne billige og fornuftige Mand stoed i stor Anseelse og Naade hos Keyseren; og som han udi Forfølgelsens Tiid var Statholder udi Bithynien, hvor der fandtes en stor Mængde af Christne, og dagligen skeede Executioner paa dem, saa har han ved en særdeles Adresse consuleret Keyseren i denne Sag, og erholdt hans Svar derpaa. Da nu disse Breve ere, i Henseende til de Christnes Tilstand paa denne Tiid, meget betydelige, saa vil jeg her levere en Extract af dem, som er denne:

"Plinius pleyede at referere Keyseren „alle tvivlraadige Sager, som forefaldt un„der hans Jurisdiction, derfor benyttede han „sig og denne gang af samme Frihed i Hen„seende til den Qvæstion om de Christne. „Han havde selv aldrig været tilstæde ved „Inqvisitionen over dem, vidste derfor heller

„ikke

„ikke til Gavns, hvorledes det dermed i alt
„forholdt sig, dog vilde han gierne af Keyse-
„ren vorde underrettet om den Forholds Maa-
„de, han herudinden skulle bruge, om baade
„unge og gamle, og det af begge Kiøn, skul-
„le, naar de befandtes at være Christne,
„lige haardt straffes? Om det blotte Navn
„Christen, naar ellers ingen anden Misgier-
„ning var hos, var strafværdigt? eller om
„ikke meget mere de Laster, som maatte føl-
„ge med Navnet, var egentligen det, som
„skulle ansees? Med dem af de Christne, som
„ere blevne bragte til ham, har han brugt
„saadan Omgangs Maade: Han tilspurgte
„dem nogle gange, om de vare Christne?
„sagde de Ja dertil, saa truede han dem først
„med Straf, og hvis de endda bleve ved at
„bekiende Christum, loed han dem straffe
„paa Livet, holdende for, at en saadau sær-
„sindet Haardnakkenhed havde vel fortient
„at blive straffet. Der var indløbet en An-
„givelse uden Haand, hvorudi nogle bleve

„beskyldte

„beskyldte for at være Christne, men de sam-
„me befandtes ved nøyere Undersøgning at
„være uskyldige, og til Beviis derpaa, vare
„de villige strax ar paakalde Guderne, at
„giøre Røgelse for Keyserens Billede og at
„forbande Christo, hvortil man ikke med
„noget Tvangs Middel kunde faae dem
„bragte, som vare rette Christne. I
„øvrigt havde han ved piinligt Forhør bragt
„et Par Piger, som havde staaet i Tieneste
„hos de Christne, til at bekiende hvad de
„vidste om dem, og havde han derved befun-
„det, at de Christnes Vildfarelse bestoed
„derudi, at de paa en vis Dag, tiilig om
„Morgenen, pleyede at komme tilsammen,
„og med hinanden at synge en Lov-Sang til
„Christo, som til en GUD. Desuden for-
„bandt de sig, ligesom ved Eed, ikke til at
„begaae noget Ondt, men meget meere, til
„ikke at begaae Tyveri, Hoer, Mord eller
„deslige Misgierninger. Derpaa gaae de
„bort for at holde et uskyldigt Maaltiid; saa
„at

„at han fandt intet lastværdigt hos dem, „uden alleene en umaadelig og slem Over„troe, som nu haver taget sterk Overhaand „og opfyldt alle Stæder med en Mængde af „Christne." Saavidt Plinius. Keyseren svarede kortelig paa Gouverneurens Brev: „at man vel ikke skulle opsøge de Christne, „for at anklage dem, meget mindre refle„ctere paa de Beskyldninger, som uden „Haand vare indkomne imod dem; men ikke „desmindre, naar nogen formedelst lovlig „Omgang var bleven overbeviist at være en „Christen, og ikke ville afstaae der fra, da „skulle saadan en straffes paa Livet (a)."

Dette er saaledes Indholden af disse merkelige Breve, som give et stort Lys, ey alleene om Christendommens historiske Sandhed i Almindelighed, og om denne Forfølgelse i Særdeleshed, men vidner og om de Christnes Lærdom og Levnet, om Christendommens

(a) C. Plinius, Libr. X. Epist. 97. & 98.

dommens forunderlige Tilvext, og det paa en Tiid, da intet Kiøn og ingen Alder blev sparet: om de hellige Martyrers utroelige Standhaftighed i at udstaae Marter og Død for Christi Navns skyld: om de Troendes Forsamlinger og Gudsdyrkelses Maade, og om deres hellige og uskyldige Forhold, med videre, som Gouverneurens Brev indeholder.

Det er merkeligt, at baade Keyseren og hans Stadtholder kiendte de Christnes Uskyldighed og aflægge Vidnesbyrd derom, dog alligevel gives Ordre, at de skulle straffes, alleene fordi de ikke vilde affalde fra Christo. En vis gammel Scribent (a) beretter, at Keyser Trajanus, da han ved piinligt Forhør intet strafværdigt har kundet finde hos de Christne har føyet Anstalt til at ophøre med Forfølgelsen. Men saadan Beretning er gandske urigtig, thi Keyseren siger i sit Svar paa Gouverneurens Brev, at de Christne skulle da som før straffes paa Livet,

(a) Sulpit. Severus, H. S. Libr. II.

vet, hvis de vedbleve at være Christne. Forandringen blev alleene denne, at man skulle procedere noget ordentligere imod dem og ikke reflectere paa navnløse Angivelser, hvorved de dog kuns lidet bleve soulagerede, efterdi der altiid fandtes Angivere nok, og de rette Christne desuden gik aldrig i Skiul, naar de bleve angivne og eftersøgte, men, u-agtet det kostede Liv, Ære og Gods, med Frimodighed bekiendte Christum; og har Eusebius (a) meget vel observeret denne Omstændighed i Henseende til forberørte Keyser Trajani Rescript.

Hvad Forfølgelsen selv angaaer, da var den meget haard og blodig, efterdi de Christne havde sterkt formeeret sig og intet Kiøn eller Alder blev sparet, som Plinius selv tilstaar. De hellige Martyrer fik overflødig Leylighed at aflægge Prøver paa deres Troe og Taalmodighed og paa den deres Kierlighed til den HErre JEsum, som viiste

D 2 sig

(a) H. E. Libr. III. Cap. 33.

sig sterkere end al Fiendens Magt, ja! end Døden selv. Iblant saadanne JEsu Stridsmænd og Seyervindere regnes i Særdeleshed følgende:

Simeon Cleophæ Søn, en af de halvfierdsindstive Disciple og JEsu Christi Blodsforvandte, som var bleven Biskop i Jerusalem efter Apostelen St. Jacob, og havde udi samfulde 46 Aar med Berømmelse forestaaet samme Embede. Denne gamle venerable Mand blev bragt for Attico, Gouverneuren udi Syria og der tilspurgt om han var en Christen? Dette tilstoed han med al Frimodighed, hvorpaa han i nogle Dage efter hverandre blev pryglet og hudstrøgen, hvilken haarde Medfart han udstoed med saadan Taalmodighed, at Gouverneuren selv faldt derover i stor Forundring. Endeligen blev han, efter lang og megen udstanden Tortur, korsfæstet i sit Alders 120 Aar.

Den romerske Biskop Clemens, St. Petri og St. Pauli Discipel, hvorom mæl-

des i Philip. 4, 3. fik og udi denne Forfølgelse Martyr-Cronen. Iblant mange andre, som ved denne Lærers Underviisning og Fliid vare komne til Sandheds Erkiendelse, var og et fornemme Fruentimmer, ved Navn Faustina, af Keyser Nervæ Blodsforvandte. Herover blev Trajanus meget fortørnet, lod Biskoppen indkalde for Retten og forelegge, enten han vilde offre til Guderne og derved beholde sin Frihed, eller han vilde vedblive at være en Christen og derover gaae i Landflygtighed? Da nu det samme Sind var i ham, som og var i Christo, saa betænkte han sig ikke længe, forend han udvalgte det sidste, hvorfor han og strax blev fordreven til Chersonesus i Thracien. Paa dette mishagelige Stæd fandt Biskoppen en nye Anledning at forfremme sin HErres Ære, ved at arbeyde paa de der forefundne Hedningers Omvendelse, hvilket han og giorde med saa lykkelig og ynskelig Fremgang, at mangfoldige af disse blinde Mennesker bleve

oplyste og bragte til Troens Lydighed. Men
denne hans Fliid og Troeskab kom ham dyrt
at staae; thi Keyseren blev paa nye allar-
meret imod ham, loed ham gribe og binde
til et Skibs Anker og saaledes drukne i Havet.

Men iblant den heele Martyr-Skare,
som udi denne Forfølgelse blev kronet, er in-
gen bleven meere bekiendt, og af sin Troes
Gierning, Kierligheds Arbeyde og Haabes
Taalmodighed mere berømmelig end St.
Ignatius, Biskop til Antiochia. Om den-
ne hellige Mand har været det Barn, som
Frelseren fremstiller i Evangelio (a), kand
vel ikke med nogen Vished siges, endskiønt
en af Kirke-Fædrene (b) for lang Tiid siden
har sagt det; men det veed man tilfulde, at
han har været Apostelens St. Johannis
Discipel, og har med Lærdom, Vandel og
Martyr-Død bekiendt og æret sin guddomme-
lige Frelsere og opbygget hans Meenighed.

Da

(a) Matth. XVIII. 1. 2.

(b) Nicephorus, Lib. II. Cap. 35.

Da Keyser Trajanus paa sit Tog imod Partherne, opholdte sig til Antiochia i Syrien, loed han Ignatium, som de Christnes Biskop der paa Stædet, kalde for sig, og holdte samme Tiid en Samtale med ham af følgende Indhold: Keyseren: Hvorledes tør du onde Aand være mine Befalinger ulydig, og endnu tilskynde andre at giøre ligesaa, til deres Ulykke? Ignatius: Jeg bærer GUD i mit Hierte, jeg er ingen ond Aand, som I kalder mig, jeg erkiender Christum for min Konge og ved hans Magt og Bistand maae de onde Aander vige fra alle hans Tienere. Keyseren: Hvad er det at heede Theophoros ɔ: en som bærer GUD? Ignatius: det er en som haver Christum i sit Hierte. Keyseren: meener du, at vi ikke ligesaa vel, som du, have Guderne i vore Hierter, da vi betiene os af dem til Forsvar imod vore Fiender? Ignatius: I tage Feil deri, at I kalder de hedenske Afguder for Guder; thi der er ikkun een GUD, som

har giort Himmelen og Jorden og Havet og alt hvad derudi er, og der er en JEsus Christus, som er GUds eenbaarne Søn, hvis Riges Undersaat jeg af Hiertet forlanger at være! Keyseren: Taler du om den, som er bleven korsfæst under Pontio Pilato? Ignatius: Ja, det er ham jeg taler om, som er korsfæst for mine Synders skyld. Keyseren: bærer du da denne korsfæstede i dit Hierte? Ignatius: Ja, thi der er skrevet jeg vil boe i dem og vandre i dem.

Da denne Samtale var saaledes til Ende, afsagde Keyseren Dommen, som var, at Ignatius skulle bindes med Lænker og forvares i Fængsel, for at sendes til Rom, og der kastes for vilde Bæster (a). Da Biskoppen faaer Dommen at høre, brød han ud i en offentlig og høytidelig Lov og Taksigelse til GUD, som havde værdiget ham den Naade, at han, ligesom

(a) Acta Martyrii S. Ignatii, apud Ittigium, pag. 358. sq.

som hans Apostel Paulus, skulle bindes med Lænker og føres til Rom, for at lide for Evangelii skyld. Han blev og betagen saavel med Glæde, som med en hellig Længsel efter den Dag, paa hvilken han kunde komme til at stride den gode Striid og fuldkomme Løbet. Hans eeneste Frygt og Bekymring var, at de Helliges Forbønner hos GUD skulle denne Gang hindre ham fra at bekomme Martyr-Cronen. Til den Ende anholdte han hos Meenigheden, at den dog ikke vilde giøre Bøn for hans Liv, men lade ham ubehindret ved denne Døds Maade ære sin Frelser og fuldkomme sit Løb med Glæde.

Udi Antiochia bliver han bunden med Jern-Lænker og overantvordet til nogle Strids-Knechte (hvilke Martyren lignede med Leoparder, som ved al den Venlighed han beviiste dem, blev kuns immer verre) som skulle bringe ham til Rom, en Vey af mere end fire hundrede tydske Miiles Længde. Reysen gik for sig baade til Lands og Vands; og

da Vagten slet ingen Medlidenhed vilde have med denne gamle fangne Mand, saa sluttes deraf letteligen, hvor stor Besværlighed han imidlertiid maatte udstaae, hvorom han og selv vidner i sine Sendebreve. I alt dette viiste han dog ikke det allermindste Tegn til Utaalmodighed, men ventede med en hellig Længsel paa Stridens og Forløsningens Dag. Hvor han kom hen og forefandt Christne, søgte han formedelst Paamindelse at opvække deres reene Sind og formanede dem til at blive ved i GUds Naade. Da han var kommen saa langt paa Veyen, at han fik Puteolos at see, hvor den fangne Paulus gik i Land for at bringes til Rom (a), blev hans Sind meget trøstet og opmuntret ved at erindre sig denne store Apostels Exempel, som havde havt lige Skiebne med ham. Han havde gierne gaaet her i Land, for at komme til Staden igiennem samme Vey, som Apostelen tilforn, men da Vinden deri

var

(a) Act. XXVIII, 13.

var til Hinder, blev han stille og fornøyet med HErrens Villie, og kom saa Dagen derefter til Rom (a).

Brødrene bleve i førstningen meget fornøyede ved denne Biskops uformodentlige Ankomst, men da de fik Aarsagen dertil at viide, blev Glæden omvendt til Sorg. Men Ignatius var selv glad og frimodig og bad Brødrene vilde være ligesaa, forsikrende dem, at han glædde sig meget til den forestaaende Kamp, som han gandske vel vidste skulle falde ud til hans beste, og i Særdeleshed tiene til at befordre hans høyiovede Frelsers Ære.

Da Biskopen havde hilset Brødrene og holdt en kort Samtale med dem, faldt de samtlige paa deres Knæ og bade; og giorde da Ignatius en herlig og bevægelig Bøn til GUds Søn, at han ville i Naade komme sin Kirke ihu, dæmpe Forfølgelsen og opholde sine Troende udi indbyrdes Kierlighed. Derpaa toeg han en kierlig Afskeed med

(a) Acta martyrii S. Ignatii, p. 364.

med dem og blev saa strax fort hen til Amphitheatrum, hvor Keyseren og en stor Mængde af Tilskuere vare komne sammen, for at divertere sig, ved at ansee Executionen. Biskoppen var nu, som før, fuld af Troe og Kraft, og gik Døden i Møde med en saa hellig Frimodighed, som kom overeens med det Udødeligheds Haab, som fyldte hans Siæl. Der bleve tvende Løver løsladte paa ham, hvilke strax saaledes sønderrev og fortærede hans Legeme, at deraf blev intet tilovers, uden alleene de største Been, som siden af Brødrene bleve hemmeligen opsamlede, indsvøbte i reent Linnet og overbragte til Antiochia, hvor de hæderligen bleve jordede (a). Denne Execution skeede A. C. 108. den 20 Decembris.

Saadant Endeligt fik denne store Lærere, som baade i Liv og Død viiste sig som et brændende og skinnende Lys, og er hans store Troe og Taalmodighed endnu i et velsignet

(a) Acta Martyrii S. Ignatii, pag. 366. sq.

signet Minde i Guds Kirke. Om hans Døds Maade og Forhold derved giør St. Chrysostomus (a) følgende smukke Anmerkning: "Ignatius, siger han, blev ikke dømt „til at miste Livet i en Vraa, saasom enten „i Fængselet, eller uden for Byen, men paa „den offentlige Skueplads, hvor en stor „Mængde Folk sad og saae derpaa. Saale„des har han i alles Paasyn gaaet i Kamp „imod Dievelen og faaet Overhaand; og „skeede det ikke tvungen, men frivillig, ey „alleeneste tapperligen, men og med Glæde, „thi han ansaae de vilde Bæster, som skulle „angribe ham, med stor Behag, ikke som „den, der ved dem skulle miste sit Liv, men „som meget meere skulle kaldes til det aller„herligste og ypperligste Liv. etc." Hvad den Døds Straf angaaer, som St. Ignatius maatte udstaae, da var samme gandske sædvanlig og blev meget ofte brugt med de Christne, fast i alle Forfølgelser; Aarsagen var, at

(a) Homilia XLII. in S. Ignatium.

at den ligesom Korsfæstelsen var, efter de romerske Love bestemt, til de allerringeste og uværdigste Misdædere; og da Hedningerne havde en yderlig Foragt til de Christne, saa var ingen Under, at de gemeenligen lode dem paa denne Maade aflive (a), og er det i den Henseende, at Tertullianus skriver (b): "Saa ofte noget Uhæld indtreffer, saasom „at Nil-Strømmen stiger over sine Bredder, „at Jordskielv skeer, Hungers Nød eller „smitsomme Sygdomme falde ind, da heder „det strax: **Lad de Christne kastes for „Løverne!"**

Man maa ellers undre sig over, at St. Ignatius ikke udstod sin Døds Straf udi Antiochia, hvor hans Dom var falden, og hvor han efter Lovene burde døe. Det er troeligt, at Aarsagen har paa Keyserens Side været en Slags Frygt, at, hvis Execu-

tionen

(a) vid. Kortholtium, de Calumniis Paganorum in veteres Christianos Lib. III. Cap. 13.

(b) in Apologetico, Cap. 40.

tionen havde skeed udi Antiochia, der da kunde have skeed en Opstand af Folket i Staden, som i Hobe-Tal vare blevne omvendte til Christum, og som paa samme Grund havde den største Høyagtelse og Kierlighed for denne fortreffelige Mand. Overalt kand man være gandske forsikret paa, at GUD har selv havt sine viise Aarsager, hvorfor denne hans trofaste Tienere og Vidne skulle føres saa lang en Vey, formodentlig og derfor, at han allevegne, saavel underveys, som og i Rom, skulle styrke de Troende ved Tale og Sendebreve, og med sit store Taalmodigheds Exempel opvække mange flere til Efterfølgelse i Sandheds Kierlighed.

At den store Frimodighed og Standhastighed, som St. Ignatius i alle disse Trængseler loed see, ikke har været nogen Obstination, eller Stoiske Uempfindtlighed og Gelassenhed, meget mindre en Virkning af magiske Konster, som Hedningerne, der saae Virkningen, men kiendte ikke Aarsagen

dertil

dertil, undertiden indbildte sig, men ret GUds kraftige Styrkes Virkning i hans Siæl, det viiser hans gandske Forhold og hans egen Bekiendelse, som han aflægger her og der i sine Sende-Breve, hvor han tilfældigviis handler om sin forestaaende Martyr-Død. Udi Brevet til de Christne i Rom (a) udlader han sig iblant andet saaledes: "Jeg haaber snart at hilse eder, men „hindrer mig ikke ved eders Forbønner fra „at komme til GUD, da jeg en anden gang „ikke vil finde saa god Leylighed dertil som „nu. I kand herved ingen større Tieneste „giøre mig end denne, at I blive gandske „stille. Anvender meget meere eders Fliid „derpaa, at jeg nu kand blive et Offer for „GUD, thi Altaret er allereede færdigt. „Det har behaget GUD, at kalde mig lige fra Østerland og saa langt hen i Vesten, „for der at blive et Vidne om hans Søns

„Lidelser

(a) Epistola S. Ignatii ad Romanos, quæ apud Ittigium est ordine VII. p. 83. sq.

„Lidelser og derpaa at tage min Affkeed fra „Verden og komme til GUD. Beder for „mig, at jeg maa være sterk, at der maa fin„des hos mig ikke alleene Ord, men og Villie: „at jeg ikke alleeneste maa kaldes en Christen, „men befindes saaledes i Gierning og Sand„hed. Og naar jeg da befindes i Sandhed „at være en Christen, saa kand det være mig „lige meget, enten Verden holder mig der„for eller ikke; thi hvo som hades af Verden, „bliver desmeere elsket af GUD. Lader mig „ikkun blive de vilde Dyr til Spise, og gi„ver ikkun Bæsterne gode og venlige Ord, „at de vilde blive min Grav, saa at intet af „mit Legeme maatte blive tilovers, og jeg „saaledes efter min Død ikke maatte være „nogen til Besvær. Da bliver jeg ret i „Sandhed en JEsu Discipel, naar Verden „ikke meere seer mit Legeme. Endnu er jeg „ikkun en Tiener, men da bliver jeg JEsu „Christi Frigiorte. Ach! maatte jeg ret glæ„de mig ved de vilde Dyr, som ere bereedte

„til mig. Ville de være bange for mig, som „de undertiden pleyer, da vil jeg selv lokke „dem til mig, ja! jeg vil, om det er mueligt, „med Magt tvinge dem dertil, thi intet, „hverken det synlige eller usynlige, skal kunde „hindre mig fra ät komme til Christum. „Den gandske Verden og dens Riger, kand „jo dog ikke gavne mig! Det er mig langt „bedre at døe for JEsu skyld end at kunde „herske over den gandske Verden. Til „GUD staaer min Længsel, JEsus Christus, „den sande GUds Søn, er den jeg søger, „thi han er død og opstanden for mig. Til„lader mig, at jeg formedelst Lidelser maa „blive JEsu Christi Efterfølgere, thi jeg „har en inderlig Attraa at døe for hans „Skyld. rc.“

Af disse og mange deslige bevægelige Talemaader, som over alt forekomme udi St. Ignatii Breve, kand nok fornemmes, af hvilken Aand han blev dreven og udi hvilken Sinds Forfatning han haver staaet.

Saadant

Saadant Sind var der i Christo og saaledes ere alle de sindede, i hvis Hierter hans Kierlighed er udøst formedelst den Hellig Aand, som bringer Lys og Kraft ind i Siælen, giver udødeligheds Haab og en Troe, som er en Seyer over Verden.

Til denne Tiids Martyrer regnes fremdeeles Onesimus, Biskop i Epheso, St. Pauli Discipel, hvorom mældes Col. IV. 9. 10. Han blev og i denne Forfølgelse paagreben og fort til Rom, hvor han aflagde en frimodig Bekiendelse om sin Troe til den HErre JEsum Christum, og fik derpaa sin Dom, at han skulle steenes til døde, hvilket og skeede.

Flavia Domitilla, en fornemme romerske Dame, som af Keyser Domitiano for Evangelii skyld var bleven viist i Landflygtighed, men fik, som før er meldt, under Keyser Nerva sin Frihed igien, blev nu paa ny anklaget og agtet værdig at lide Døden for JEsu Navns skyld. Tillige med hende leed

og Euphrosyne, Theodora, Nerevs, Achillevs, Evtyches, Victorinus, Maro og deres Huus-Folk, hvilke allesammen bleve indebrændte i deres Sove-Kammere. Imedens Forfølgelsen saaledes rasede, og ødelagde mangfoldige uskyldige Mennesker, var der en fornemme Cavalier udi Keyserens Hof, ved Navn Romulus, hvilken, da han saae den Voldsomhed, som saa kiendelig og aabenbar blev udøvet over de Christne, understoed han sig udi Keyserens Paahør at laste saadan ubillig Omgang. Men denne Frihed kom ham haardt at staae, thi Keyseren blev derover saa fortørnet, at han loed ham først hudstryge og siden halshugge.

Ved denne Tiid skal Keyser Trajanus have munstret sin Krigs-Hær og iblant Soldaterne fundet 11000 Christne. Disse loed han skille fra de øvrige og tillagde dem Ordre, at de skulle offre til Guderne, hvilket, da de aldeeles vægrede sig for at giøre, casserede han dem, som uværdige til Krigs-Tienesten

og drev dem i Landflygtighed til Armenien, i Formodning, at de ved den Tort, dem herudi vederfores, skulle falde paa andre Tanker og vende om til den gamle hedenske Religion igien. Men da de, efter en Apostels Ord, baade ved Ære og Vanære beviiste sig at være JEsu Christi Tienere og trofaste Vidner, og paa ingen Maade vilde lade sig tvinge til Affald, loed Keyseren dem alle omkomme, hvilken Skiebne de med Glæde imodtoge, i fuld Forsikring, at hvo som ved saadan Leylighed vil frelse sit Liv, skal miste det; men hvo som mister sit Liv for Christi og hans Evangelii skyld, skal frelse det (a). Saadanne Exempler paa en sand og levende Troe og dens Frugter udi Taalmodighed og Bestandighed, vare iblant Strids-Mænd slet ikke rare i den første christne Kirke, hvorom Kirkens Historie paa adskillige Stæder vidner (b), til Beviis paa,

(a) Marc. VIII. 35.

(b) Eusebius, H. E. Lib. VI. C. 41.

at ingen lovlig Stand, i og for sig selv, kand hindre noget Menneske fra sand Christendoms Øvelse i Troe og Kierlighed, skiønt hver Stand har sine særdeles Fristelser, dog en meere end en anden, og efter Anseelse Krigs-Standen allermeest. Dog har og GUD til alle Tider iblant disse havt sine sande Tilbedere, som have havt Troens Hemmelighed i en reen Samvittighed. Saadanne vare de nys ommeldte troende Soldater udi Keyser Trajani Krigs-Hær, og af saadanne fandtes endnu flere i de følgende Tider, hvilke ey alleene have selv frimodeligen bekiendt Christum og opoffret deres Liv for hans Bekiendelse og Ære, men have og opmuntret andre til Bestandighed, naar deres Troe og Taalmodighed udi de haarde Forfølgelser bleve sat paa Prøve. Og merker man, at Forfølgerne have undertiden giort Begyndelse med at anfalde de christne Strids-Mænd, i Haab, at naar de vare bragte til Affald, andre da og skulle følge deres Exempel.

De Personer, hvis Navne, Bekiendelse, Troe og Taalmodighed, Lidelser og Død, jeg hidindtil har anført, er dog ikkun den mindste Deel af den store Hob Vidner, som udi denne haarde Forfølgelse have for den HErres JEsu Navns skyld lidt ont, ey alleene indtil Baandene, men og indtil Blodet; og vidner de faae berørte Exempler, ey alleene om dem, som de egentligen angaae, men og om deres Broderskab i Verden, som var under den samme Fristelses Hede, stode i det samme Sind og vandt Seyr over Lidelser og Døden formedelst det samme Lams Blod og Vidnesbyrds Ord.

Imidlertiid naaede Satan ikke det han sigtede til med disse blodige Forfølgelser; thi omendskiønt en stor Mængde af de Hellige maatte i denne Kamp sætte Livet til, saa blev dog Martyrernes Blod og deres Aske en velsignet og frugtbringende Sæd til Kirkens Vext og Udbredelse; thi mangfoldige Hedninger bleve, ved at ansee de Christnes for-

undringsværdige Taalmodighed og Bestandighed, bevægede og ligesom overvundne, saa at de i Hobetal gik over til Kirken og begierede at maatte antages i dens Samfund.

Endeligen døede Keyser Trajanus A. C. 117. i sin Regierings 20 Aar, hvorved da Forfølgelsen i nogen Maade stilledes.

Cap. IV.

Om den fierde store Forfølgelse under Keyser Hadriano.

Trajanus blev A. C. 117. succederet i Regieringen af sin adopterede Søn Ælio Hadriano, som Sulpitius Severus (a) tillegger den fierde store Forfølgelse over de Christne. Denne Hadrianus var en lærd Herre, var og, efter Spartiani Vidnesbyrd, gavmild, men derhos ustadig og haard af Gemytte,

(a) Hist. S. Libr. II.

C. Petersen

Gemytte, han giorde baade got og ont i Regieringen og bliver derfor fast i lige Grad baade roset og lastet i Historien.

Den lærde Dodwel, som har giort sig saa megen forgieves Umage for at forringe baade Forfølgelsernes Haardhed og Martyrernes Antal, paastaaer, at Hadrianus skal have havt Ære for Christo (a), men hvis Lampridius, som er Auctor til denne Beretning (b), staaer til at troe, saa har Sagen bestaaet derudi, at Hadrianus havde en gang faaet i Sinde, at antage Christum iblant Afgudernes Tal og lade bygge ham et Tempel, men at han derudi var bleven forhindret af Raadet, som meente, at hvis Keyseren fuldførte saadant sit Forsæt, da vilde alle hans Undersaattere inden kort Tiid falde hen til Christendommen. Ved saadan Forestillelse loed han sig og overtale til at afstaae fra sit Forsæt.

(a) Dissert. Cypr. XI. §. 28.

(b) in Alexandro Severo, Cap. 43.

At ville regne Christum iblant de hedenske Afguders Tal, kand dog vel ikke hede, at bære nogen virkelig Ære for ham, da det meget meere vidner om Keyserens store Vankundighed i JEsu Christi allerhelligste Lærdom, og at han da, som før, var en grov Hedning, som troede mange Guder, og derfor nødvendig maatte være en Fiende af Christendommen; og naar man desuden overveyer denne Herres store Ustadighed, saa bliver det gandske muelig, at han en Time vilde giore Christum til en Afgud, og kort derefter igien lade sig overtale til at foragte ham og at lade hans Tilhængere forfølge.

Man finder just ikke i Historien, at denne Keyser har ved noget offentligt Edict anbefalet nogen nye Forfølgelse over de Christne; men da han ikke har igienkaldet de forhen herom ergangne Ordres, saa har Forfølgelsen under hans Regiering continueret, i Besynderlighed udi de Provincier, hvor Gouverneurerne fandt Behag i at plage de

Christne;

Christne; thi man har mange Exempler paa, at det ofteſt kom meget an paa diſſe Øvrigheds Perſoners Sindelav imod dem.

Men at der ellers har været en virkelig Forfølgelſe under Hadriano, det er gandſke klart, ſaavel af Hiſtoriens tydelige Vidnesbyrd derom, og af de benævnede Martyrer, der have lidt i denne Tiid, ſom og af Qvadrati og Ariſtidis Forſvars-Skrifter for de Chriſtne, ſom i Anledning af denne Forfølgelſe meenes at være blevne forfærdigede og Keyſer Hadriano overleverede.

En Hoved-Aarſag til Forfølgelſen, hvad Keyſeren ſelv angik, var dette, at de Chriſtne havde, ſom tilbørligt var, en ſtor Afſkye for de, ſaa kaldte, magiſke Konſter, og advarede ved al Leylighed derimod; og ſom nu Hadrianus var en ſtor Elſkere af deslige Kogleriet, ſaa var det og hans Læremæſtere en let Sag, at bringe ham i Miſtanke og Harniſk imod de Chriſtne, ſom et Folk, der

ſøgte

søgte af al Magt, at undertrykke deres ædle Konst og dens videre Fremgang.

Foruden den anførte særdeles Aarsag, som alleene angik Hadrianum selv, forekomme endnu andre og langt betydeligere Omstændigheder, i Henseende til Hedningernes Ondskab imod de Christne, som i denne Tiid begyndte at yttre sig, og som saavel nu, som og i Særdeleshed i den næstfølgende Forfølgelse under M. Aurelio Antonino, foraarsagede dem de allerstørste Uleyligheder.

Sagen var denne: De Christne ere hidindtil blevne forfulgte fast alleene for Navnets skyld, eller fordi de bleve anseete for nogle særsindede overtroiske Mennesker, som vilde indføre en nye Religion, den man saa meget mindre kunde finde sig i, eller taale, som den var indrettet til gandske at imodsige og forkaste det heele Systema af den gamle hedenske Gudsdyrkelse, og ikke at indrømme end det mindste Saligheds Haab til nogen anden, end den som troede Evangelio og levede

vede efter Christi Bud; og var dette Summen af de Beskyldninger, som til denne Tiid ere blevne førte imod GUds Folk. Men da dette alleene ikke vel længere kunde holde Stik, var Satan betænkt paa en langt anden Omgangs Maade og vaavede fra nu af at gaae aabenbare til Værks med de allergroveste Beskyldninger imod de Christnes Lærdom og Levnet. Til dette at iværkstille, betiente Løgneren sig af ret beqvemme Redskaber, nemlig de hedenske saa kaldte Philosophis, som udi offentlige Skrifter angreb ey alleene den christelige Religions Lærdomme, men og dens Tilhængere, som de beskyldte ey saa slet hen for onde og slemme Folk i Almindelighed, men for saadanne, der begik saa uhørlig grove Misgierninger, at naar samme bleve troede om dem, da kunde de ey vente sig andet, end den allerhaardeste Medfart.

De hæslige Misgierninger, som Sophisterne ikke skammede sig ved at tillægge de Christne, vare tvende af det groveste Slags,

nemlig Børne-Mord og Blodskam; og kand man ey andet end ret falde i Forundring over Fiendens mere end ublue Dristighed, som paa en Tiid, da de Christnes gandske Levnet og Forhold endnu var saa exemplarisk, at det svarede aldeeles til deres hellige Lærdom og Bekiendelse, torde dog offentlig træde frem med saa grove Beskyldninger imod dem.

At de ommeldte Beskyldninger ere virkeligen førte imod de Christne, er en klar Sandhed, som kand beviises saavel af de hedenske Philosophers Skrifter, som have opdigtet og i en Slags Orden fremsat dem, som og af de Christnes Forsvars Skrifter, hvor Bagvaskelsen ligeledes anføres og med Fynd igiendrives. Beskyldningen selv er dobbelt, nemlig om Børne-Mord og Blodskam; og har den hedenske Philosophus, Cæcilius Natalis fremsat den paa følgende Maade: Naar nogen, siger han, skal blive indlemmet i de Christnes Samqvem, bliver ham præsenteret et Barn,

med

med Meel bedekket; dette Barn stinge de ihiel, skiære det saa i Stykker og deele Stykkerne ud imellem sig indbyrdes til at æde, ligeledes drikke de og Blodet deraf, og paa denne afskyelige Maade forpligte de sig indbyrdes til Taushed.

Fremdeeles fortsætter bemeldte Sophist Beskyldningen, saaledes:

De Christne have for Skik paa en bestemt Dag at komme tilsammen, for at æde og drikke. Samlingen bestaar af begge Kiøn, hvoriblant og findes Sydskende og Blodsforvante. Naar de i dette deres Lav have brav ædet og drukket, kaste de et stykke Kiød for en Hund, som er bunden til en Lysestage, hvorpaa Hunden løber efter Kiødet og kaster Stagen med Lyset omkuld; og naar der saaledes er bleven gandske mørkt, bedrives der Utugt og Blodskam.

At disse grove Beskyldninger vare i den høyeste Grad usandfærdige, det have de Christne tilstrekkeligen beviist, saavel ved deres hellige og ustraffelige Vandel, som og formedelst de grundige Forsvars Skrifter, som de have overleveret til Øvrigheden, for at legge deres Uskyldighed for Dagen.

Imidlertiid maatte man vel spørge, hvad Oprindelsen og Anledningen kunde være til denne skammelige Digt? Vel er det saa, at den Aand, som er Løgnens Fader, ikke saa nøye spørger efter Grund og Anledning, naar han søger at beskiæmme og forhaane GUds Folk, thi Løgnen er hans eget og rette Element; dog maatte han være det, han undertiden uretteligen kaldes, en dum Diævel, dersom han ikke søgte at skiule sin Løgn under Rimeligheds Skin, og at give sine Bagvaskelser nogen Anseelse af Sandhed. Saaledes er det og her gaaet til. De hedenske Philosophi vare Christendommens største og farligste Fiender, som med Begierlighed an-

hørte og betiente sig af alt det Onde, som nogens løse Sind og Mund kunde digte og udsprede om GUds Folk, og anvendte med al Fornøyelse deres falskeligen kaldte Kundskab paa at angribe den christelige Religion og at sætte en Slags Sminke paa de løgnagtige Beskyldninger, som bleve giorte imod dens Tilhængere.

Hvad den første Beskyldning angaaer, nemlig, at de Christne i deres Forsamlinger slagtede et Barn, o. s. v., da lader det saa, at Anledningen til denne saa urimelige som usandfærdige Digt er tagen af de Christnes Lærdom om den hellige Nadvere og dens Administration, og det saaledes, at fast hvert Ord udi Cæcilii Beskyldning kiendeligen sigter derhen.

Først siger denne grove Calumniant, at de Christne myrdede et Barn udi deres Forsamlinger. Nu er bekiendt, at de første Christne pleyede at kalde vores Frelsere

med dette Navn (a), ligesom han og dermed nævnes udi den hellige Skrift (b) I Særdeleshed skal de første Christne udi den Bøn, som de oplæste næst for Nadverens Administration have kaldet JEsum GUds hellige Barn. Videre siges, at de Christne myrdede dette Barn, hvormed kiendeligen sigtes hen til JEsu Christi Død, som udi den hellige Nadvere høytideligen blev forkyndt. At dette Barn skulle være bedekket med Meel, er nok hidledet af de Christnes Lærdom, om JEsu Christi Legems Samfund i, med og under Brødet. Naar det fremdeles heder, at dette med Meel bedækkede og slagtede Barn bliver præsenteret eller fremsat, da bør samme hentydes derhen, at den hellige Nadvere blev hos de første Christne administreret i den gandske Meenigheds Overværelse og det paa et dækket Bord, ligesom i et Giæstebud, efterdi de endnu ikke

havde

(a) Justinus M. Dialog. p. 355.
(b) Esa. IX, 6. Act. IV, 27.

havde Altare i deres Forsamlinger, men alleene ordinaire Borde. End videre beskylder Cæcilius de Christne for at skiære Barnet i Stykker og siden at deele Stykkerne imellem sig indbyrdes. Dette synes at have sin Grund i den Maade, som de første Christne pleyede at bruge ved Nadveren, nemlig at et eeneste Brød blev frembaaret, brudt i mange Stykker og saaledes uddeelt iblant Communicanterne. At de beskyldtes for at have drukket Blodet, er da kiendeligen taget af Kalkens Brug i Nadveren, i hvilken var den velsignede Viin, i, med og under den JEsu Christi Blods Samfund.

Men nu bliver Spørsmaal, hvorledes Hedningerne kunde komme til at blande dette saaledes tilsammen, og hvorfor de ikke havde bedre eller anden Underretning herom? For at kunde faae Sammenhængen hermed ret at vide, da maae følgende Omstændigheder agtes: De første Christne holdte den hellige Nadvere om Natten, til Erindring om Nad-

verens første Indstiftelse, som skeede den Nat da JEsus blev forraadt, ligeledes skeede det og i private og hemmelige Sammenkomster, da de endnu ingen offentlige Kirker eller Forsamlings Huuse havde eller maatte have, samt paa skiulte Steder og inden lukte Dørre, hvor ingen Hedning kunde komme ind. Da nu Hedningerne havde en særdeles Afskye for alle hemmelige Sammenkomster, eftersom de farligste Conspirationer ere undertiden paa saadan Maade sammensmiddede (a), saa opvakte dette hos dem, Deels en Mistanke om, at noget farligt og usommeligt maatte foretages og bedrives i disse hemmelige Forsamlinger, hvor ingen, uden alleene de Christne selv, maatte have Frihed at komme ind, Deels og en Begierlighed efter at faae viide, hvad derudi kunde passere. Nu var Spørsmaalet, hvorledes man skulle kunde faae denne Hemmelighed at viide, efterdi alle Ting skeede inden lukte Dørre?

De

(a) F. Livius, Hist. rom. Libr. XXXVIII.

De Christne selv nægtede og kunde ey andet end nægte Beskyldningen, derfor fandt man paa dette Raad, at de af deres Tieneste-Tyende, som vare Hedninger, skulle med det gode eller onde, overtales eller tvinges til at udsige hvad de kunde have seet eller hørt til deres Foretagende og Adfærd udi deres Forsamlinger. Disse, som bleve tvungne, undertiden ved piinligt Forhør, til at udsige hvad de vidste, sagde og hvad de enten vidste, eller rettere, vilde synes at viide, nemlig, at de havde hørt, hvorledes de Christne med hverandre talede om et Barn, som var slagtet, og hvis Legem og Blod skulle ædes og drikkes. Dette var nu alt hvad Tienerne kunde vide at udsige; thi selv havde de aldrig seet Nadveren administreres, men i hvor lidet og utilstrekkeligt det end og var, saa var det dog nok for de fiendske og mistænkelige Hedninger til at faae samlet den vanskabte Historie om Børne-Mordet og deraf at giøre en saa betydelig Beskyldning imod dem.

Den anden grove og skammelige Beskyldning, som blevført imod de Christne, var denne, at de udi deres Forsamlinger bedrev Utugt og Blodskam. Anledningen hertil har efter al Formodning været denne: De Christne havde, som før er sagt, af Begyndelsen ingen Oratoria eller offentlige Forsamlings Huuse, og om de havde havt dem, saa vare de dog i Forfølgerfernes Tiid blevne dem fratagne og nedrevne. De maatte altsaa til deres GUdstienestes Øvelse holde private Sammenkomster, og det oftest om Natte-Tider, for ikke at molesteres af deres Fiender, som ofte end ikke tilloed dem paa den Maade at komme tilsammen. Disse Forsamlinger, i hvor uskyldige de og vare, gave da, som siden, ja! som bekiendt er, indtil vore Tider, onde, uforstandige og ildesindede Mennesker, Anledning til Mistanke, Bespottelse og Bagvaskelse, og maatte det strax hede, at usømmelige og skiændige Ting i disse berøgtede Sammenkomster bleve bedrevne.

Men

Men hvoraf vidste de, at det saa lige var Utugt og Blodskam, som de Christne begik? Jo, de kaldte hverandre Brødre og Søstre, og, efter at den hellige Nadvere var holdt, pleyede at kysse hverandre, samt holde et Maaltiid, som de selv gave Navn af Agape ɔ: Kierlighed, eller Kierligheds Maaltiid. Da nu dette virkelig havde sig saaledes, saa sluttede Hedningene deraf, at den Titul af Brødre og Søstre betegnede Blodsforvantskab; den Kyssen og det Kierligheds Maaltiid udtolkede de ligeledes, efter deres ureene Sind og Hensigt, til Tegn paa Ukydskheds Bedrift, og da der vare Sydskende med i Forsamlingen, hvo vil da tvivle paa, at der jo og blev Blodskam bedreven (a).

(a) Chr. Wormii Dissertatio, de veris causis, cur delectos humanis carnibus & promiscuo concubitu Christianos, calumniati sint Ethnici, Hafniæ 1695. af denne lærde Afhandling har jeg herudi betient mig.

I hvor urimelige og ugrundede disse Beskyldninger end vare, og med hvor stor Fynd de end bleve besvarede og igiendrevne af de Christne udi de adskillige Forsvars Skrifter, som de til deres Uskyldigheds Beviis lode komme for Lyset, saa troede dog Hedningerne dem, fordi de vilde troe dem og betiene sig af dem, til at giøre de Christne forhadte og afskyelige, og at paaføre dem al den Uleylighed, som deres fiendske Hierte kunde drive dem til.

Men for at komme fra Aarsagen til Virkningen, jeg mener den Forfølgelse hvorom jeg nu egentligen handler, da gik samme an, mere efter Keyserens Tilladelse end efter hans særdeles Ordre; og vidner Historien, at en stor Mængde Christne i denne Tiid bleve fængslede, strakte paa Pine-Bænke, opbrændte, halshugne, pidskede til døde, eller paa andre voldsomme Maader ynkeligen omkomne. Iblant saadanne regnes i Besynderlighed: Marius, en Officier, Evaristus

og Alexander, begge, dog hver paa sin Tiid, Biskopper i Rom, hvoraf den sidste blev, efter lang udstanden Marter, pidsket til døde. Eventius og Theodulus, tvende Præster i Rom, bleve efter langvarigt Fængsel, først kastede paa Ilden, og siden, da de vare halv forbrændte, igien udtagne af Ilden og hals-hugne. Eustachius var ligeledes en fornemme Officier, som tillige med sin Frue Theophista og tvende Sønner Agapio og Theophisto, blev kastet for vilde Bæster, men da disse ikke vilde røre dem, bleve de slengte i en gloende Ovn og der opbrændte; og have de med stor Bestandighed og Taalmodighed for Evangelii Sandheds skyld udstaaet dette Onde. Sabina var en romerske Raads-Herres Frue, som efter hendes Mands Død kom i Bekiendtskab med en Christen Jomfrue, ved Navn Saphira, ved hvis Omgiengelse og Veyledning hun kom til Sandheds Erkiendelse og antog den christelige Religion. For dette bliver Sabina beført for Domme-

ren Berillo, som loed hende citere for Retten og der befale, at hun skulle giøre Offer til Afguderne, hvilket da hun ey alleene nægtede at ville giøre, men derhos og aflagde en herlig Bekiendelse om den HErre JEsu Christo, bliver hun af bemeldte Berillo dømt til at halshugges.

Endeligen døde Keyser Hadrianus A. C. 138. i sit Alders 63 og Regierings 21 Aar, og blev succederet af Arrio Antonino Pio, under hvis Regiering Forfølgelsen i nogen Maade continuerede, endskiønt denne Keyser ey heller nogen særdeles Befaling derom har udstædet. Hadrianus selv syntes og efterhaanden at have fattet bedre Tanker om de Christne og nogenlunde kiendt deres Uskyldighed. Derimod fattede han et uforsonligt Had til den Jødiske Nation, som udi hans Regierings Tiid maatte friste den haardeste Skiebne.

Til den Eftertanke han begyndte at giøre sig om de Christnes Sager; og den

Billighed

Billighed han syntes at ville yttre imod dem, contribuerede meget de Forsvars-Skrifter, som en Deel christne Scribentere insinuerede ham. Udi disse Apologier bleve de grove og haarde Beskyldninger, som vare opdigtede og førte imod dem, med Fynd besvarede, deres Uskyldighed lagt for Dagen, og den christelige Religions Guddommelighed, Sandhed, Billighed og Nødvendighed paa det tydeligste demonstreret. Qvadratus, Biskop i Athenen, en Mand som havde været Apostlernes Discipel, var den første, der paatog sig, udi et offentlig Skrift, at forsvare de Christne, og overleverede han Hadriano denne Apologie, da samme Keyser opholdte sig til Athenen. En anden lærd Mand, ved Navn Aristides, har ligeledes forfærdiget et Forsvars-Skrift for sine Brødre, de Christne, hvilket han, ligesom Qvadratus forhen, insinuerede Keyser Hadriano, som deraf lod sig bedre underrette om de Christnes Uskyldighed, og loed derfor Forfølgelsen imod

dem

dem noget formilde. Og hvad disse Forsvars-Skrifter ikke tilfulde har kundet udvirke hos Keyseren, det udrettede Serenii Graniani, Statholder i Asien, hans Skrivelse til Keyseren, hvorudi han besværede sig over den ubillige Omgangs Maade, som blev brugt imod de Christne. Denne Forestillelse, saavidt den blev insinueret af en hedensk Øvrigheds Person, kunde ey andet end ansees for upartisk, havde derfor og den Virkning hos Keyseren, at han loed tilstille Graniani Eftermand, Minucio Fundano, Ordre, at de Christne skulle efterdags ikke forfølges og straffes, uden for beviislige Misgierninger (a); Ved denne Foranstaltning blev det vel noget bedre end før for en Deel af de Christne, skiønt endnu ikke gandske vel, thi saa mange af Gouverneurerne, som vare de Christnes særdeles Fiender, og derhos ikke havde faaet dette Keyserlige Rescript, betiente

(a) Dette Rescript kand læses udi Banagii Annal. Tom. II. pag. 59.

tiente sig af de forhen ergangne Ordres og blev ved nu som før, at plage disse uskyldige Mennesker.

Jeg har tilforn erindret, at Forfølgelsen til Deels continuerede under Keyser Antonino Pio; Men da denne Herre var en meget retfærdig og billig Regent, saa loed han sig des lettere overtale og bevæge til Moderation imod et Folk, som leed saa uskyldig, i Særdeleshed, da den habile Apologist Justinus, som siden under Keyser Marco Aurelio fik Martyr-Cronen, og er gemeenligen bekiendt under det Navn Justinus Martyr, forfærdigede sin første Apologie for de Christne og insinuerede samme til Keyseren og Raadet i Rom. Udi dette Skrift besværer Justinus sig iblant meget andet, ogsaa derover, at de Christne end ikke vederfores den Ret, som ellers aldrig bliver nægtet nogen, end ikke de groveste Misgiernings-Mænd, nemlig at forsvare sig imod de Beskyldninger, som føres imod dem, men at de derimod uden

Forhør,

Forhør, blot af Had og Ugunst, bleve overantvordede til Døden, da de dog vare et i Sandhed uskyldigt Folk, og deres Religion den allerhelligste og beste af alle, ja! den eneste sande.

Om de Christnes Forhold i Taalmodighed og Standhaftighed under de allersmerteligste Lidelser, udlader han sig saaledes: Det er for den gandske Verden bekiendt, at vi som troe paa Christum lader os ikke ved nogen Ting giøre forsagte, thi omendskiønt vi blive myrdede, korsfæstede, kastede for vilde glubende Dyr, plagede med Fængsel, Ild og allehaande Marter, saa blive vi dog ubevægelige ved vores Bekiendelse; Ja! jo mere vore Fiender rase og storme imod os, jo mere formeeres vi dagligen, saa at vi med al Billighed kand lignes med Viinstokken, hvilken jo mere den beskiæres, jo mere den voxer og bærer Frugt. I Sandhed, de Troendes Meenighed

er en af GUD og vor Frelser plantet Viinstok. ꝛc.

Keyseren loed sig Justini Apologie forelæse, og blev han deraf saaledes overbeviist om den ubillige Omgang, som hidindtil er bleven brugt imod de Christne, at han strax loed udstæde Ordres til Folket i Asia, at ingen Christen skulde herefter actioneres og dømmes til Døde, med mindre det kunde ham overbevises, at han var en Fiende af det romerske Rige. Ved saadan Foranstaltning ophørte Forfølgelsen for denne gang, og Kirken kom til nogen Rolighed igien.

Cap. V.

Om den femte store Forfølgelse under Keyser Marco Aurelio Antonino Philosopho.

Keyser Antoninus Pius døede A. C. 161. og hans Broder Marcus Aurelius Antoninus, gemeenligen kaldet Philosophus, fulgte ham i Regieringen. Denne M. Aurelius var en af de allermildeste og billigste Regentere, som nogen Tiid har hersket over det romerske Monarchie; og kunde man derfor billigen have formodet, at Kirken under hans Regimente, om ellers nogen Tiid under en hedensk Keyser, skulle have beholdt Fred og Roelighed. Men det gik langt anderledes til; thi Historien viser, at de Christne maatte under denne Keysers Regiering udstaae en meget haard og blodig Forfølgelse.

Aarsagerne til dette Uveyr vare adskillige. De forrige Beskyldninger om Børne-Mord og Blodskam bleve nu for Alvor

oprippede,

oprippede, særdeles til Lyon og Vienne udi Gallien, hvor de Christnes hedenske Tieneste-Folk bekiendte disse skammelige Ting paa dem, af de Aarsager, som i foregaaende Capitel ere anførte, og derved paa det hæftigste ophidsede Almuen imod dem. Og som Rygtet om disse hæslige Beskyldninger alt videre og videre udspredde sig, saa fulgte og Virkningen allevegne med, som var en almindelig Forbittrelse og Opstand imod dem.

Udi denne Keysers Tiid existerede udi Asia hæftige Jordskiælve, hvorved adskillige Byer og Stæder bleve omkastede. De Christne maatte ey allene som sædvanligt, bære Skylden for denne svare Lande-Plage, men deres Fiender paastode tillige, at de fortørnede Guder kunde ved intet andet Middel udsones, end ved de Christnes Blod. Desuden havde de og dette imod de Christne, at de vægrede sig for at sværge ved Keyserens Skyts-Engel og Lykke. Dette blev udtolket og anseet for en Særsindighed, og til-

lige for en Art af Foragt og Opsætsighed imod den høye Øvrighed. Beviis og Exempel herpaa forekommer udi St. Polycarpi Martyrio, hvor Herodes og Nicetas giorde sig saa megen Umage for at conservere denne gamle venerable Mand, og derfor gav ham det Raad, at han skulle lade sig beqvemme til at sværge ved Keyserens Skyts-Engel, for derved at frelse sit Liv, da det efter deres Tanke ikke just kunde være noget ont i at sige: Herre Keyser (a). Ved bemeldte Polycarpi Henrettelse merkedes og, at den jødiske Nations Had ikke lidet havde contribueret til Forfølgelsen; thi saa mange af Jøderne, som ikke kiendte deres Besøgelses Tiid, overgik endog Hedningerne selv udi Had og Ondskab imod deres Frelsere og hans Navns Bekiendere.

Til

(a) τι γὰρ κακὸν ἐτιν ἐιπεῖν, Κύριε Καῖσαρ; vid. Martyrium S. Polycarpi apud Ittigium, pag. 400.

Til de allerede benævnte Aarsager kommer og denne Omstændighed: Keyser Antoninus var i høyeste Grad hengiven til den Stoiske Philosophie, imod hvis Forfængelighed de christne Lærere ved al Leylighed advarede. Deraf fulgte, at de Stoiske Philosophi vare de Christnes affagde Fiender; og som disse omgikkes ideligen i Keyserens Hof, hvor de stode i megen Anseelse, saa var det dem og en gandske let Sag, at afvende alt mere og mere Keyserens Sind fra de Christne, og endeligen at bringe det til en offentlig Forfølgelse imod dem, allerhelst da de desuden bleve beskyldte for at bedrive de allergroveste Misgierninger; og kand man af Keyser Antonini eget Skrift (a) erfare, at han ingen rigtig Kundskab har havt om de Christne, og derfor heller ingen fordeelagtige Tan-

(a) περὶ ἑαυτοῦ πρὸς ἑαυτόν, Libr. XI. §. 3. hvor han kalder de Christnes Taalmodighed ψιλὴν παράταξιν ɔ: en blot Obstination.

ker om deres himmelske Lærdom og hellige Forhold; thi deres Villighed, at gaae i Døden for JEsu skyld, ansaae han som en Mangel paa Skiønsomhed, og deres store Taalmodighed i de haardeste Lidelser som en Obstination og Haardnakkenhed.

Da denne Herres Sind saaledes var indtaget og forblindet af deslige For-Domme om de Christne, saa loed han sig og des lettere forlede til, Deels at stadfæste de forrige Forfølgeres allerede ergangne Rescripter imod dem, Deels og at udstæde et nyt Edict, hvorved Forfølgelsen for Alvor gik an (a). Dette skeede A. C. 167. i Antonini Regierings syvende Aar (b).

Forfølgelsen var af Begyndelsen fornemmeligen anrettet imod de Christne til Vienne og Lyon i Gallien, saasom de der i Besynderlighed bleve beskyldte, og efter Anseelse,

(a) Melito, Episcopus Sard. apud Eusebium. H. E. Libr. IV. Cap. 23.

(b) Dodwell. Dissert. Cypr. XI. §. 36.

seelse, overbeviiste for at have begaaet Børne-Mord og Blodskam. Fra Gallien udsprede den sig videre til Grækenland og Asia. De offentlige hedenske Leege, som just ved denne Tiid skulle celebreres til Lyon, gav Anledning til et stort Sammenløb af Mennesker, og dette igien gav Leylighed til desmere at støve efter de Christne, og til Tilskuernes Fornøyelse, at pine og plage dem.

Hvor haardt og umenneskelig de Christne til Lyon og Vienne bleve behandlede, kand best erfares af den Relation, som Menighederne paa bemeldte Steder derom har givet til deres Brødre, de Christne i Asia og Phrygia (a), hvor det iblant andet heder saaledes: "Man kand ey med Ord beskrive „denne Forfølgelses Grumhed, Hedningernes Forbittrelse imod de Christne, og den „mangfoldige Marter, som de Hellige maatte „udstaae. Man loed paa det nøyeste og

(a) Apud Eusebium, Hist. Eccles. Libr. V. Cap. 1.

„skarpeste inqvirere efter dem: Man forbød
„dem ey alleene Huuse, Badstuer og Torve,
„men de havde ey Frihed paa noget Sted
„at lade sig see. Det var da, skrives der
„fremdeles, saaledes beskaffen med de Christ-
„ne, at Frelserens Ord til Disciplerne:
„Den Tiid skal komme, at hvo som
„ihielslaaer eder, skal meene, at han
„giør GUD en Dyrkelse dermed, ret
„kunde passe sig til deres Skiæbne. Og
„endskiønt at nogle, af Frygt for de gruelige
„Piinseler, faldt fra i denne Fristelses Tiid,
„saa har dog de fleste af dem med største Taal-
„modighed holdt ud under de allerhaardeste
„Lidelser, med Frimodighed og Glæde be-
„kiendt Christi Navn, og end midt i Dø-
„dens Stund trøstet og opmuntret hveran-
„dre med Apostelens Ord, at denne Tids
„Lidelser er ikke den Herlighed værd, som skal
„aabenbares paa os rc.“

Iblant den Hob Vidner, som saavel
ved de smerteligste Lidelser, som ved en sever-
riig

riig Troe og Taalmodighed udi denne haarde Kamp have distingveret sig vare i Særdeleshed følgende: Pothinus Biskoppen til Lion. Denne gamle Mand blev strax eftersøgt og frembragt for Øvrigheden, hvor han haanligen blev tilspurgt: Hvem de Christnes GUD var? Hvortil han svarede: Dersom I var det værd, da skulle I vel faae det at viide. Dommeren befaler derpaa, at tilføye ham al muelig og optænkelig Smerte, hvortil enhver af Hedningerne var saa meget mere villig og færdig, som de indbildte sig, at jo mere ont de kunde faae udovet imod de Christne, jo behageligere Dyrkelse giorde de deres Guder. Efterat Biskoppen ved utallig Marter var bleven forhaanet og udmattet, blev han saa got som halv dødet slæbet hen i et hesligt Fængsel, hvor han Dagen efter opgav sin Aand, i sin Alders 96 Aar.

Vettius Epagathus, et ungt Menneske, som efter Eusebii Vidnesbyrd, aflagde i

sin gandske Vandel saadanne Prøver paa Troe og Kierlighed, at man ey toeg i Betænkning at give ham det samme Vidnesbyrd, som GUds Aand tillægger Zacharias Luc. I. 6. nemlig, at han vandrede ustraffelig i alle HErrens Bud og Rette. I Særdeleshed bliver han berømt af den ufortrødne Fliid og Omhyggelighed, som han beviiste til Næstens Tieneste. Paa denne formedelst Kierlighed virkende Troe fandt han i denne Tiid Leylighed at aflegge en nye Prøve; thi da han fornam, hvor ubillig, ja ret umenneskelig de Christne bleve behandlede, traadde han frem for Dommeren, og bad om Tilladelse, at tale for de Christne og legge deres Uskyldighed for Lyset. Hans Begiering blev ham nægtet, men han selv blev tilspurgt af Dommeren, om han og var en Christen: hvilket da han frit ud bekiendte, blev han, uden videre Beskyldning eller Forhør, paagrebet, martret og for Evangelii skyld henrettet. De øvrige Christne, som vare tilstæde og saae

hans

hans Omgiængelses Udgang, fik af denne hans Troes Prøve en kraftig Opmuntring til Bestandighed i deres forestaaende Lidelser. Ey mindre priseligt er det Eftermæle, som Martyrinden Blandina har efterladt sig. Dette unge Fruentimmer var særdeles kleinlig af Helbred, saa at hun, da Forfølgelsen begyndte, var heel bekymret for, at hvis Touren skulle komme til hende, hun da ikke skulle kunde formaae at holde ud under de Piinseler, som maatte falde i hendes Deel. Men Udfaldet viiste langt andet; thi GUD lærte ved hendes Exempel, at han haver udvalgt de skrøbelige Ting for Verden, for at beskiæmme de stærke Ting. Hedningerne, som saae de Ting hun leed, faldt derover i største Forundring og kunde ikke begribe, hvorledes et saa sygeligt Menneske, som hun, kunde den ene Dag efter den anden med den største Frimodighed og Styrke holde ud under saa mange og mange Slags Pinseler. Forfølgerne martrede hende paa alle optænkelige

kelige Maader; Hun derimod gik til hver Tortur, som til et Giæstebud, og bekiendte, at ved hver Gang, som hun under Smerten fik udsige sin Bekiendelse om JEsu Christo, fik hun derved nye Kraft til Striden, og syntes, at hun intet følte til de Ting hun leed. Nogle af Hedningerne udraabte hendes Taalmodighed for en Haardnakkenhed, hvis Grund de ikke kunde begribe. Mod Aftenen, da hendes gandske Legeme formedelst utallige Piinseler paa det allerhesligste og ynkeligste var bleven tilreedt, loed man hende tillige med tvende andre medstridende Vidner, Attalo og Sancto, slæbe hen i et Fængsel, for siden derfra igien at udføres til nye Lidelser og Skiændseler. Dette skeede, og hun blev atter fremført paa Pladsen og der anbunden til et Træ, giort i Liighed af et Kors, hvor nogle vilde Bæster bleve løsladte for at falde an paa hende. Udi denne Gestalt og Tilstand forblev hun ey alleene ved sin forrige Bekiendelse, men og overlydt lovede og prisede

sin Frelsere, som havde kiøbt hende af Jorden med sit Blod og agtet hende værdig at lide denne Pine og Spot for sit Navns skyld. Da hun i nogen Tiid havde staaet saaledes til et Spectakel for de rasende Hedninger, og de vilde Dyr imidlertiid ikke havde rørt hende, blev hun igien nedtaget af Træet, forvaret i Fængsel og derfra paa nye fremtaget, indviklet i et Garn og slengt for en modig Tyr, som paa sine Horn kastede og tumlede hende fra Stæd til andet paa Pladsen, saa at ingen af Tilskuerne andet kunde tænke, end at hun jo længe siden maatte være død. Men til alles Forundring befandtes hun endda levende, og stoed i samme Troes og Taalmodigheds Øvelse, som tilforn. Ved hver Forandring af nye Torturer blev hende Liv og Frihed tilbudet, paa det Vilkaar, at hun skulle fornægte Christum og offre til Afguderne; men Tilbudet blev foragtet; thi hun vidste paa hvem hun troede, og var forsikret paa at ingen fik Cronen af hans Haand,

uden alleene den, som blev troe indtil Døden. Endeligen bleve hendes Plagere før trætte end hun, saa at de reent ud bekiendte, at de nu ey vidste flere Maader at martre hende paa, hvorpaa der blev stillet Ordre, at hun skulle henrettes med Sverdet, hvilket og skeede. Saaledes blev vor Frelsers Navn æret og hans Naades Kraft fuldkommet i dette skrøbelige Qvindes Redskab, som formedelst Troe stoppede Løvers Munde, blev krafteligen hiulpen af Skrøbelighed, blev stærk i Krigen og vandt Seyer. O! Hendes Troe og Taalmodighed var stor, og hendes Naade-Løn er visselig stor i Himmelen!

Sanctus, som var fød i Vienne, men nu Diaconus ved Menigheden i Lyon, blev og paa samme Tiid, som Blandina, fremført paa Skuepladsen for at forhaanes og lide for den HErres JEsu skyld, og, om muelig var, at bringes til Affald. Da Bøddelen begyndte med Torturen, blev Sancto efter Sædvane giort Tilbud om Fri-

hed,

hed, hvis han vilde forbande Christo og offre til Afguderne; men hverken Trusel eller Lokken, Smerte eller Skiendsel kunde formaae ham dertil. Naar han blev tilspurgt om sit Navn, Fæderneland og Herkomst, svarede han dertil intet andet end dette: jeg er en Christen. Ved hans u-overvindelige Taalmodighed blev Bøddelen kied og tillige saa forbittret, at han løb til og toeg smeltet Metal og sydende Beeg, og dermed overstenkede Martyrens Legeme, i den Tanke, at en saa følelig Smerte skulle vel bringe ham til Utaalmodighed og Affald. Men Sanctus blev styrket med Kraft af det Høye, ved hvilken han stoed paa denne onde Dag og beholdte Marken. Paa den efterfølgende Dag blev Torturen igientaget og forøget, men ingen Ting af alt det man vidste at nævne af Pine og Skiendsel formaaede at skille denne Helt fra JEsu Christi Kierlighed. Endeligen blev han kastet for vilde Dyr, og da disse ikke giorde ham noget ont, blev han taget og ned-

sat

sat i en gloende Jern-Stoel og i den Gestalt henrettet med Sverdet.

Et herligt Exempel paa Troe og Taalmodighed har en Martyr, ved Navn Attalus ligeledes ved denne Tiid efterladt sig. Denne Attalus var en fornemme Mand og romerske Borger. Efter Pøbelens Paastand bliver han frembragt paa Skuepladsen, og gik han de forestaaende Lidelser i Møde med en ret christelig og mandig Frimodighed. Da han blev slæbet frem paa Pladsen, loed man bære for ham en Tavle eller Bret, hvorpaa hans Skyld og Brøde til alles Efterretning var skreven med disse tvende latinske Ord: Attalus Christianus, det er: denne Attalus er en Christen. Pøbelen blev, ved at see denne Overskrift, saa heftig oprørt, at de strax havde villet falde an paa ham, men som Dommeren fornam, at han var en romerske Borgere, torde han ikke saa slet hen overgive ham til deres Villie, men loed ham bringe i Forvaring, for imidlertiid at kunde

referere

referere Sagen til Keyseren, og fra ham indhente videre Forholds Ordre. Dette skeede, og Keyseren rescriberede, at alle de som bekiendte Christum, og ikke vilde falde fra igien, skulle, i hvem det end maatte være, straffes paa Livet. Da saadan Ordre var indløben, blev Attalus fremført af Fængselet og kastet for vilde Dyr; men da disse ikke tilføyede ham den mindste Skade, blev han ligesom Sanctus tilforn, nedsat i en gloende Jern-Stoel og der halshugget. Da han var nedsat i denne Stoel og begyndte at kiende Lugten af sit forbrændte Legeme, siger han med stor Sindighed til de omkringstaaende Hedninger: seer! dette som I nu giøre kand med rette kaldes at æde Mennesker, men vi æde ikke Mennesker, ikke heller begaae vi nogen anden saadan Misgierning. Med denne Bebreydelse sigtede Martyren hen til den forhen løgnagtige Beskyldning om Børne-Mordet, som Hedningerne paa en saa ublue Maade tillagde de Christne.

An-

Angaaende den Tavle, med Inscription: Attalus Christianus, som blev baaret for ham hen paa Skuepladsen, da var samme en gandske brugelig Maade hos de Romere ved deres Misdæderes Execution, da saadanne havde et Bret enten hæftet paa sig, eller baaret for eller efter sig, naar de skulle udføres til Retter-Stæden (a); og vidner den evangeliske Historie (b), at saadant blev og iagttaget med vores allerhelligste Frelser selv, da Pilatus skrev den Titul JEsus Nazaræus, Jøde-Konge, og satte den oven paa Korset. Overalt kand man see, at Attali heele Brøde bestod i det blotte Navn Christen, uden at han kunde overbevises om nogen anden Misgierning. Og var dette Navn saa forhadt af de blinde Hedninger, at samme var aldeles nok til at giøre dem, som bare det, skyldige til den allerskammeligste og smerteligste Døds Straf, som nogensinde

(a) Svetonius, in vita Caligulæ, Cap. 32.
(b) Johan. XIX. 19.

finde kunde optænkes og bruges til nogen Misdæder. Paa denne Maade blev den HErres JEsu Ord opfyldte der han siger: **Menneskene skal for min skyld hade eder og fraskille eder og bespotte eder og forskyde eders Navn som ont** (a).

Ponticus var et ungt Menneske paa femten Aar, som i denne ellers umoedne Alder var dog voxen til Striden og moeden til GUds Riges Høst. Han blev grebet og martret til døde for Evangelii skyld; og endskiønt de romerske Love i Almindelighed paabød, at al Straf skulle proportioneres, ey alleene efter Delinqventens Forseelse, men og efter hans Alder, og samme Bud ellers i alle andre Tilfælde nøye blev efterlevet, saa blev det dog nu aldeeles tilside sat, efterdi det galt de Christne, mod hvilke de ophidsede Hedninger ikke vilde beviise den mindste Billighed, men saae alleene derhen, at deres Marter og Pine kunde

(a) Luc. VI. 22.

kunde blive saa stor og overflødig, som mueligt var. Men endskiønt denne unge Martyr ikke nøed det Privilegium, som han formedelst sin Alder efter Lovene var berettiget til, saa nøed han desmere Naade hos den store Lovgivere, som er mægtig til at frelse og fordervе (a), jeg mener hans guddommelige Frelsere, som annammede ham til Striden og iførte ham sin fulde Rustning, formedelst hvilken han udslukte alle den Ondes gloende Piile, og, til alle Tilskueres Forundring, formedelst en u-overvindelig Taalmodighed, som en Virkning af den Troe, som boede hos ham, kæmpede igiennem de allersmerteligste Lidelser til det Klenodie, som hører til det GUds Kald, som er her oven fra i Christo JEsu.

Lige Skiebne med denne og flere JEsu Stridsmænd havde og en ved Navn Alexander, en Læge fra Phrygia, som i mange Aar havde opholdt sig udi Gallien og der var bleven meget bekiendt formedelst sin troende

(a) Jac. IV. 12.

de og exemplariske Vandel. Da denne redelige og gudfrygtige Mand ansaae, hvorledes de Christne bleve i Hobetal fremførte for Retten, vinkede han til dem og formanede dem, at de skulle ikke forsage i deres Siæle, men blive ubevægelige fra Evangelii Haab og Bekiendelse. Pøbelen merkede dette og saae tillige den Virkning, som hans Opmuntring og Tiltale giorde, nemlig, at mange af de Christne, som, af Skrek for de forestaaende smertelige Piinseler, vare nær ved at falde fra Troen, fik Mod igien og opretttede de hængende Hænder og de forsmægtede Knæ, hvorfor han og blev befført for Dommeren, som den der styrkede de Christne i deres Særsindighed. Han bliver da fremkaldet og af Dommeren tilspurgt: Hvem han var? Hvortil han med største Frimodighed svarede: at han var en Christen. Dette var nok, og han bliver uden videre Forhør og lovlig Behandling kastet for vilde Dyr, med hvilke han længe kæmpede, og imidlertiid ey alleene

forblev ved sin sædvanlige Bestandighed og Taalmodighed, men og midt i denne Striid bad til GUD paa en saa andægtig og bevægelig Maade, som kom overeens med det Sind, han stod udi. Da han saaledes længe havde kæmpet med Bæsterne og disse dog ikke gandske havde taget Livet af ham, loed man ham endeligen halshugge.

Nu skulle man tænke, at Hedningerne havde ladet sig nøye med at have tilføyet de Hellige, imedens de endnu levede, allehaande ont, efterdi Menneskers Had pleyer gemeenligen at høre op ved deres Fienders Død, og da undertiden forandres til Medlidenhed og deslige Affecter, men her gik det ikke saa til, thi Voldsomhed og Bitterhed blev og forøvet imod Martyrernes døde Legemer. De Christnes Legemer, som vare døde i Fængslerne, bleve kastede for Hunde, og lod man Dag og Nat holde flittig Vagt, at ingen af de igienlevende Christne skulle faae Leylighed til at begrave deres henrettede Brødres

Legemer, og endskiønt baade de romerske Love tillode, at end og de groveste Misdædere maatte jordes, og de Christne til Overflod bod Penge, for at nyde denne Frihed for deres Døde, saa kunde de dog dermed intet udrette, til et øyensynligt og u-imodsigeligt Beviis paa, at det Had, som Slangen og hans Sæd bærer til GUD og hans troende Folk, er gandske uforsonligt og i en langt høyere Grad end det Had, som det ene ugudelige Menneske kand bære imod det andet.

Martyrernes døde Legemer, som laae her og der paa Retter-Pladsene, og hvoraf nogle vare af de vilde Bæster revne i Stykker, eller af Bøddel-Instrumenterne skamfærede, eller saaledes forbrændte, at ikkun nogle Been vare deraf tilovers, maatte ligeledes blive liggende ubegravne, indtil de af Bøddel-Knechtene kunde vorde forbrændte til Aske, og blev Asken siden kastet i Rhone-Floden, hvoraf Hedningerne giorde sig en spodsk Latter, sigende: at de Christne, som

havde snakket saa meget om Legemernes Opstandelse, og derom giort sig saa stort et Haab, skulle vel komme til at erfare, at saadant blev intet af, thi hvor kunde det være muligt, at af denne forbrændte og i Vandet udspredde og bortskyllede Aske, kunde menneskelige Legemer igien opstaae? Desuden aflagde de og offentlige og høytidelige Taksigelser til deres Afguder, for den Hevn de ved deres Hielp og Bistand havde faaet over de Christne, med hvis hellige Lærdom, Troe og Tilliid de dreve Spot og spurgte: Hvor deres GUD nu var, og hvorfor han ikke reddede sine Tilbedere?

Videre beretter Eusebius (a), af Meenighedens Relation fra Lion, at i Begyndelsen af denne Forfølgelse, da man var i Færd med at paagribe og fængsle de Christne, fandtes nogle af dem, som af Frygt for de forestaaende Piinseler og af Haab om at frelse Livet,

(a) Hist. Eccles. Libr. V. Cap. 1.

Livet, faldt fra Troen og nægtede den HErre Christum, som de før havde bekiendt. Men disse fik Løn som forskyldt; thi Hedningerne lode dem alligevel blive en Tiid i Fængslene og desuden tracterede dem med yderlig Haanhed og Foragt; Og var der, skrive de fremdeeles, ret en Ynk at see paa disse Apostater; thi naar Martyrerne udstode de allerhaardeste Piinseler ey alleene med Taalmodighed men og med Glæde, formedelst det udødeligheds Haab, som oplivede dem, saaledes at man end og af deres Ansigter kunde see et ret majestætiske Væsen, som vidnede om deres indvortes lyksalige Tilstand, saa bleve hine ulykfalige, som havde nægtet Christum, plagede af en ond Samvittighed, gik og hængte med Hovedet, saaledes at af deres Aasyn kunde spores den Desperation, som var en Virkning af deres Affald. Dette var saa kiendeligt, at enhver kunde merke det; og bleve de sande Troende ey lidet opmuntrede til Bestandighed, ved at see saa vel den For-

skrekkelse og ængstende Tvivl, som yttrede sig hos de Faldne, som og den kiendelige og overflødige Trøst og Glæde, hvormed de lidende Martyrer bleve understøttede, som gik saa vidt, at de midt i den allerhaardeste Kamp vare ligesom fremmede fra deres Legeme, i det de viiste sig, at være ligesom gandske uden Følelse af alt det onde, som deres Plagere tilføyede dem.

Det er ikke usædvanligt i de hellige Martyrers Historie, at forefinde saadanne Exempler, som vidne, at mange af dem have under de allersmerteligste Lidelser ey alleene ingen synderlig Smerte følet, men end og, at Smerten er gandske bleven forvandlet til en ubeskrivelig Glæde, hvoraf de ere blevne særdeles betagne, at end og af deres udvortes Geberder kunde sees Kiendetegn til den overvættes Fred og Glæde, som opfyldte deres Hierter. Saaledes gik det med Sancto, Blandina, Perpetua og mange flere, som hos sig selv følede deslige Prøver paa GUds

Magtes

Magtes overvættes Storhed og kraftige Styrkes Virkning hos sine Troende (a).

Dette maa da være nok til en Prøve paa de Christnes Skiebne og Forhold udi Gallien paa denne Tiid. Ville vi nu gaae længere frem udi Historien og eftersee, hvorledes Forfølgelsen har grebet videre om sig, og er kommet til de Christne i Grækenland og Asia, da vil det ey mangle os fremdeeles at forefinde, paa Hedningernes Side de samme Grumheds- og paa de Christnes Side de samme Troes- og Taalmodigheds-Exempler, som ved den Gallicanske Forfølgelse tilforn ere os forekomne.

Iblant de Asiatiske Martyrer maa med Billighed nævnes først den gamle og i Sandhed ærværdige Polycarpus, Biskop til Smyrna, en apostolisk Mand og Discipel af Evangelisten St. Johannes. Da denne hellige Mand havde i mange Aar med stor Be-

(a) Dodwelli Dissert. Cypr. XII. de martyrum fortitudine, §. XLIV. p. 105.

rømmelse, som Biskop, forestaaet Meenigheden til Smyrna, blev han efter HErrens Villie fremkaldet til at stride for den Troe, som engang er overantvordet de Hellige og formedelst Martyr-Død at aflægge Prøve paa sin uskrømtede Kierlighed til den HErre JEsum.

Meenigheden i Smyrna har til almindelig Opbyggelse og til taknemmelig Erindring af denne deres exemplariske Læreres store Fortienester, optegnet de vigtigste Tildragelser ved hans Martyrium, og indført samme udi en circulair Skrivelse (a), hvoraf vi ville uddrage det fornemste, som følger: Da Forfølgelsen var kommen til Smyrna og Hedningerne fik de Christnes store og u-overvindelige Taalmodighed at see, bleve de derved end meere forbittrede, og foresatte sig, gandske, om muligt var, at udrødde dem. De raabte

(a) Ecclesiæ Smyrnensis de Martyrio S. Polycarpi Epistola circularis, apud Ittigium in Biblioth. Patr. apostol. p. 392. sq.

raabte overlydt med deres sædvanlige Løsen: αἶρε τοὺς ἀθέους ɔ: bort med de Ugudelige! og loede de i denne Hidsighed fornemmeligen søge efter Polycarpum, som Biskop og Hoved-Mand for de Christne der paa Stædet. Da saadant deres Raserie og Forsæt blev Polycarpo bekiendt, loed han sig derved ikke forskrekke, men foresatte sig at forblive i Byen og at tage imod den Kalk, som hans Frelsere nu vilde skienke ham med. Men da hans Tilhørere og Venner indstændig bade ham, at han dog i det mindste ville begive sig ud af Staden, føyede han dem endeligen derudi og begav sig et Stykke ud paa Landet, hvor han i nogen Tiid forblev, under bestandig Øvelse i Bøn og Forbøn til GUD for Kirkens Velfærdt. Endeligen havde Forfølgerne faaet hans Opholds Stæd at viide, sendte derfor nogle Soldatere hen for at indhente ham. Da Biskoppen fornam deres Ankomst, kunde han gierne have undflyet, men siger overlydt: Skee HErrens

rens Villie, gik derpaa Soldaterne i Møde, imodtog dem med stor Venlighed, loed, efter Beskaffenheden, anrette for dem et Maaltiid, og bad dem, de vilde spise og tillade, at han imidlertiid maatte giøre sin Bøn til GUD. Dette blev ham bevilget, hvorpaa han begyndte at bede, og det med saadan Andagt, at de tilstædeværende bleve derved gandske bevægede, og havde gierne seet, at denne venerable Mand havde blevet forskaanet. Da Tiden, som var ham forundt at bede udi, var forløben, indfandt Vagten sig, for at bringe ham til Staden. Underveys blev han begegnet af tvende fornemme Mænd Herodes og Nicetes, som beviiste ham den Hoflighed, at tage ham op til sig i Vognen, og at raade ham, at han dog for at frelse sit Liv, skulle lade sig beqvemme til at sværge ved Keyserens Lykke og at offre til Afguderne, hvilket de meente, han nok kunde giøre, uden at tage det længe i Betænkning. Af Begyndelsen svarede Polycarpus slet intet

hertil,

hertil, men da de ideligen igientoge det samme, loed han dem forstaae, at han hverken vilde eller kunde samtykke i deres Forslag. Derover bleve disse gode Herrer saa fortørnede, at de ey allene tiltalede Biskoppen med haarde Ord, men og stødte ham ned af Vognen, hvorved hans Been kom af lave, hvilket dog ikke hindrede, at han jo alligevel ilede for at komme til Retter-Pladsen. Ved Ankomsten blev han af Gouverneuren tilspurgt, om han var Polycarpus? da han dertil svarede Ja, gav Gouverneuren ham det Raad, at han skulle kuns nægte det, for derved at skaane sin høye Alder. Dette igientog Stadtholderen nogle gange, og vilde med det gode søge at formaae Martyren til at sværge ved Keyserens Skyts-Engel og forbande Christo, for derved at frelse sit Liv. Polycarpus, som anhørte alt dette, saae op til Himmelen og raabte overlydt: Nu har jeg i samfulde 86 Aar tient den HErre Christo, og han har i al den Tiid

beviist

beviist mig alt got, og hvorledes skulle jeg da kunde bande min Konge, som haver frelst mig. Og da Gouverneuren endnu en gang stoed paa det samme, vender han sig til ham og siger: J vil endeligen have den forfængelige Ære, at jeg skal føye eder i at sværge ved Keyserens Lykke, og J anstiller eder, ligesom J ikke kiendte mig, derfor siger jeg eder reent ud, at jeg er en Christen; og forlanger J at viide, hvorudi den christelige Religion bestaar, da værer saa god og giver en Dags Tiid dertil, saa skal jeg derom give eder nøyere Kundskab. Gouverneuren svarer: see til, at du kand overtale Almuen til at give dig den Frihed. Polycarpus siger: jeg taler med eder, og har i den Deel intet med Almuen at bestille; thi vi som ere Christne, have lært at give Øvrigheden, som af GUD er forordnet, sin tilbørlige Ære. Gouverneuren: hvis du ikke betænker dig, da viid, at jeg har vilde Dyr

tilreede, som skal sønderrive dig. Polycarpus: Lad dem kuns komme. Vi Christne pleye ikke at forandre vort Sind fra det gode til det onde, men tvertimod fra det onde til det gode. Gouverneuren: Foragter du de vilde Dyr, saa vil jeg lade dig straffe med Baal og Brand, hvis du ikke omvender dig. Polycarpus: I truer mig med den timelige Ild, som ikkuns brænder en kort Stund og snart igien udslukkes, men I veed intet om den evige Ild, som i den tilkommende Dom er bereedt til Straf for de Ugudelige; og nu, hvi bier I længere forend I fuldfører eders Trusel!

Dette med mere deslige talde Martyren i alles Paahor, og det med Betænksomhed, og uden mindste Tegn til Frygt, Forvirrelse eller Ustadighed i Sindet. Gouverneuren, som merkede, at han hverken med det onde eller det gode udrettede noget efter sit Ynske, blev da gandske fortroden, og loed sin Herold træde frem paa Pladsen og der trende gange

overlydt

overlydt udraabe: Polycarpus har tilstaaet, at han er en Christen. Saa snart dette var udsagt, begyndte den gandske Forsamling af Jøder og Hedninger, som i Hobe-Tal vare tilstæde, med største Heftighed at skrige, den eene mod den anden: Denne er den Læremæster her i Asia, en Fader og Formand for de Christne, som foragter vore Guder, og lærer andre at giøre det samme. I denne Tummel løbe de hen til Philippum og bade, at han ville lade en Løve løs paa Polycarpum; men da bemeldte Philippus siger dem, at saadant loed sig nu ikke giøre, efterdi Tiden til de vilde Dyrs Løsladelse allerede var forbi, bleve de eenige om at forlange at han da maatte vorde levende brændt. Da dette deres mordiske Forlangende fandt Bifald, bleve de hierteligen fornøyede og begyndte at støve omkring allevegne, særdeles i Badstuerne, for at skrabe sammen Riis og anden tør og letbrændende Materie, til at giøre Baalet af; og have

Jøderne

Joderne herudi viist en særdeles Nidkierhed. Da Baalet var færdigt, loed man frembringe de Instrumenter, som skulle bruges ved Executionen, ved hvilke skrekkende Aspecter han ikke i mindste Maade loed sig bevæge, men selv frivillig afførte sig sine Klæder; og da Boddel-Knechtene vilde binde ham til en Pæle ved Baalet, siger han til dem, at saadant var unødvendt; thi den, som havde værdiget ham at lide for sit Navns skyld, skulle vist nok tillige forleene ham den Naade, at han kunde holde stille i Ilden, uden at være bunden. Herudi blev han for saavidt føyet, at man loed sig nøye med at lade hans Hænder binde bag paa Ryggen og i saadan Gestalt sætte paa Baalet. Da han saaledes var præpareret til at offres, opløftede han sine Øyne til Himmelen, og med lydelig Røst giorde følgende Bøn til GUD: HErre, almægtige GUD, du som er din elskelige og høylovede Søns JEsu Christi Fader, ved hvilken vi have erlanget din Kund-

skab; Du som er alle Englers og Magters GUD, en GUD for alle skabte Ting, og for alle Retfærdige, som leve for dig! jeg priser dig, at du haver værdiget mig at komme til denne Dag, og Time, paa hvilken jeg kand bekomme Lod med andre dine hellige Martyrer, og Deel i din Søns JEsu Christi Kalk til Livets Opstandelse, for Siæl og Legeme, ved den Hellig Aands Kraft! Lad mig da i Dag, min GUD, komme for dit Ansigte, som et velbehageligt Offer! Jeg takker, lover og ophøyer dig for alt det gode, som du haver beviist mig, og jeg priser dig formedelst din evige og elskelige Søn, ved hvilken dig og den Hellig Aand, være Ære og Lof i alle Evigheder, Amen! Saa snart han havde fuldendet denne sin Bøn, blev Baalet antændt, men til alle Tilskueres store Forundring rørte Ilden ham ikke, men sloeg sig omkring ham i Skik-

kelse

kelse af en Hvelving eller Bue, hvilket, da hans Forfølgere fornam, sendte de en hen, som stak ham igiennem med et Jagt-Spyd, hvorved Martyrens Blod i Strømmeviis udflod og dæmpede Ilden, hvorved ey alleene de tilstædeværende Troende, men og Hedningerne faldt i største Forundring. Saadant Endeligt fik denne store Lærere, som formedelst sin alvorlige og exemplariske Vandel var meget agtet, end ogsaa af sine Fiender, men dog allermest af de Troendes Meenighed, som han med Lærdom, Levnet og Martyr-Død troeligen opbyggede. De Christne som vare tilstæde, vilde tage hans døde Legeme for at lade det hæderligen begrave, men da Jøderne begyndte at giøre Larm derom og indbildte Hedningerne, at dersom de Christne fik raade for hans Legeme, da ville de nok giøre det guddommelig Dyrkelse, kom Forfølgerne imellem, toge Legemet, og lode det opbrænde. Siden opsankede Meenigheden de overblevne Been og

lode dem begrave; og skal denne hellige Martyrs Grav endnu være at see i Smyrna (a). S. Polycarpus har og efterladt sig en Skrivelse til de Philippenser, som er meget opbyggelig og bærer Vidnesbyrd om den apostoliske Aand, som var hos denne hellige Mand.

Forend S. Polycarpus blev paagreben og henrettet, have mangfoldige andre Christne der paa Stædet faaet Martyr-Cronen; og vidner Eusebius, at intet Menneske kunde, uden at see det, forestille sig den umenneskelige Behandling, som vederfores de Christne i denne Tiid, da de ey alleene paa adskillige voldsomme Maader bleve bragte af Dage, men og forend de kunde faae døe, bleve de slagne, hudstrøgne, Kiødet blev med visse dertil indrettede Boddel-Instrumenter revet dem af Beenene, saa at man kunde see dem lige ind i Indvoldene. Man loed dem

ey

(a) Doct. Chr. Kortholt, de Persecut. V. pag. 169.

ey gierne dræbe, førend de igiennem adskillige Torturer vare saaledes tilreedte, at de fast ingen Følelse mere havde. Saadan gruelig Medfart udstode de Hellige med en ubeskrivelig Taalmodighed og Standhaftighed, ja, vel og med Fryd og Glæde, fordi de bleve agtede værdige at forhaanes og lide, efter deres høylovede Frelseres Exempel og for hans Riges gode Sag.

Iblant de mange, som saaledes leed ont med Evangelio efter GUds Magt, regnes i Særdeleshed følgende: Germanicus, et ungt Menneske af fornemme Extraction. Denne unge JEsu-Discipel blev stillet for Gouverneuren, som tiltalede ham venligen og raadde ham, at forlade Christendommen for at redde sit Liv, hvilket maatte være ham saa meget mere angelegen, som han var i sin mest blomstrende Alder og kunde have Haab om at giore en stor Lykke i Verden. Men saasom Germanicus saae til, hvorledes han kunde behage den, som hannem havde an-

nammet til Striid, saa loed han sig heller ikke indtage af disse smigrende Ord, men blev fast ved sin Bekiendelse om den HErre JEsu Christo, og med Frimodighed og Glæde underkastede sig Executionen af hans Døds Dom, som var denne: at han skulle kastes for vilde Bæster. Pionius blev ligeledes greben og efter utallig udstanden Marter og Taalmodigheds Beviis, levende brændt. Samme Skiebne havde og Methrodorus og flere, hvilke alle vare Mennesker, som have vovet deres Liv for den HErres JEsu Navn, og saasom de bleve troe indtil Døden, saa have de og bekommet Cronen.

Til Pergamus udi Asia ere og ved denne Tiid adskillige Personer for Evangelii skyld henrettede, saasom Carpus, Paphylus, Agathonica og flere, hvilke, ligesaa vel som deres øvrige Broderskab i Verden, have holdt sig mandeligen og baade i Liv og Død ladet deres Troes Lys skinne for andre til deres himmelske Faders Lof og Priis.

Ptolo-

Ptolomæus og Lucius vare og tvende berømmelige Sandheds Vidner, henhørende til denne Forfølgelse. Da Ptolomæus havde af Urbicio faaet sin Døds Dom, traadde Lucius frem og tiltalede Dommeren saaledes: Hvorfor haver I saaledes fordømt og plaget dette Menneske, som dog ikke har bedrevet enten Hoer, Mord, Vold eller nogen anden saadan Misgierning, som i mindste Maade kunde være Retfærdighed og Billighed imod, eders uretfærdige Dom kand hverken behage vores fromme Keyser, eller hans Søn, eller Raadet. Urbicius svarede intet paa dette, men spurgte alleene, om han og var en Christen? hvilket da Lucius med al Frimodighed tilstod, maatte han friste samme Skiebne, som Ptolomæus, hvis Sag og Uskyldighed han af Sandheds Kierlighed paatog sig at forsvare. Da han fik sin Døds Dom at høre, traadde han frem og takkede Dommeren, som ved denne

sin, ellers uretfærdige, Sentence havde givet ham Leylighed at slippe ud fra denne elendige Verden til sin himmelske Faders Rige (a).

En troende Qvindes Person, ved Navn Felicitas, fik, tillige med hendes syv Sønner Martyr-Cronen. Historien fortælles saaledes: Felicitas og hendes syv Sønner bleve anklagede, fordi de havde antaget den christelige Religion og bleve for samme Aarsags skyld dømte, at miste Livet, hvis de ikke ville nægte Christum igien. Moderen beviiste herved saa stor Frimodighed og Standhaftighed, at hun ey alleene afslog alle, efter Keyserens Ordre, giorte Forslag om Affald, men og opmuntrede sine Sønner til Taalmodighed og Bestandighed i det gode, brugende iblant andet disse Ord: "Jeg lader „mig hverken ved smigrende Ord fange, eller „ved Truseler afskrekke fra JEsu Christi „Bekiendelse. Jeg er ved GUds Aands „Kraft

(a) Eusebius, H. E. Libr. IV. Cap. 17.

„Kraft villig og bereed til at lide og opoffres „for min Troes Bekiendelse. Og I, mine „elskelige Sønner, bliver bestandige ved „eders Bekiendelse om JEsu Christo, thi „han med alle sine Hellige venter paa eder. „Strider mandeligen for eders Siæle og be„viiser eder troe imod eders Frelser." Saa-dant hendes Forhold og Tale havde den yn-skeligste Virkning, thi de resolverede alle at ville gaae i Døden for Evangelii Sandheds skyld. Executionen gik da for sig; og maatte Felicitas først staae og see paa, at alle hen-des syv Sønner, den ene efter den anden, ynkeligen bleve henrettede, hvorefter Touren og endelig kom til hende selv.

Den fortreffelige Lærer Justinus, som gemeenlig kaldes med Tilnavn Martyr, maat-te og denne Gang opoffre sit Liv for den er-kiendte Sandhed. Han var fød til Neapo-lis udi Syrien, og viiste, fra sin Ungdom af, en stor Lyst til at prøve alle Ting, for derigiennem at udfinde den rette Sandhed.

I den Henseende havde han igiennemgaaet fast alle philosophiske Secter, men bekiender, at han hos ingen af dem egentligen fandt den Skat han søgte efter. Han resolverede da nøyere at undersøge de Christnes Lærdom, om han der, maa skee, maatte see sit Ynske opfyldt. Det skeede; han fik Sigte paa Sandheden og han fandt sig saa vel ved det Bytte han giorde med sine forrige tomme og tørre philosophiske Griller imod Evangelii oplysende og vederqvægende Sandhed, at han bekiendte sig offentligen til den christelige Religion, og samme med Levnet, Skrifter og Martyr-Død prydede og forsvarede. Iblant andet, som, efter hans egen Tilstaaelse (a), gav ham Anledning til at fatte høye Tanker om de Christne, var dette, at, endskiønt han, da han endnu havde Omgang og Fortroelighed med de platonske Philosophis, hørte meget ont tale om deres hemmelige Ugudelighed, saa merkede han dog intet saadant i

(a) Apologia II. pag. 50. apud Wormium.

deres udvortes Forhold, men blev meget mere ret bevæget og sat i Forundring ved at ansee den store Frimodighed, hvormed Martyrerne gik i Døden for deres Religions Sandhed. Herved faldt han paa de Tanker, at, hvis de vare hemmeligen saa onde og ugudelige, som de bleve udraabte for at være, saa var det ikke mueligt, at de, som da nødvendig maatte have en ond Samvittighed, kunde med saadan Taalmodighed udstaae de svareste Piinseler, og med saadan Glæde imodtage den haanligste og smerteligste Død.

Men for at komme igien til hans Martyrium, da var Anledningen dertil denne: Ved denne Tiid levede en Philosophus, ved Navn Crescens, af den cyniske Secte, et liderligt Menneske, og derfor ret beqvem til at være det han gav sig ud for, nemlig Christendommens afsagde Fiende. Med denne disputerede Justinus, og formedelst grundige Argumenter saaledes confunderede ham, at

han

han ikke kunde udreede sig derfra. Dette ansaae Crescens som en Tort, og blev derover saa fortørnet, at han alvorligen blev betænkt paa at hevne sig over Justinum, og til den Ende angav han ham for Keyseren, saasom den, der med sin nye og farlige Lærdom forførte Folket og forstyrrede den gamle Religion. Paa denne Angivelse bliver Justinus greben og dømt til at halshugges med en Øxe, hvilken Døds Straf han med stor Frimodighed underkastede sig og med lige saa stor Taalmodighed udstod.

Nogle Scribentere har villet paastaae, at Keyser Antoninus ved et særdeles Rescript gandske ophævede Forfølgelsen, og det i Anledning af et Mirakel, som skulle være skeed formedelst de christne Soldatere udi hans Krigshær. Historien om denne saa meget omtvistede Tildragelse er kortelig saaledes: Da Keyseren laae paa sit Tog imod de Qvader, blev Krigshæren en Gang saaledes indsluttet, at den ingen Vey kunde komme, og

stoed imidlertiid Fare for at crepere af Heede og Torst. Paa samme Tiid var udi Armeen en Mængde Christne, hvilke i denne Nød giorde heftig Bøn til GUD, som og bønhørte dem, og lod i Faveur af dem falde en yppig Regn, hvorved hele Krigshæren blev vederqvæget. Keyseren blev bevæget af dette Mirakel, skrev herom til Raadet i Rom, og af Erkiendtlighed for den Hielp, han ved de Christnes Forbønner havde bekommet, gandske ophævede Forfølgelsen.

Andre tage dog denne Historie i Tvivl, sigende, at, endskiønt noget af det foregivne Mirakel kand være sandt, saa har dog Keyseren ikke tilskrevet de Christnes GUD denne Hielp, og følgeligen ikke heller af den Aarsag ladet Forfølgelsen ophæve (a).

Det maa nu være med dette Mirakel og Historien derom hvad det vil, saa er det dog gandske vist, at Forfølgelsen efter haanden saaledes blev ophævet, at Keyseren endog

satte

(a) Moshemii Instit. Hist. christ. Tom. I. p. 142.

satte Straf for de Christnes hadefulde og ubillige Anklagere. Aarsagen hertil har vel fornemmeligen været Keyserens egen Billighed, som fik Leylighed at yttre sig imod dette betrængte Folk, i Anledning af de grundige Forsvars Skrifter, som Athenagoras og endeel andre lærde og habile Mænd af de Christne, ved denne Tiid havde forfærdiget og insinueret ham. Herved fik denne moderate Herre bedre Kundskab om de Christne og deres Uskyldighed, lod dem derfor og vederfares den samme Ret, i Henseende til Procedurens Maade, som de øvrige sine Undersaattere.

Endeligen døde Keyser M. Aurelius Antoninus A. C. 180. og blev succederet af sin Søn Lucio Commodo, som gandske vanslægtede fra sin Faders gode Egenskaber og blev en gruelig Tyran. I hans Regierings Tiid havde Kirken nogenlunde Rolighed, thi endskiønt der vel endnu skeede en og anden Execution over de Christne, saa var

det

det dog ey ofte, ey heller af nogen synderlig Betydenhed, i Ligning med de store og almindelige Forfolgelser, hvorom jeg egentligen har foresat mig at handle.

Cap. VI.

Om den fiette store Forfølgelse under Keyser Septimio Severo.

Endskiønt de Christne under Keyser Commodi Regiering ikke vare aldeles fri for Overlast, saa havde dog Kirken paa de fleste Stæder Fred i de tolv Aar, som denne Tyran regierede; og skal en af hans Maitresser, som favoriserede de Christne, ey lidet have contribueret dertil.

Efterat Keyser Commodus A. C. 192. var bleven ombragt, kom Aulus Helvidius Pertinax til Regimentet, men forestod det ikkun i 89 Dage. Hans Successor Didius Julianus

Julianus regierede heller ikke længere end i nogle faa Dage. Endeligen bliver Septimius Severus romerske Keyser, udi hvis Regierings tiende Aar, som var Anno C. 202. den Siette store Forfølgelse overgik Christenheden.

De fornemste Aarsager til denne svare Forfølgelse siges at have været følgende: Jødernes Opstand og Affald (a), hvorudi de Christne vel ey havde den allermindste Deel, men maatte dog nu, som ellers ofte, bære Skylden med, saa at, da Severus strengeligen forbød, at nogen maatte blive Jøde, saa forbød han ligeledes, at nogen maatte blive Christen (b), uden Tvivl af den Aarsag, at han confunderede Jøder og Christne og holdte dem begge lige skyldige i den Opstand, som dog Jøderne alleene havde kommet afstæd. Hertil kand og føyes den Beskyldning, som fornemmeligen ved denne

(a) Dodwell, Diss. Cypr. XI. §. 41.

(b) Spartianus, in Severo, Cap. 16. 17.

Tiid blev fort imod de Christne, at de, nemlig, ikke gav den høye Øvrighed sin tilbørlige Ære. Med denne Beskyldning havde det saadan Beskaffenhed: Naar Hedningerne celebrerede offentlige Høytider, særdeles Keysernes Geburts Dage, da skeede saadant med største Yppighed og med afgudiske Ceremonier og Adfærd. Saadant ryggesløst Forhold skulle da, som ofte endnu skeer, være et Beviis paa Nidkierhed og Ærbødighed for den høye Øvrigheds Velgaaende og Ære. Paa saadan Maade kunde nu de Christne ikke ære Øvrigheden, siden det var aabenbare imod deres Samvittighed og Troes Bekiendelse. Af denne Leylighed betiente Hedningerne sig til at udraabe de Christne for et Folk, der ingen tilbørlig Høyagtelse havde for Øvrigheden, og vare følgelig gen Keyserens og det romerske Riges Fiender (a). Denne og deslige Beskyldninger

(a) Tertullianus ad Scapulam.

gav den bekiendte og berømmelige Tertulliano Anledning at skrive sit fortreffelige Forsvars-Skrift for de Christne, hvorudi han med stor Fynd viiser, hvor ugrundede og usandfærdige saadanne Beskyldninger vare, thi de Christne vare frem for alle Mennesker meest baade beqvemme og villige at ære og adlyde den høye Øvrighed, hvilket kunde tydeligen kiendes saavel deraf, at der aldrig iblant dem gaves noget Exempel paa nogen Rebellion eller mindste Ulydighed imod Øvrigheden, hvilket Hedningerne selv, om de vilde sige Sandhed, maatte tilstaae, og desuden giorde de Christne offentlige Bønner for Keyseren, og det af saadant Indhold: "at GUD „vilde give ham et langt Liv, et sikkert Re„gimente, et bestandigt Huus, en tapper „Krigshær, et trofast Raad, gode Under„saattere, almindelig Fred, og i øvrigt alt „hvad en Keyser og et Menneske kunde ønske „sig." Og hvad sig angaaer, at de Christne udraabtes for Efterladenhed i at ære Øvrigheden,

heden, paa Grund, at de ikke viiste de offentlige Glædskabs Tegn ved slige Høytideligheder, som iblant Hedningerne kunde indfalde, da svares, at de Christne celebrere Keyserens Fødsels-Fest med deres Samvittighed, men ikke i Overdaadighed og Vellyst. Skulle det, siger Tertullianus fremdeles, kunde være et Beviis paa Ærbødighed og Troskab imod Keyseren, at man veltede sig i Fraadseri og Drukkenskab, og ham til Ære bedrev utallige Ugudeligheder? Maatte da en saadan offentlig Æres-Beviisning ikke med Rette bære Navn af en offentlig Skam? er det ikke en smuk Ære, at man ved slig Høytidelighed giør sit Huus til en liderlig Kroe? Vi Christne, siger han ydermere, komme sammen for at helligholde Keyserens Fest saaledes, at vi derved ikke fornærme Anstændighed og Tugtighed (a).

Endeligen anføres og Ulpiani Had til de Christne, som en af Hoved-Aarsagerne

(a) Tertullianus in Apologet.

til denne Forfølgelse. Denne Ulpianus var en renommeret hedenske Jurist, som intet got Øye havde paa de Christne, baade for saa vidt de vare Christne, saa og fornemmeligen fordi de søgte at stifte Fred imellem stridende Parthier, hvilket ikke stod denne Lovkyndige an, som syntes, at han ved saadanne Forligelser ikke fandt nogen synderlig Fordeel. De Christne havde nu ey alleene meget formeeret sig overalt i det romerske Rige, men deres Biskopper have og forhvervet sig saa stor Anseelse end og hos Hedningerne, som deres Fiender, at disse ikke toge i Betænkning, udi tvivlraadige Sager undertiden at tage deres Tilflugt til dem og betiene sig af deres Raad og Mellemhandling til at forlige og bilægge adskillige farlige og vidtløftige Processer. Herover bar Ulpianus stor Fortrydelse, søgte derfor af al Magt, at giøre dem forhadte hos Øvrigheden, hvilket og var ham en let Sag at stille i Værk, i Betragtning saavel af det Had, Hedningerne i Almindelighed

lighed var til dem; saa og af den Myndighed og Anseelse, som denne Lovkyndige ved Hoffet havde forhvervet sig.

Keyser Severus var af Begyndelsen de Christne meget bevaagen, leed dem ey alleene ved sit Hof, men og ofte med sit Vidnesbyrd beskiermede dem imod den rasende Pøbels Overlast. Men de foranførte Omstændigheder forandrede gandske hans Sind imod dem, hvilket og saa meget lettere loed sig giøre, som denne Keyser var meget tilbøyelig til Vrede og af meget ringe Aarsager loed sig forleede til at begaae baade Vold og Mord, som denne Tiids Historie udi adskillige Exempler vidner om ham.

Der blev da stillet Ordre til en offentlig og almindelig Forfølgelse over de Christne, hvilken gik an med saadan Heftighed, at mange meente, at Anti-Christens Tiid nu var kommen. Dette Onde tog sin Begyndelse i Antiochia og spredde sig efterhaanden alt videre ud i det romerske Rige, særdeles

udi Africa, hvor mangfoldige Mennesker maatte for Evangelii skyld sætte Livet til, hvilket gav den forhen omtalte Tertulliano Anledning, iblant andet og at skrive hans Bog om Taalmodighed til Martyrerne, hvorudi han paa den allerbevægeligste Maade trøster og opmuntrer dem til Bestandighed i deres Troe og Bekiendelse udi denne svare Fristelses Heede, som de nu, efter GUds Villie, befandt sig udi.

Keyseren selv var paa denne Tiid paa sit Tog imod de Parther, dog gik Forfølgelsen lige fort for sig her og der i Provincerne, dog med den Forskiel, at den var mere eller mindre heftig, alt eftersom Gouverneurerne vare de Christne mere eller mindre bevaagne. Til Exempel og Beviis herpaa kand tiene den Underretning, som Historien giver om Saturnini og Scapulæ tyranniske Adfærd. Disse Herrer vare efter hverandre Gouverneurer udi Africa, og formedelst den særdeles Bitterhed de havde til de Christne, giorde deres

res Province ret til en Skueplads for de allerforskrekkeligste Henrettelser. Til den sidste af disse, som den værste, skrev Tertullianus en Advarsel, som dog, i hvor grundig og bevægelig den var, ingen Virkning havde til Forandring.

Til en Prøve paa Forfølgelsens Maade udi Africa læses hos Baronium følgende Historie: Udi Hoved-Staden Carthago loed Gouverneuren Saturninus fremkalde for sig Speratus, Narzales, Cittinus, Donata, Secunda og Vestina, og tiltalede dem saaledes: Dersom I frivillig vil omvende eder igien til vore Guder, da kand I erholde Naade og Pardon hos vores Keyser. Speratus svarede; Vi have intet ont begaaet: vi have ikke bandet eller ynsket ont over nogen, men tvertimod, naar I have beviist os meget ont, saa have vi end og takket eder derfor. I det øvrige tilbede vi ingen, uden alleene den eene sande GUD og Konge. Saturninus: Vi ere heller ikke gemeene Folk, men opføre

os med Sædelighed og Sagtmodighed: vi sværge ved vores Herre Keysers Skyts-Engel, og vi bede for hans Velfærdt, hvilket I og burde giøre. Speratus: Dersom I vil have Taalmodighed at høre til, da vil jeg nøyere undervise eder om det I kalde Sagtmodighed og dens rette Beskaffenhed. Saturninus: Jeg vil, at du skal sværge ved Keyserens Skyts-Engel. Speratus: Jeg veed intet om nogen jordiske Konges Skyts-Engel eller Aand, men jeg tilbeder min GUD, som er i Himmelen, hvilken intet Menneske har seet eller kand see. Jeg har intet staalet, men hvad jeg med rette kand forhverve mig, deraf betaler jeg Skat til Keyseren, efterdi jeg erkiender ham for min Herre, men jeg tilbeder ingen, uden alleene min HErre i Himmelen, som er Kongernes Konge og HErre over alle Folk. Saturninus: Lad al saadant Snak fare, og træd strax frem og giør Offer til Guderne; men Speratus loed sig lige saa lidet nu som før bevæge dertil. Da Gouverneuren

neuren fornam, at al hans Bemøyelse med Sperato var aldeles forgieves, vendte han sig til de øvrige hosstaaende Christne og siger: Giører eder ikke deelagtige i dette Menneskes Ubesindighed og Daarlighed, men frygter eder for vores Herre Keyser og adlyder hans Befaling. Cittinus træder da til og siger: Vi have ingen anden at frygte os for end vor GUD i Himmelen. Af dette Svar merkede Gouverneuren gandske vel, at de alle stode i et Sind og vare ikke til at bevæge fra deres Bestandighed, hvorfor han giver Ordre, at de samtlige skulle bringes i Forvaring til den næstfølgende Morgen. Dette skeede, og Dagen efter bleve Fangerne frembragte igien for Saturnino, som da vilde giøre Forsøg med hvad han ved Lokken eller Trusel kunde udrette hos de Qvindes Personer, som vare iblant dem, og siger til dem: Ærer I vores Keyser og offrer til Guderne. Donata svarede hertil: Vi ære Keyseren som Keyser, men GUD ærer vi saaledes, at vi tillige

tilbeder ham. Vestina, som stod hos, siger: jeg er og en Christen. Secunda siger: jeg troer og paa GUD, og begierer at høre ham til, men eders Afguder tiener og tilbeder jeg ikke. Efter en saa frimodig aflagt Bekiendelse loed Gouverneuren dem atter bringe i Fængsel, vender sig derpaa til Mændene igien, og tiltaler han da Speratum saaledes: Har du nu betænkt dig, eller bliver du endnu ved at være en Christen? Speratus svarer: Ja, jeg vedbliver at være det; hører til alle I som ere tilstæde: **jeg er en Christen.** De øvrige Medfangne, som anhørte Sperati frimodige Bekiendelse, fik Mod af hans priisværdige Forhold og raabte alle med en Mund: **vi ere Christne.** Saturninus siger til dem: begierer I ikke at vorde frie? Speratus svarer ham: udi en retmæssig Krig er vel ingen som begierer at vorde frie; giører ikkun med os hvad eder got synes, thi vi gaae med Glæde i Døden for den HErres JEsu Christi skyld. Saturninus: hvad er det for Bøger, som I

læse

læse og giøre saa meget Væsen af? Speratus: disse ere de fire Evangelia om vores HErre JEsu Christo: St. Pauli Apostels Sende-Breve, og alle de øvrige Guddommelige Skrifter. Saturninus: jeg giver eder endnu trende Dages Frist til at betænke eder udi. Speratus svarer: jeg er en Christen, ligesaa ere og de øvrige som ere med mig: vi viige slet ikke fra Troen paa vores kiere HErre JEsum Christum, i hvad J og vil giøre ved os. Herved saae Gouverneuren at alt Haab var ude om deres Affald, hvorfor han og, uden at indlade sig i nogen videre Samtale med dem, skred til at forfatte og affige Dommen, som blev denne:

Eftersom Speratus, Narzales, Cittinus, Veturius, Felix, Acyllinus, Lætantius, Januaria, Generosa, Vestina, Donata og Secunda have samtlige bekiendt, at de ere Christne, og have nægtet Keyseren sin tilbørlige Ære og

Vær-

Værdighed, derfor kiendes for Ret, at de alle skal henrettes med Sverdet.

Naar denne Sentence læses saa løselig hen, skulle man tænke, at den var gandske retfærdig og at Martyrerne derved fik hvad deres Gierninger forskyldte; thi naar det var Sandhed, at de have nægtet Keyseren sin tilbørlige Ære, saa have de jo uden Modsigelse forvirket deres Liv. Men det foregaaende viser, at det havde sig langt anderledes. Disse, saavel som de øvrige Christne, beviiste Keyseren og al anden Øvrighed al den Ære og Lydighed, som retsindige Undersaattere burde og skulle giøre, og det saa almindelig og i saa høy en Grad, at der aldrig gaves Exempel iblant den Tids Christne paa Utroskab imod den foresatte Øvrighed, hvilket iblant andet var en ynskelig Virkning af den alvorlige Disciplinе, som blev iagttaget og øvet i den første christne Kirke, og ved hvis betimelige Brug alle de bleve udelukte af dens Samfund, som i nogen Maade viiste

sig

sig at vandre u-ordentligen og ikke efter det hellige Bud, som de havde annammet. Men naar Hedningerne beskyldte dem for Ulydighed og Overhorighed imod Ovrigheden, da bestod det deri, at de Christne ikke ville eller kunde, imod GUds Ord og deres Samvittighed, give Keyseren nogen guddommelig Dyrkelse og Ære, som Hedningerne giorde. Og maae jeg herved erindre, at naar de Christne vægrede sig for at sige: Herre Keyser, da betegnes ved det Ord Herre noget langt mere og hoyere end det ellers pleyer, naar den Titul bruges om Personer af hoy Stand og Anseelse. Det betegnede efter Hedningernes Meening en guddommelig Værdighed, som de paa en hykkelsk og afgudisk Maade tillagde deres Keysere, og var det derfor, at nogle af dem vare saa beskedne, at de ikke ville kaldes eller æres med dette Navn af deres Undersaattere. Saaledes læses om Keyser Augusto, at han endog ved et offentlig Edict forbød sine Undersaattere,

at

at kalde ham Herre (a), forstaae, naar Ordet bemerkede det samme som GUD. Det samme berettes og om Alexandro Severo (b). Heraf er det da klart, at saa lidet som de Christne nægtede Keyseren den civile Ærbødighed, som ham tilkom, saa lidet kunde de og kalde ham Herre i den Forstand, som Ordet da blev tagen; og var det derfor, at de heller vilde kaldes ulydige imod Øvrigheden og derfor miste Livet, end de ville ved saadant hesligt Hykleri betage den sande GUD sin Ære og deres Samvittigheder sin Roes.

Men for at komme til forbenævnte Martyrer igien, da fortælles om dem, at de ved denne ellers saa haarde og uretfærdige Doms Forkyndelse bleve overmaade glade og begyndte med høy og lydelig Røst at prise GUD og sige: **Vi sige vores kiere HErre og Frelsere af Hiertet Tak, fordi han**

(a) Svetonius in Augusto Cap. 53.
(b) Lampridius, in Alex. Severo, Cap. 4.

haver værdiget os paa denne Dag som Martyrer at komme ind i sin Himmel.

De bleve da førte til Retter-Pladsen, og da de vare komne der, begyndte de atter, enhver for sig, at aflægge deres Taksigelse til den HErre JEsu Christo for al den Naade, han havde beviist dem, men i sær for den, som dem nu paa denne Dag vederfores, hvorpaa de i saadant himmelske Sind med Glæde og Frimodighed gik Doden i Møde for Evangelii skyld.

Men dette kand ey ansees for andet end en Begyndelse og som et Forspil til den rette Forfølgelse, som først for Alvor gik an, da Saturninus blev succederet af Scapula. Denne Mand satte ingen Grændser for sin Voldsomhed imod de Christne, men betiente sig af den Leylighed, som Keyserens Ordre, og det høye Øvrigheds Embede, han beklædde, forskaffede ham, til at udøve sin Affindighed imod disse uskyldige Mennesker. De Christne bleve nu allevegne eftersøgte og actionerede,

og en utallig Mængde af dem bleve paa adskillige Maader ynkeligen henrettede. Udi Aegypten og Thebaide skal det have gaaet overmaade haart til. Iblant de Aegyptiske Martyrer regnes i Særdeleshed Leonidas, den berømte Origenis Fader. Origenes selv var endnu temmelig ung men havde dog en heftig Forlangende efter Martyr-Cronen; thi da han fik at vide, at hans Fader var greben, vilde han med al Magt være med. Hans Moder som dette fornam, bad ham med grædende Taare, at han da vilde spare sig selv og iagttage, at han derved kunde langt mere gavne GUds Kirke, end ved selv at angive sig og sætte sit Liv i Fare, men hun udrettede intet med al sin Bøn og Tale. Dog, saasom hun gierne vilde see ham conserveret, greb hun til et andet Middel, som bestod derudi, at hun passede paa, imedens han sov, at faae hans Klæder fra ham, og forvare dem saa vel, at han, da han vaagnede, slet ikke kunde hitte dem igien. Herved

bley

blev den unge Origenes nødt til at skiule sig og saaledes at undgaae Forfølgelsen. Imidlertiid skrev han et Brev til sin Fader, som sad i Fængsel, hvorudi han trøster ham, og beder, at han ikke vil forsage i sin Siæl, men holde ud i Troe og Taalmodighed for at faae Livsens Crone. Saa ung som Origenes var, saa forestod han dog allerede i denne Tiid den berømmelige catechetiske Skole i Alexandria, og det med saadan Duelighed og Fliid, at han fik et stort Tilløb af Disciple, og disse bleve ved hans grundige Underviisning saaledes overbeviiste af Sandheden, at mange af dem, skiønt de ikkun vare Catechumeni og følgeligen endnu ikke døbte, have dog med stor Frimodighed gaaet i Døden for Evangelii skyld (a).

Eusebius melder om en christelig Jomfrue ved Navn Potamiæna, som tillige med hendes Moder Marcella, ved denne Tiid blev

(a) Eusebius, H. E. Libr. VI. Cap. 1. 2. 3.

blev forhaanet og aflivet for Evangelii skyld. Hun blev en heel Dag igiennem ynkeligen martret, i Haab, at hun derved skulle forsage i hendes Siæl og nægte Christum; men da hun fandtes at være ubevægelig fra Evangelii Sandhed, blev hun dømt til Døde, og overantvordet en fornemme hedensk Officier, ved Navn Basilides, som skulle føre hende til Retter-Stæden. Underveys bliver hun af Pøbelen med mange haanlige Ord og Bespottelser begegnet, hvilket da Basilides fornam, tog han hende i Forsvar og hindrede Almuen fra at giøre hende nogen videre Fortred. Over saadan uforventet Medlidenhed blev Martyrinden meget bevæget og lovede at bede GUD for hans Oplysning og Omvendelse, hvilket hun og giorde. Da hun kom til Retter-Pladsen, blev hendes hele Legeme overstænket med sydende Beeg, hvoraf hun strax døde.

Kort efter Potamiænæ Martyr-Død bekiender forbemeldte Basilides sig til den

christelige

christelige Religion. Dette bliver bekiendt for Øvrigheden, hvorfor han bliver greben, for Evangelii skyld dømt til Døde og med Sverdet henrettet.

Perpetua og Felicitas vare tvende fornemme Qvindes-Personer, som iblant denne Tiids Martyrer ere blevne meget navnkundige; og da vi ere saa lykkelige, endnu at have Acterne af deres Martyrio i Behold, saasom en rar Levning af Alderdommen (a), saa ere vi saa meget meere i Stand til at give vedbørlig Underretning om deres Troe og Taalmodighed, Striid og Seyer. Historien er kortelig denne: Ubia Perpetua, var en meget fornemme ung Dame, som havde faaet betimelig Underviisning af Evangelio, og var bleven saaledes overbeviist og overvundet af Sandheden, at hun med Frimodighed bekiendte sig til den christelige Reli-

 gion.

(a) Passio Sanctarum Martyrum Perpetuæ & Felicitatis, ad calcem Lactantii de mortibus Persecutorum.

gion. Udi denne Forfølgelse bliver hun tillige med nogle flere Christne grebet og kastet i Fængsel. Da hun kom til dette mørke og stinkende Stæd, blev hun af Begyndelsen, som hun selv skriver, heel forskrekket, men samlede snart sine Tanker igien og underkastede sig GUds Villie, hvorved hun blev saa vel fornøyet med dette, ellers saa heslige Fængsel, at intet Stæd havde nogen Tiid været hende meere angenemt end dette. Hun havde just paa denne Tiid et diende Barn, som hun loed hente til sig i Fængselet, hvilket og i nogen Maade forlindrede hendes Bekymring. Hendes Fader, som endnu var Hedning, giorde sin største Fliid for at bringe hende til Affald. I saadan Hensigt indfandt han sig ofte hos hende i Fængselet, og med grædende Taarer og mange bevægelige Ord og Gebærder søgte at afvende hendes Sind fra Christi Troe og Bekiendelse. Han forestillede hende, at hvis hun paa denne Maade vilde paaføre sig Døden, da maatte

hendes

hendes diende Barn crepere, og han, som hendes Fader, og de øvrige hendes Venner, kunde da ey heller leve med nogen Reputation. Det er let at slutte, hvor empfindligt det maa have været for hende, i saadan Tilstand, at see sit diende Barn og sin gamle Fader, med Bøn og Taarer at anmode hende om Affald. Hun bekiender selv, at dette Syn giorde stor Impression paa hendes Sind, dog, siger hun, var der intet, som meere krænkede hendes Hierte, end dette, at hendes kiere Fader gik endnu hen i sin hedenske Blindhed og var fremmet fra GUds Liv. Saa ofte Faderen indfandt sig hos hende med Bøn og Forslag om Affald, besvarede hun ham med saadan Undseelse og Ærbødighed, som sømmede en Datter imod sin Fader, men derhos med stor Standhaftighed undskyldte sig, at det var hende umueligt at kunde for hans eller noget Menneskes skyld, nægte sin Frelsere, som med sit Blod havde igienløst hende og ved hvis store og uforskyldte

Naade hun var bleven en Arving til det evige Lives Haab.

Nogen Tiid derefter bliver hun saavel som de øvrige Fanger, bragt for Retten for at examineres og dømmes. Der indfandt hendes Fader sig igien og havde, for desbedre at naae sit Øyemerke, taget hendes diende Søn med sig, og søgte han nu som før, at bringe hende paa andre Tanker. Dommeren giorde sig og Umage for at overtale hende til at nægte Christum, og bad, at hun dog vilde skaane hendes Faders graa Haar og komme sit diende Barn ihu, og naar hun ikkun vilde giøre Offer for Keyserens Velfærdt, skulle hun strax slippe frie. Men alle disse Fristelser, saa store de og vare, kunde ikke skille hende fra JEsu Kierlighed, som hos hende var stærkere end baade Livet og Døden, og giorde, at hun stadig tilstod, hun var og vilde være en Christen, og altsaa ikke kunde eller vilde nægte den HErre, som havde kiøbt hende. Derpaa faldt

hendes Dom, at hun skulle kastes for de vilde Dyr.

Den anden berømmelige Martyrinde var Felicitas, der ligeledes levede i Egtestand, og var just ved denne Tiid frugtsommelig. Hun fik tillige med Perpetua og nogle flere medstridende Christne, sin Døds Dom, men eftersom hun befandtes at være frugtsommelig, saa maatte hendes Execution udsættes, indtil hun havde født sit Foster. Felicitas, saa vel tilfreds hun var med denne Blod-Dom, saa nedslagen blev dog baade hun og hendes aandelige Sydskende, som sadde i Fængselet med hende, af Frygt for, at Fødselens Time kunde, maaskee, endnu være saa langt borte, at de skulle savne hinanden paa den forestaaende Strids og Forløsnings Dag, som nu var nær for Haanden. De bade da i Fængselet med samlet Andagt, om GUD dog, hvis det saa var ham behageligt, vilde tillade at de samtlige maatte følges ad til den forestaaende Kamp.

GUD opfyldte paa dem sin Forjættelse, at naar to eller tre blive eens om at bede noget paa Jorden, da skal det dem vederfares (a); thi imedens de endnu bade, fik Felicitas Barsel-Smerter og fødde en Datter, som en af hendes efterlevende christelige Søstre antog sig til Opfostring. Hun havde saa haarde Barsel-Smerter, at hendes Skrig kunde høres langt uden for Fængselet, hvorfor en af Vagten, som dette hører, siger til hende: kand du i Dag give dig saa ilde, hvorledes mener du da, det vil gaae dig i Morgen, naar du skal kastes for de vilde Dyr? (b) Felicitas svarede: Det jeg nu lider, er min egen Lidelse og hører hen til Naturens Orden, men i Morgen lider ikke jeg, men JEsus i mig, thi jeg lider for hans Sag, og

han

(a) Matth. XVIII. 19.

(b) Qvæ modo doles, qvid facies objecta Bestiis &c. Acta Pass. Perpetuæ & Felicitatis, pag. 27.

han skal styrke og opholde mig. Paa næstfølgende Dag bleve Fangerne udførte til Amphitheatrum, hvor de skulle udstaae deres Døds-Straf og dermed divertere Tilskuerne. Perpetua og Felicitas, saavel som de øvrige Medfangne, ginge til Retter-Stædet syngende og med saa frimodige og glædefulde Gebærder, som kom overeens med den seyerrige Troe og det Udødeligheds Haab, som vederqvægede deres Hierter. Da de komme til Skuepladsen, hvor Executionen skulle staae, stode Jægerne, som havde Opsyn med de vilde Dyr, posterede ved Indgangen, og skulle Martyrerne passere dem forbi gandske nøgne. Da Tilskuerne bleve dem var, raabte de til de opstilte Jæger-Knechte, at de skulle slaae til dem med deres Svøber. Dette skeede; og toge Martyrerne med stor Taalmodighed imod denne haanlige og smertelige Medfart, erindrende sig til Trøst, at deres høylovede Frelsere tillod sine Fiender, paa lige saadan Maade, at vanære sit eget velsig-

nede Legeme. Ved denne Leylighed maatte de og passere Dommeren Hilarium forbi, ham de saaledes tiltalede: Du haver dømt os, men GUD vil igien dømme dig. Perpetua og Felicitas bleve nøgne indviklede i et Garn og saaledes kastede frem for Besterne, hvilke ilde tilreedde dem, men dog ikke gandske toge Livet af dem, hvorfor de bleve udførte igien og siden af Boddelen aflivede.

Saturus blev og paa samme Tiid kastet for en Leoparder, hvilken strax saaledes tilredde ham, at Blodet i et Øyeblik strømmede over hans heele Legeme. Da han fornam, at Saaret var til Døden, tog han Ringen af Fingeren paa en Stridsmand, ved Navn Pudens, som var tilstæde, dyppede den i Blodet, som flød af hans Saar, satte den igien paa hans Finger og sagde: far vel og forglem ikke min Troe! lad og ikke mine Lidelser forarge, men bekræfte dig! og da der endnu var Liv i ham, blev han tillige med forbemeldte Qvindes-Personer ud-

fort

ført for at rettes med Sverdet. Førend Martyrerne skiltes ad paa Skuepladsen toge de en kierlig og bevægelig Afskeed med hverandre og gik saa hver for sig med største Frimodighed til Døden. Underveys møder Perpetua en Catechumenum, det er, en Lærling af de Christne, som endnu ikke var døbt, hvilken hun tiltaler med disse Ord: staaer faste i Troen, haver indbyrdes Kierlighed til hverandre, og forarges ikke over vore Lidelser! Endeligen døde Keyseren Sept. Severus A. C. 211. og ved hans Død ophørte Forfølgelsen for denne gang.

Cap. VII.

Om den syvende Forfølgelse under Keyser Julio Maximino A. C. 235.

Efter Keyser Septimii Severi Død havde Kirken i nogle Aar god Roelighed for

udvortes

udvortes Fiender, efterdi de næstfølgende Keysere Caracalla, Macrinus og Heliogabalus bekymrede sig ikke synderligen om de Christne og deres Sager; og Keyser Alexander Severus bar saa stor Godhed for dem, at han ey alleene ikke tilstædde nogen Forfølgelse over dem, men og forfremmede mange af dem til anseelige Embeder, saavel ved hans Hof, som og ellers i Riget. Men da denne berømmelige Regent ved Døden afgik A. C. 235. og C. Julius Maximinus, en Tracier af Herkomst, af Krigs-Hæren blev ophøyet til Keyser i hans Stæd, blev Kirkens Fred atter forstyrret.

Bemeldte Maximinus kom ey snarere til denne uforventede Værdighed, førend han og strax viiste Prøve af sit haarde Gemytte ved at udstæde en offentlig Ordre om at forfølge og aflive de Christne (a), dog sigtede han dermed fornemmeligen paa Lærerne, thi man finder ingen andre at være blevne Martyrer

(a) Dodwelli Disert. Cyprian. XI. §. 51.

tyrer i denne Tiid, uden nogle af den Stand. Det er troeligt, at Forfølgelsen har været almindelig over det gandske Rige, men da det nu, som ellers ved saadanne Tildragelser, kom meget an paa de Øvrigheds Personer, som gouvernerede Provincerne, saa har og Vitalianus, som udi Rom var anbefalet at efterkomme denne Keyserens Befaling, særdeles distingveret sig ved at lade opsøge, dømme og henrette mangfoldige af Geistligheden paa bemeldte Stæd.

Keyser Maximinus var vel af et saa haardt og vildt Gemytte, at ingen, som kiender hans Caractere, kand undres over, at de Christne under hans Regiering maatte blive molesterede; ikke desmindre troer man dog, at den fornemste Aarsag til Forfølgelsen var det uforsonlige Had, som han bar til sin berømmelige Formands Alexandri Severi Person og Familie. Sagen var denne: Keyser Alexander var i mange Henseender en roesværdig Regent, og besynderlig derudi,

at han lod de Christne, saavel som de øvrige hans Undersaatter, nyde den Ret og Beskiermelse, som de under en retfærdig og billig Regiering kunde vente sig. Hans roesværdige Forholds-Maade, samt Grunden dertil, kand iblant andet sluttes deraf, at det bekiendte Sprog: saasom I vil at Mennesskene skal giøre imod eder, saaledes giører I og mod dem, var ham saa behageligt, at han ey alleene loed det ved sin Herold overlydt udraabe, saa ofte nogen Misdædere skulle straffes, men loed det opslaae paa sit Palais og paa andre offentlige Stæder (a).

Af dette og deslige Ting, som berettes om denne Keyser, have nogle villdet giøre sig den Slutning, at han virkelig var en Christen, men saadan Meening er uden Grund. Thi vel er det troeligt, at han kand have hørt dette Sprog af de Christne, og saavidt det har sin Grund i Naturens Ret, elsket og

(a) Lampridius, in Alexand. Severo. Cap. 51.

og brugt det, saa er det dog derfor ingen Følge, at han var en Christen, da Historien tvertimod vidner, at han ingen rigtig Kundskab har havt om Christo, hvis Billede han vel havde ladet sætte i sit Cabinet; men ikkun ved Siden af Orpheo, Apollonio Tyanæo og deslige hedenske Helte og Lærde. Men endskiønt han ikke var en Christen, saa bar han dog stor Yndest for de Christne, og det, deels fordi han kiendte deres Uskyldighed, at de vare gode og redelige Undersaattere, deels og fornemmeligen af Kierlighed til sin Moder Mammœa, som bar stor Godhed for dem, og det paa Grund af den Kundskab og Indsigt hun formedelst Omgang og Samtale med den bekiendte Origenes havde faaet i den christelige Religions Hoved-Sandheder. Som da Keyseren havde stor Ære for sin Moder, saa var det og for hende en let Sag, at formaae ham til at bevise de Christne al tilbørlig Billighed og Bevaagenhed. Dette foraarsagede, at ey alleene mange af Keyse-

rens Hof-Betientere vare Christne, men end og, at mange, ja! de fleste af hans egen Slægt havde antaget den christelige Religion. Da nu Maximinus, som en uberettiget Person, kom til Regieringen, og var af langt andet Sindelav end hans Formand, saa foretog han sig og, at udøve al Bitterhed og Voldsomhed ey alleene imod Alexandri efterladte Slægt, hvoraf mange vare Christne, men og imod alle dem, som høybemelte Keyser bar nogen Godhed for; og som de Christne og, i nogen Maade, bleve yndede af ham, saa maatte de og derfor være denne Tyrans Had og Hevngierighed underkastede.

Imidlertiid gik dog dette Uveyr snart over, efterdi denne strenge Herre havde ikkun en kort Tiid at regiere udi; Thi da han øvede megen Strenghed imod Soldaterne, ved hvis Hielp han var kommet til Regieringen, blev han og efterhaanden forhadt af dem, og endeligen, da han var i Færd

med

med at beleyre Aqvileja, tillige med sin Søn ynkeligen omkommet, ved hvilken Leylighed Kirken kom til nogen Rolighed igien. Dette skeede A. C. 238.

Cap. VIII.

Om den ottende store og almindelige Forfølgelse, som A.C. 250. under Keyser Decio, overgik de Christne.

Keyser Julius Maximinus omkom A. C. 238. fra den Tiid havde Kirken Fred indtil A. C. 250. da Decius Augustus besteg Thronen. Denne Decius bliver af de hedenske Scribentere berømt af store Qvaliteter, men Christi Kirke havde ingen Aarsag at berømme ham, thi han blev en af dens heftigste og mest rasende Forfølgere, udi hvis korte Regierings Tiid en fast utroelig Mængde

af de Hellige bleve ynkeligen martrede og henrettede (a).

Det allerførste denne Herre foretog sig udi Regieringen, var at udstæde Ordres til alle Gouverneurerne udi Provincerne, om at lade de Christne opsøge, fængsle og henrette; og vidner Historien, at ey alleene Ordren i sig selv havde været affattet i de allerhaardeste og bitterste Terminis, men end og, at Keyseren havde truet Gouverneurerne med Dods Straf, hvis de udviiste den allermindste Efterladenhed i at efterkomme hans Befaling, som var, at de Christne enten skulle omvendes til den forrige Afguds-Dyrkelse igien, eller og gandske udryddes.

Keyser Decius skal ellers have anrettet denne Forfølgelse, Deels af Had til Philippus Arabs, som var hans næste Formand i Regie-

(a) Extitit execrabile animal Decius, qvi vexaret Ecclesiam; quis enim justitiam, nisi malus, perseqvatur? Lactantius, de mortib. Persecutorum. Cap. IV.

Regieringen og skal have baaret megen Godhed for de Christne, Deels og af Fortrydelse over, at den gamle Fæderne Religion kom alt mere og mere i Foragt, saavel i Rom, som overalt i Riget. Dette formeente Onde vilde Decius søge at hæmme, og derved forøge sin Tiids Lyksalighed, som blev giort saa meget Ord af, og som den eene Regent ligesom kappedes med den anden om, at bringe til den høyeste Spidse. Desuden er ikke at tvivle paa, at jo de hedenske Offer-Præster, saa snart de merkede Keyserens Tanker og Hensigt, havde tilskyndet ham jo før jo heller at udføre et saa priseligt Forsæt formedelst en offentlig Forfølgelse.

Men hvad der end har ægget Keyseren til dette mordiske Foretagende eller ikke, saa er det vist, at GUD har selv havt sine hellige og vigtige Aarsager, hvorfor han har tilstædet denne haarde Forfølgelse over sin Kirke; thi hvo tør sige, at den skeede, alligevel HErren ikke befoel den? Disse Aarsager,

meener S. Cyprianus (a), at findes i Christendommens da allerrede saa kiendeligen forfaldne Tilstand, hvilken han med ret bevægelige og rørende Talemaader beskriver, og vidner, at mange baade af Lærere og Tilhørere vare skammeligen forfaldne til Gierighed, Hofmod, Ueenighed og andre deslige heslige Laster; "Vi bør, siger denne „berømmelige Bisp og Martyr, give agt „paa Sandheden; thi endskiønt Forfølgel„sens Mørke er over os, saa bør derfor ikke „vort Sind og Eftertanke saaledes formør„kes, at vi ikke skulle kunde see og kiende „GUds Villie. Men kiende vi først Aarsa„gen til det onde, da ville vi og letteligen „finde Lægedom derimod. HErren vil sætte „sit Folk paa Prøve; og eftersom den os af „GUD saa alvorligen anbefalede Kirke„Tugt er saa meget forfalden, saa har den „fra GUD tilsendte Tugtelse villet igien op„reyse den liggende, jeg har nær sagt, den

„sovende

(a) Epistola VIII. ad Clerum & Plebem.

„sovende Troe. Og da vi med vore Syn-„der have fortient, endnu længere og haar-„dere at plages, saa har dog GUD efter sin „store Godhed saaledes lavet det, at hvad „som til denne Tiid er os vederfaret, synes „heller at være en Prøvelse og Bevarelse „end en virkelig Forfølgelse.

„Enhver, skriver han fremdeles, var „omhyggelig for at forøge sit Gods: Man „glemte hvorledes de Troendes Forhold var „udi Apostlernes Tider, og hvordanne de „Christne stedse burde være: Man tragtede „med en umættelig Begierlighed efter Gods „og Rigdomme: Hos endeel af Præsterne „var ingen Andagt mere at finde: udi de „Christnes Forhold var ingen Barmhiertig-„hed, og i deres Sæder ingen Tugt. Mæn-„dene klippede og kæmmede deres Skiæg, og „Qvinderne prydede sig med falske Farver. „De Dyne, som GUD havde givet dem til „ordentlig Brug, misbrugte de til at beskue „forfængelig Vellyst. Man indgik Ægte-

„skaber med de Vantroe, og giorde Christi „Lemmer til Skiøge-Lemmer: Man ey al- „leene vanærede GUds Navn ved Sværgen „og Banden, men giorde vel og Meen-Eed „iblant: Man var stolt og foragtede sine „Forstandere: Den eene ynskede ondt over „den anden. Mange af Biskopperne, som „skulle foregaae de andre med gode Exempler „og give dem tienlige Formaninger, forsømte „deres Guddommelige Kald og indviklede sig „i verdslig Handtering: de forlode deres „Lære-Stoele og Menigheder, reyste om i „fremmede Lande, dreve Handel og vare „gierige: de kom ikke deres nødlidende Troes „Forvandte til Hielp, de vare umættelige og „havde et Hierte, som var drevet i Gierig- „hed; og hvad Straf og Hiemsøgelse „have vi da vel ikke med saadanne vore „Synder fortient? allerhelst da den Gud- „dommelige Retfærdighed forlængst haver „advaret os og sagt: Dersom de forlade min „Lov og mine Rette, dersom de vanhellige

„mine

„mine Skikke, og holde ikke mine Bud, da „vil jeg hiemsøge deres Overtrædelser med „Riis og deres Misgierninger med Plager (a). „Alt saadant er os jo længe tilforn forkyn„det, men vi have forglemt saadan Lov, og „med vore Synder foraarsaget, at GUD „des haardere maa straffe os og sætte Prøve „paa vor Troe." Til Almuens Folk skriver denne nidkiere Lærere iblant andet saaledes: „Vi maa bekiende, at den Trængsel og For„styrrelse, som har ødelagt og vedbliver at „ødelægge den beste Deel af vor Hiord, er „en Frugt af vore Synder; thi vi have ikke „bevaret HErrens Veye eller holdt hans Be„falinger, som til vort Beste ere os givne. „Vor HErre JEsus har giort sin Faders „Villie, men vi derimod søge efter Rigdom „og timelige Fordeele: vi ere stolte, stride og „kives med hverandre, vi forlade Troens „Reenhed og Eenfoldighed: vi affige Ver„den med Munden alleene, men ikke af Hier„tet

(a) Psal. LXXXIX. 31. &c.

„ket og i Sandhed.“ Saavidt Cyprianus. Man kand ikke nægte, at dette Klagemaal er væmodigt og haardt, men hvad ville vel denne nidkiære og retsindige Mand have sagt, hvis han havde belevet vore Tider, og seet de Christnes nu værende Tilstand og Forhold paa de fleste Stæder.

Men at komme til Forfølgelsen igien, da gik den an med største Heftighed og Voldsomhed. Gouverneurerne vidste af Erfarenhed fra de forrige Tider, at de lidende Christnes Taalmodighed og Standhaftighed var fast u-overvindelig, og at Døden i det mindste ikke var det, som egentlig kunde svække deres Bestandighed og bringe dem til Affald. Man maatte da være betænkt paa nye og langvarige Piinseler, eftersom de forrige havde kuns lidet udrettet og saare sielden naaet deres forønskede og intenderede Virkning. Derfor var det og, at man nu ey alleene truede de Christne med de sædvanlige Plager, saasom Sverd, Ild, vilde Bæster, Pine-

Bænke, gloende Jern-Stoele og deslige, men der bleve og gandske nye Bøddel-Instrumenter ophittede, alt for at giøre denne Fristelses Tiid mere skrekkefuld og farlig end alle de forrige. Til Beviis herpaa beretter Hieronymus (a), at da en vis Martyr havde holdt ud, under adskillige Torturer, fandt Forfølgerne paa den Invention, at lade hans heele Legeme bestryge med Honning, bandt saa hans Hænder bag paa Ryggen, og kastede ham i Solen, for at plages og stinges af Fluer indtil han døde. En anden ung Person blev paa saadan Maade angreben: Man loed bringe ham ind i en lystig Hauge og der lægge ham paa en blød Seng, loed saa en Skiøge af ugemeen Skiønhed komme til ham og bruge alle sine Konster til at forlede ham til Ukydskhed. Martyren, for at overvinde denne Fristelse, greb til det Middel, at bide et Stykke af sin Tunge og spyttede

(a) in Vita Pauli, apud Banagium, ad Ann. 250.

det i Skiøgens Ansigt, ved hvilken Smerte, saavelsom fornemmelig ved GUds Aands kraftige Bistand, han vandt Seyer over Fristelsen.

Nazianzenus skriver, at Keyser Decius har udi denne Forfølgelse faret afsted med største Grumhed, og foresat sig, at overgaae alle hans Formænd i Haardhed, og saaledes gandske at udrødde Christendommen. Gregorius Nyssenus beretter ligeledes om denne Forfølgelse, at den var mere forskrekkelig end som nogen kunde forestille sig; thi ingen Alder, Kiøn eller Stand blev sparet, Faderen angav Sønnen og Sønnen Faderen. Husene stode deels øde for Beboere, Deels vare de og indrettede til Fængseler for de Christne, som allevegne bleve eftersatte, opsøgte og bragte i Forvaring. Ørkerne vare opfyldte med Flygtlinge, som retirerede sig fra den almindelige Fare og Forskrekkelse. Disse og deslige klagefulde Vidnesbyrd, som ofte forekomme hos denne

Tiids

Tiids Scribentere, lægge noksom for Dagen den forvirrede og ynkværdige Tilstand, som Kirken da befandt sig udi.

Forfølgelsen toeg sin Begyndelse i Rom udi Keyserens egen Overværelse. Moyses, Maximus, og Celerinus bleve strax grebne og bragte under piinligt Forhør; og Stædets Bisſkop Fabianus blev den første Martyr (a). Det synes at Keyser Decius har, ligesom Maximinus tilforn, fornemmeligen havt Hensigt paa Lærerne, i den Hensigt, at naar disse først, som Hyrder, enten vare faldne fra Troen, eller tagne af Dage, saa skulle siden de øvrige Christne, som Hiorden, des lettere adspredes og omkomme.

Saa snart det Keyserlige Rescript ankom til Øvrigheden i Provincerne, blev der strax føyet Anstalt til dets Efterlevelse. De fleste af Gouverneurerne, bare et bittert Had til de Christne, og betiente sig derfor med des større Fornøyelse af denne Leylighed til

at

(a) Dodwelli Dissert. Cyprian. XI. §. 53.

at sætte deres Ondskab i Verk; andre igien, som kunde være noget billigere i deres Gemytte og Forhold, kunde og torde dog ikke lade see nogen Forskaansel imod de arme Christne, efterdi den ergangne Keyserlige Ordre var saa streng og almindelig, at de selv stode Fare, i Fald de viiste den mindste Efterladenhed eller Koldsindighed i at efterkomme den; og er det derfor, at man udi alle Provincer, ingen undtagen, kand forefinde de allerforskrekkeligste Exempler paa Voldsomhed og Mord.

Til Alexandria i Aegypten skal dette Uveyr paa det heftigste have raset; og har det samme Budskab, som bragte Tidende om Decii Succession, tillige overbragt det Keyserlige Rescript om Forfølgelsen (a). Saadant kunde da ey andet end foraarsage en almindelig Forskrekkelse iblant de Christne der

(a) Dionysii Alexandrini Epistola ad Fabium Antiochenum, apud Euseb. H. E. Libr. VI. Cap. 41.

der paa Stædet: og saae man strax en Mængde af dem at slæbes hen i Fængslerne, og ynkeligen at martres og aflives.

Iblant en utallig Mængde af saadanne JEsu Christi Striidsmænd, som efter mangfoldige udstandne Piinseler vandt Seyer og fik Cronen, nævnes i Særdeleshed følgende: Julianus, Cronion, Macar, Epimachus, Heron, Ater, Isidorus og Alexander. Disse bleve i nogle Dage efter hverandre ynkeligen martrede, og ved hver igientagen Tortur tilbudet Befrielse paa de Vilkaar, at de skulle nægte Christum og Christendommen, men da de ved ingen Slags Spot eller Trængsel lode sig skille fra den GUds Kierlighed i Christo JEsu, saa bleve og deres Forfølgere trætte af længere at martre dem, gave derfor strax Ordre til, at lade dem først pidskes og siden at kastes levende paa Ilden.

Tillige med Heron blev en ung Person paa femten Aar, ved Navn Dioscorus, bragt for Retten, hvor han med Frimodig-

hed

hed bekiendte Christum. Dommeren giorde ham først store Løfter om timelig Ære og Velstand, om han ville blive ved den gamle Religion; og da Dioscorus derved ikke stoed til at bevæge, blev han lagt paa Pine-Bænken og ynkeligen martret; Da han endnu ligesom før, vedblev sin Bekiendelse om Christo, blev Dommeren derved sat i største Forundring, og loed denne frimodige Bekiendere for denne Gang slippe frie.

Om en anden Christen berettes, at da han stoed for Retten og skulle aflægge sin Bekiendelse om Christo, begyndte han at vakle i Troen og var nær ved at falde fra. Striidsmændene Ammon, Zeno, Ptolomæus, Ingenuus og Theophilus, som stode Vagt ved Dom-Huuset og bleve dette vaer, gave, med et vredt Ansigt, deres Fortrydelse herover tilkiende, og vinkede til denne vaklende Bekiendere, at han skulle tage Moed til sig igien, og ikke af Frygt for de paafølgende Lidelser saa skammeligen nægte sin Frelsere

sere og tage Skade paa sin Siæl. I det samme de saaledes søgte at oprette denne Faldne, løbe de samtlige hen til Dom-Stoelen, og bekiendtgiør, at de vare Christne, og derhos gandske villige at lide og døe for den HErres JEsu Christi skyld. Over denne uforventede Frimodighed og Dristighed blev Dommeren saa forskrekket, at han ikke vovede at tilføye disse Helte noget ont, men loed dem alle gaae (a).

Ischyrion var en Træl, som af sin Herre, der endnu var en blind og ivrig Hedning, med stor Myndighed blev tilsagt, strax at bande Christo og offre til Guderne. Men da denne HErrens Frigiorde vilde paa ingen Maade lade sig dertil beqvemme, blev han af sin ugudelige Herre jammerligen ombommet.

Metras var en Præst i Alexandria som i denne Opstand blev overfaldet og truet med Marter og Død, hvis han ikke ville tale bespotte-

(a) Banagius, ad Ann. 250. pag. 349.

spotteligen om Christo. Men da han i stæden for at spotte, bekiendte og velsignede sin HErre og Frelsere, faldt den rasende Pøbel an paa ham, sloge og reve hans Ansigt og Øyne med spidse Røer; og tilsidst slebede ham ud af Staden og stenede ham til Døde.

I samme Tumult bleve og adskillige Qvindes-Personer for Evangelii skyld henrettede, saasom: Ammonarion, en Jomfru, Mercuria en gammel anseelig Matrone, Dionysia, ligeledes en fornemme Qvindes-Person, som levede i Egtestand og havde mange Børn. Plagerne giorde sig den Tanke, at disse, saasom skrøbelige qvindelige Redskabe, snart skulle skrekkes og falde fra Troen, men de befandt tvertimod, at de allersmerteligste Torturer ikke kunde tvinge dem dertil, thi de holdte fast ved den Usynlige, og til deres umenneskelige Forfølgeres største Forundring og Forbittrelse, udvalgte heller den skammeligste Død end at nægte den HErre, som havde kiøbt dem.

En

En gudfrygtig Matrone, ved Navn Qvinta, blev og ved samme Tiid grebet og slæbet hen til et Afguds Tempel, og der truet med Døden, hvis hun ikke beviiste deres Guder deres tilbørlige Dyrkelse. Da Martyrinden dertil paa ingen Maade var at bevæge, toge Forfølgerne og bandt hendes Fødder tilsammen og slæbede hende saaledes igiennem de steenlagde Gader i Alexandria, indtil saa længe, at hendes Hoved blev knuset imod en Mølle-Steen og hun opgav Aanden.

Udi samme Opløb stormede Hedningerne ind paa de Christnes Huuse, brød ind igiennem Vinduer og Dørre, røvede deres beste Eyendomme, og hvad de ikke kunde tage med sig, det slængte de tilsammen i en Hob paa Gaden og satte Ild derpaa. De Christne tænkte da paa Apostelens Ord, Ebr. X. 34.

Paa andre Stæder i det romerske Rige saaes ligeledes bedrøvelige Virkninger af Keyserens strenge Ordre og Hedningernes Forbittrelse imod de Christne. Alexander,

Biskoppen i Jerusalem blev taget fangen og ført til Cæsarea, der stillet for Dommeren og tilspurgt, om det var sandt, at han var en Biskop og Formand for de Christne? Dette tilstoed han med Frimodighed og Beskedenhed, hvorpaa Dommeren strax beslutede, at frakiende ham Livet, dog saa, at han først ville divertere sig selv og de øvrige Tilskuere, med at tilføye ham al den Marter og Forhaanelse, som muligt var at ophitte. Han bliver da den ene Dag efter den anden ynkeligen piint og plaget, og naar Forfølgerne frygtede, at han skulle døe under Torturen, lode de ham bringe i Fængsel, for at sanke nye Kræfter, paa det han kunde blive i Stand til at føle og udstaae endnu flere Piinseler. Ved alt dette udrettede hans Fiender intet andet, end at give hans Troe desmere Leylighed, at yttre sin seyerrige Kraft. Endeligen undgik han sine ugudelige Plageres videre Voldsomhed, i det GUD loed ham i Fængselet saligen hensove.

Babylas,

Babylas, Biskoppen i Antiochia, blev, for Evangelii skyld, omgivet med store Jern-Lænker og kastet i Fængsel. Af denne voldsomme Behandling bliver han syg; og som han merkede at Sygdommen var til Døden, forlangede han, at han maatte vorde begravet med sine Lænker paa, hvilket og skeede; og beretter S. Chrysostomus (a) at Lænkerne endnu i hans Tiid vare at see.

De Christne til Carthago følte og Virkningen af denne Fristelses Heede, thi foruden de mange Bekiendere (b) som for Evangelii skyld bleve fordrevne i Landflygtighed, opregnes og en Mængde virkelige Martyrer, som, ved at opoffre deres timelige Liv for den HErres JEsu Navn, have bekommet et bedre Liv. Iblant saadanne vare Bassus,

(a) ad Gentiles, de morte Babylæ.

(b) Confessores ɔ: Bekiendere. Med dette Navn kaldtes alle de, som udi Forfølgelsens Tider med Frimodighed bekiendte Christum, men dog uformodentlig beholdte deres Liv.

Mappalicus, Victorinus, Donatus, Firmus, Venustus, Martialis, Aristo, Credula, Julia, Fortuna, Herena &c. hvoraf nogle døde paa Pine-Bænken, andre bleve sultede til døde, og nogle paa andre lige saa voldsomme Maader ynkeligen tagne af Dage.

Ikke mildere Skiebne havde de Christne paa Sicilien udi denne Tiid. Iblant dette Stæds Martyrer berømmes i Særdeleshed en christelig Qvindes-Person, ved Navn Agatha. Denne loed Dommeren Qvinctilianus actionere og dømme til døde. Dog undte han hende ikke strax at døe, men loed hende først strække paa Pine-Bænken, siden slæbes nøgen over skarpe Steene og endeligen hendes Bryst afskiære. I denne haarde Kamp blev Martyrinden saaledes understøttet med Kraft af det Høye, at hun, i Stæden for at klage over det Onde hun leed, midt under Torturen sang Frelseren Lov-Sange, og under saadan Gudfrygtigheds og hellig-

helliggiort Glædes Øvelse opgav hun sin Aand.

Udi Gallien havde den HErre JEsus ligeledes sine trofaste Vidner, som viiste i Gierningen, at de ikke agtede deres Liv dyrebart for hans Navns skyld. Til Beviis herpaa tør vi ikkuns nævne Saturninum, Bisskoppen til Toulouse udi Gallien, hvis Historie er kortelig saaledes: Da Biskop Saturninus en Gang skulle gaae hen at forrette den offentlige Guds-Tieneste, bliver Pøbelen ham vaer, og begynder overlydt at raabe See! denne er den Mand, som er en afsagt Fiende af vor Religion, og prædiker, at vore Templer skal nedrives: kommer, lader os hevne den Uret, som han har tilføyet os og vore Guder! I dette Opløb grebe de ham og førde ham med sig hen op til deres Afguds Huus, hvor de vilde tvinge ham til at offre. Til dette svarer Biskoppen med høy og lydelig Røst: Jeg kiender og erkiender ikkuns een sand

GUD, ham alleene offrer jeg Lofs og Taksigelses Offer, men til eders Afguder offrer jeg slet ikke. Hedningerne havde just ved Haanden en Oxe, som var bestemt til Offer for deres Afgud Jupiter. Denne toge de og lagde et Reeb paa, og bandt den anden Ende deraf omkring Saturnini Fod, begyndte saa at ægge og støde Oxen indtil den blev løbsk og rente afstæd med Martyren, hvis Hoved og øvrige Lemmer strax saaledes bleve knusede, at han opgav Aanden (a).

Udi Rom var en Christen Jomfrue, ved Navn Victoria, som i nogen Tiid havde været forlovet med en hedensk ung Person, som

(a) Qvem negatorem Jovis ac Minervæ
& crucis Christi bona confitentem,
vinxit ad tauri latus jugulati
plebs furibunda.
Ut per abruptum bove concitato
spargere cursus lacerum cadaver. Sidon.
Apollinar. Libr. VI. Epist. 16.

som hedde Evgenius, med hvilken hun dog ikke vilde træde i Ægteskab, med mindre han ville antage den christelige Religion, hvilken Betingelse han endda ikke havde opfyldt. Udi Forfølgelsens Tiid bliver Jomfruen anmodet om, at offre til Guderne, hvilket da hun ikke vilde giøre, blev hun, efter hendes egen Brudgoms Forlangende, stungen igiennem Hiertet med et Sverd.

Calocerinus var en fornemme Betient udi Keyserindens Hof, og Parthenius en anseelig Embeds-Mand, som begge aflagde en frimodig Bekiendelse om Christo, den de og siden med deres eget Blod bekræftede.

Secundianus, Marcellianus og Verianus, bleve først pryglede og hudstrøgne, og derefter ophængte paa Pæle, hvor deres Ledemode ynkeligen bleve udstrakte og Kiødet afrevet af deres Legemer med visse dertil indrettede hvasse Jern-Instrumenter. Efter saadan grusom Medfart bleve de igien nedtagne

og stegte nogen Stund ved en sagte Ild, og endeligen tilsidst halshugne.

Timotheus og Maura bleve først længe martrede og derefter ophængte paa et Kors, hvor de bleve hængendes levende indtil paa den niende Dag, da de udi saliggiørende Troe og Bekiendelse opgave deres Aand. Udi den lange Tiid de hængte, i denne ynkelige Gestalt, lode de ikke et eeneste utaalmodigt Ord falde, hverken imod deres umenneskelige Plagere, eller over den store Spot og Smerte, som de udstode, men derimod lovede og prisede de deres GUD og Frelsere, hvis gode Sag gav dem Anledning til denne Lidelse og hvis Kraft fuldkommedes udi deres Skrobelighed. Ligeledes skal de og have opmuntret hverandre til Taalmodighed og Bestandighed i denne haarde Kamp, indtil HErren loed deres Forløsnings-Stund fremskinne.

Hippolytus, Biskop til Ostia udi Italien. Denne Mand loed Keyser Decius (maaskee for Navnets skyld) binde med en Fod

til

til hver af tvende utæmmede modige Heste. Da Biskoppen paa denne Maade var anbunden til Hestene opløftede den omkringstaaende Pøbel et heftigt Skrig, hvorved Hestene rendte til og med et sled Hippolyti Legeme i tvende Parter. Hestene løb derpaa igiennem Gaderne, hver med sit Stykke af Martyrens Legeme; og var det en Ynk at see, hvorledes nu her, nu der, tabtes et Stykke deraf, som siden tilhobe bleve opsankede og begravne. Denne Helgens sidste Ord skal have været disse: **Lad kuns disse Heste slide mit Legeme i stykker, men tag du, o! HErre Christe, min Siæl til dig!** (a)

Det var fornemmeligen udi denne Tiid, at mange af de Christne forlode deres Huuse og Eyendomme, og begave sig hen i Huuler og Ørkener, for at undgaae den overhængende Fare. Nogle af disse Flygtlinge, saasom: Dionysius Alexandrinus, Gregorius

(a) Hi rapiant artus, Tu, rape Christe, animam! Prudentius.

rius Thaumaturgus og Cyprianus kom siden efter Decii Død tilbage til deres Meenigheder igien; Derimod have mange af dem stedse forblevet i deres Ørken, og iblant saadanne nævnes i Særdeleshed en ung Person, ved Navn Paulus, som aldrig meere kom tilbage, men forblev i sin Huule indtil sin Død, som først indtraf i hans Alders 113 Aar. Hans Exempel blev siden efterfulgt af mange andre, og er han saaledes bleven en Fader og Stiftere for de saa kaldte Eremiter.

Saa haard og voldsom denne Forfølgelse end var, saa lidet udrettede den dog til Keyserens Fornøyelse; thi de Christne, som til alle Tider i lige Tilfælde aflagde de herligste Prøver paa Troe og Taalmodighed, viiste denne Gang i Særdeleshed en saa ugemeen og almindelig Standhaftighed, at jo meere Forfølgerne tiltoge i Grumhed, jo mere villige og fyrige bleve de Christne til at gaae dem i Møde, og ikke at agte Ære, Liv, eller Gods dyrebart, saa længe de ved disse

Tings

Tings Forliis kunde ære deres guddommelige Frelsere og forfremme hans Riges gode Sag.

Endeligen maatte Keyser Decius selv døe efter et Aars blodigt Regimente. Han kom hastig til denne Værdighed, siger Lactantius (a), men ved det at han toeg sig for at rase imod HErren og hans Folk, saa blev han og des hastigere nedstødt derfra. Anledningen til hans Død var denne: Gotherne havde allerreede passeret Donau-Strømmen og huserede slemt i det romerske Rige. For da at hindre deres videre Fremgang, begav Keyseren sig paa et Tog imod dem, hvor han først maatte friste det Uheld, at miste sin Søn, og kort derefter galt det ham selv, og det saaledes, at han sank ned i et dybt Morats, hvor end ikke hans Legeme mere blev fundet. Dette skeede A. C. 251.

Ved

(a) de mortibus Persecutorum, Cap. IV.

Ved Keyser Decii Død ophørte dog Forfølgelsen ikke aldeeles; thi Vibius Gallus, som succederede ham i Regieringen, har i nogen Maade continueret den. Men, som denne strenge Herres Regimente blev og kuns kort, saa kom Kirken endeligen til Roelighed igien, ved hvilken Forandring mange af dem, som udi Forfølgelsens Tiid havde flygtet til Bierge og Udørkener, kom tilbage igien, og en stor Deel af dem, som udi Fristelsens Heede vare faldne fra Troen, forlangede, efter udstanden Kirke-Discipline, at vorde annammede i Kirkens Skiød igien, hvorover der siden reyste sig en heftig Striid imellem nogle af Lærerne, hvilket dog ikke er mit Forsæt her videre at berøre, saasom samme henhører til den almindelige Kirke-Historie og der kand søges.

Cap. IX.

Om den niende store Forfølgelse under Keyser Valeriano.

Keyser Vibius Gallus Hostilianus succederede Decio baade udi Regieringen og udi Voldsomhed imod de Christne, efterdi han, som før er meldt, continuerede Forfølgelsen, hvilken, endskiønt den ikke blev drevet med saa stor Strenghed, som under Decio, saa var den dog streng og voldsom nok, imod et retfærdigt og uskyldigt Folk.

Denne Gallus regierede ikkuns i tvende Aar, og blev succederet af Æmiliano, som gandske ophævede Forfølgelsen. Men da denne Keyser ey forestod Regieringen længere end i trende Maaneder, saa kunde Kirken ikke ansee den Fred, han gav den, for andet end en kort Stilstand, som snart igien blev ophævet, hvilket og skeede, da Æmiliani Eftermand paa Thronen, Licinius Valerianus

lerianus udi Aaret 257. loed anrette en nye Forfølgelse over de Christne, som udi Tallet er den Niende.

Bemeldte Keyser Valerianus var en Herre af fornemme Extraction og berømmes af store Dyder, saavidt samme kand tillægges en Hedning. Af Begyndelsen bar han saa stor Godhed for de Christne, at mange af dem ey allene beklædde anseelige Embeder i Riget, men og hans eget Hof saaledes vrimlede af dem, at det, efter Dionysii Alexandrini Vidnesbyrd (a) kunde ansees som en GUds Kirke.

Denne gode Affection varede indtil Keyserens Regierings fierde Aar, som var A. C. 257. udi Begyndelsen af Augusti Maaned, da et Rescript blev publiceret, af saadant Indhold, at de Christnes Bisk-opper, Præster og Kirke-Tienere skulle straffes paa Livet: at Raads-Herrer, romerske Riddere og andre anseelige

Mænd,

(a) Apud Eusebium, H. E. Libr. VII. Cap.

Mænd, som befandtes at være Christne, skulde først miste deres Gods og Værdighed, og, hvis de endda vedbleve at være Christne, da at have deres Liv forbrudt: at de Christne Matroner skulde miste deres Eyendomme og forvises i Landflygtighed (a).

Den fornemste Aarsag til en saa stor og hastig og Forandring udi Keyserens Sindelav imod de Christne, meenes at have været den meget fortroelige Omgang, som han havde med en ægyptiske Mago, eller Mæster i den sorte Konst. Denne, som de Christnes og deres hellige Lærdoms og Vandels afsagde Fiende, har vist nok taget Leyligheden i Agt, og betient sig af den Adgang han havde, til at afmale de Christne med de hesligste Farver og efterhaanden at afvende Keyserens Sind ifra dem. Desuden havde de Christne og en bitter Fiende i Macriano, en

anseelig

(a) Cyprianus, Epist. LXXXII. apud Dodwellum.

anseelig Statsmand, som stoed i Naade hos Keyseren og skal have contribueret meget til denne Forfølgelse.

Rescriptet blev da, som sagt er, udstædet, og Forfølgelsen toeg sin Begyndelse i Rom, udi Keyserens og hans Søns Gallieni Overværelse. De Christnes Angivere blev først tilsagt Halvparten af de Anklagedes Gods, og siden det heele. Den romerske Biskop Stephanus maatte strax undgielde; thi imedens han endnu stoed i den offentlige Kirke-Forsamling og forrettede Guds-Tienesten, blev han greben og derpaa halshugget (a).

Ikke længe derefter kom Touren til Stephani Successor Sixtus, eller Xystus, den anden af dette Navn; Denne anseelige Lærere var en Græker af Herkomst, var en christelig,

(a) Platina, in vita S. Stephani. See meere herom hos Banagium Annal. Tom. II. p. 346. og 387. hvor visse Omstændigheder ved Stephani Martyrium nøyere undersøges og prøves.

christelig, fredsommelig og billig Mand, som, i den korte Tiid han forestod Biskops-Embedet i Rom, viiste adskillige Prøver paa beste Indsigt og Retsindighed. Da Forfølgerne satte efter ham, gik han dem med Frimodighed i Møde, aflagde en herlig Bekiendelse om Christo, og med en fuldkommen Hengivenhed i GUds Villie underkastede sig Executionen af Dommen, som blev fældet over ham, at han skulle halshugges (a).

En anden Christen ved Navn Qvartus fik paa samme Tiid, som Biskop Sixtus, sin Martyr-Crone.

Trende Dage efter Sixti Henrettelse blev Laurentius, Diaconus ved Meenigheden i Rom, fremkaldet til at bekiende den HErre Christum og offres paa hans Troe. Historien herom fortælles saaledes: da Biskop Sixtus blev udført til Retter-Stædet, fulgte Laurentius med, og med grædende Taarer

beklagede,

(a) Cypriani Epist. LXXXII.

beklagede, at han ikke blev værdiget, tillige med sin Biskop, at faae Martyr-Cronen. Sixtus trøstede ham, med Forsikring, at ham forestoed en haard Kamp at stride, og at han saaledes inden faae Dage skulle følge ham efter. Laurentius gav sig dermed tilfreds, og paa tredie Dag derefter kom og hans Forløsnings-Stund. Aarsagen, hvi han maatte bie noget længere end hans Biskop, var denne: Laurentius var den fornemste Diaconus i Rom, og havde derfor under sin Tilsyn og Forvaring Kirkens Midler, hvoraf Meenighedens Fattige nøed deres Underholdning. Dette vidste Gouverneuren, og vilde derfor ikke forhaste sig med hans Paagribelse og Execution, i Haab, at han skulle lade sig lokke eller tvinge til at anvise og overlevere sig Kirkens Skat. Da Laurentius blev underrettet om denne Hensigt, loed han alle de Fattige, som paa Kirkens Bekostning bleve underholdte, samle og opstille i Orden, og siger saa til Gouverneuren: Seer! Disse

ere

ere Kirkens Skat-Kammer, thi disse lere i Christi Troe, og Christus lever i dem. Gouverneuren, som nu saae sig bedragen i sit Haab, bliver heftig fortørnet og fælder den Dom, at Laurentius skulle steeges paa en Ryst. Dette skeede; og udstod Martyren samme piinagtige Døds-Maade med en ubeskrivelig Taalmodighed. Da han havde en Tiid lang lagt paa Rysten, siger han med stor Gelassenhed til Gouverneuren: Nu er jeg stegt nok paa den ene Side, vender mig nu kuns om paa den anden; derpaa giorde han sin Bøn til GUD og opgav Aanden (a).

Fra Rom udspredde Forfølgelsen sig videre til Provincerne, hvor den med stor Heftighed og Blods Udgydelse blev drevet.

Cyprianus, Biskoppen til Carthago udi Africa, havde, da han fik høre Rygtet om dette Uveyr, affærdiget Sende-Bud til Rom, for at blive nøyagteligen underrettet

(a) Ambrosius, de Officiis, Libr. II. Cap. 28.

om det Keyserlige Rescriptes Indhold i Henseende til Forfølgelsen (a). Saa snart vare ikke hans Sende-Bud komne tilbage med den forlangende Underretning, forend bemeldte Rescript var Gouverneuren i Africa indhændiget. De Christnes Sager kom da der i største Forvirrelse, men Cyprianus selv blev ved denne Tidende meget vel til Mode; thi da han fik at høre, at Biskop Sixtus i Rom allerrede var offret, blev hans Sind saa betaget med Lyst og Længsel efter Martyr-Cronen, at han ynskede, om det saaledes var HErrens Villie, at han midt under GUds-Tienesten, imedens han endnu stoed og prædikede Christum, maatte overfaldes af Forfølgerne.

Det biede heller ikke længe, forend denne anseelige Lærer blev eftersøgt og fremkaldet til at undgielde. Hans Historie i sin korteste Indhold er denne: Fascius Cæcilius Cyprianus var fodt i Carthago i Africa, af

(a) Dodwelli Differt. Cypr. XI. §. 50.

af hedenske Forældre. Strax i Ungdommen fornam man Tegn hos ham til et ypperligt Nemme, hvorfor han og betimeligen og med stor Omhyggelighed blev oplært i boglige Konster, særdeles i Tale-Konsten, hvorudi han og siden excellerede. Han kom efterhaanden i stor Anseelse og forhvervede sig store Midler og mange Venner. Endeligen behagede det GUD at forklare sin Søn i ham, til hvilken store Gierning HErren betiente sig af en Lærere i Carthago, som hedde Cæcilius, hvis Navn Cyprianus efter sin Omvendelse antoeg. Ved denne salige Forandring, som nu skeede med ham, bleve hans herlige Natur-Gaver helligede, og han blev et udvalgt Redskab i HErrens Haand. Han solgte nu sine anseelige Eyendomme, og uddeelte Værdien deraf til de Fattige. Efter nogen Tiids Forløb bliver han Præst i Carthago, hvilket Embede han med stor Fliid, Forstand og Retsindighed forestoed. Efter Biskop Donati Død, bliver han ey alleene

med fælles Stemme udvalgt, men og, saa got som med Magt, tvungen til at antage det Biskoppelige Embede i denne Hoved-Stad; dette vigtige Embede beklædde han med megen Forsigtighed og Troskab; under den forrige Forfølgelse retirerede han sig paa nogen Tiid fra Carthago, ikke af Frygt, men for at føye sin Menighed, som ynskede længere at opbygges af denne deres fortreffelige Biskop. Han kom snart tilbage til Menigheden igien, og udi denne Forfølgelse bliver han fordret for Gouverneuren, hvor han med stor Frimodighed bekiendte Christum, og blev derfor dømt at gaae til Curubin i Landflygtighed; hvilket haarde Vilkaar han imodtog med Glæde og udstoed med Taalmodighed. Kort efter sin Ankomst til dette Stæd, blev han ved en særdeles Aabenbarelse underrettet og forsikret om, at han Aarsdagen derefter skulle faae Martyr-Cronen, hvilket og gandske nøyagtig blev opfyldt. Mod Slutningen af Aaret affærdigede Gouverneuren, Galerius

Maximus,

Maximus, nogle af sine Betientere til Cyprianum, med Befaling, at han skulle strax forføye sig fra Curubin til sin Hauge ved Carthago, og der indtil videre Ordre opholde sig. Biskoppen kunde heraf fornemme, at hans Forløsning stundede til, og i Forvisning derom begav han sig med Glæde paa Reysen. Ved hans Ankomst til Carthago, var Gouverneuren ikke selv tilstæde, men var, for at pleye sin Sundhed, reyst til Utica, hvorhen han befalede at Cyprianus skulle komme til ham og svare til sin Sag. Da Biskoppen faaer dette at vide, undviger de han paa nogen Tiid og skiulte sig, indtil han fik Vished om, at Gouverneuren var kommen tilbage til Carthago igien; og affærdigede han imidlertiid en bevægelig Skrivelse til Clericiet og Menigheden, hvorudi han giver Aarsagen til sin Undvigelse tilkiende, sigende: "at det ikke sømmede sig, at han „skulle lide sin Martyr-Dod andenstæds, end „hos sin Menighed, hvor hans samtlige Til-

„hørere kunde være Vidner til hans sidste Be„kiendelse og opbygges af den Frimodighed „og Bestandighed, som de kunde faae at see „hos ham, og som han vist haabede, at „HErren skulle give ham Naade til at udvise „paa Stridens Dag.“

Kort derefter kom Gouverneuren tilbage til Sixti Land-Gods, nær hos Carthago, hvor han loed Cyprianum stille for sig, og holdte der en Samtale med ham, af følgende Indhold:

Gouverneuren: Est du Tascius Cyprianus?

Cyprianus: Ja.

Gouverneuren: Est du den, som er Formand og Biskop for de Ugudelige? (a)

Cyprianus: Ja.

Gouverneuren: Keyseren lader dig befale, at du skal tilbede vore Guder.

Cypria-

(a) Med dette Navn kaldte Hedningerne de Christne paa den Tiid, alleene fordi de forkastede Afguds-Dyrkelsen og tilbad den eene sande GUD.

Cyprianus: Det gior jeg ikke.

Gouverneuren: Betænk din Velfærdt.

Cyprianus: Giører hvad eder er befalet; udi en retfærdig Sag er jo ikke fornødent længe at betænke sig. Den HErre JEsus, hvilken jeg uden Afladelse begierer at tiene, han er min Styrke og Salighed.

Gouverneuren: Jeg ynker dig, og saae gierne at du betænkte dit eget Beste.

Cyprianus: Jeg begierer intet andet eller bedre, end at jeg maae tilbede min GUD og snart komme til ham.

Herved blev Gouverneuren ilde tilfreds, vendte sig til de Personer, som sad Retten med ham, og efter nogen Samtale med dem, vendte han sig til Cyprianum igien og siger: "Du har længe nok fremturet i dette dit „Guds bespottelige Forhold og har giort me„get Folk oprørsk og affældigt efter dig, har „og opført dig som en Fiende af de romerske „Guder og Love. Vores naadige og helli„gede Keyser Valerianus og hans Sønner

„Gallienus og Valerianus have ikke kundet
„formaae dig til at overgaae til deres Guds=
„Dyrkelse igien. Og eftersom du er befun=
„den at være en Ophavs=Mand til de slem=
„meste Laster, saa skal du og blive et Exem=
„pel for de Mennesker, som du har forført
„og giort deelagtig med dig i dine Misgier=
„ninger; med dit Blod skal Afstraffelsen be=
„gynde.“

Da dette var udtalt, toeg han frem en Tavle og deraf oplæste Dommen, som saa=ledes var affattet: **Det er kiendt for Ret, at Tascius Cyprianus skal aflives med Sværdet.**

Cyprianus, i Stæden for at blive for=skrekket eller bedrøvet over denne uretfærdige Blod=Dom, som gik over ham, tilkiende=gav en inderlig Glæde derover, og med ly=delig og frydefuld Røst prisede GUD, som loed ham komme til denne Dag, og som værdigede ham at blive et Offer for sin Søns Evangelio.

Da

Da Cyprianus blev afhentet til Gouverneuren, fulgte mange af hans Menighed med ham, hvilke, da de hørte hans Døds-Dom afløse, begyndte de overlydt at raabe: **vi ville gierne døe med vores hellige Biskop.**

Strax efter at Dommen var falden, bliver Martyren udført paa Sixti Ager, hvor Executionen var berammet at staae; og var han nu som før, geleydet af sin Menighed. Da han kom til Retter-Pladsen; fortrød det ham ikke at see Striden (a), men han afførte sig selv sine Klæder, faldt derpaa paa sine Knæ og giorde en andægtig og takkefuld Bøn til GUD, forærede Skarp-Retteren 25 Stykker Guld-Mynt, lukte selv sine Øyne til, og gik saaledes med en troende, skiønsom og mandig Frimodighed, uden mindste Fortrydelse eller Sinds Forvirrelse, Døden i Møde, for JEsu Navns og Vidnesbyrds skyld.

(a) Exod. XIII. 17.

skyld. Dette skeede den 14 Septembris A. C. 258. (a) Af Bisperne i Carthago var han den første Martyr; og er hans Historie saa meget mere troværdig, som den er optegnet og beskreven ved Pontium, der var hans egen Diaconus, som frivillig fulgte med ham i hans Landsflygtighed, og var et øyensynligt Vidne til de Ting, han beretter.

Mange af St. Cypriani Discipler, hvoraf vare nogle, som beklædde offentlige Lære-Embeder i Kirken, have ligeledes ved denne Tiid vovet og opoffret deres Liv for den HErres JEsu Navn. Af disse nævnes i Særdeleshed Lucius, Montanus, Flavianus, Julianus og Victorinus. Disse havde Dommeren Solon først i Sinde, at lade levende kaste paa Baalet, men forandrede sine Tanker igien og loed dem bringe i Fængsel, og der paa adskillige Maader plage, besynderligen med Hunger og Torst,

hvilken

(a) Dodwel. Dissert. Cypr. XI. §. 59. 60.

hvilken haarde og ubillige Medfart disse hellige Bekiendere med stor Taalmodighed udstoede. Endeligen fornam Dommeren, at de ikke meere kunde taale, og følgeligen, at han ikke heller kunde have længere Fornøyelse af at martre dem, loed dem derfor samtlige henrette med Sverdet.

Foruden disse skal og 300 Christne paa en Gang have faaet Martyr-Cronen, og det saaledes: Gouverneuren loed anrette en stor Ovn, og fylder den med uledsket Kalk, som han loed tænde Ild udi, og ved Siden af Ovnen lægge Røgelse. Da dette saaledes var færdigt, loed han forbemeldte 300 Christne opstille hos Ovnen, hvor han selv var tilstæde og befalede, at de strax skulle enten gribe til Røgelsen og dermed offre til Guderne, eller og springe i den gloende Ovn. Martyrerne stode alle i et Sind, og samme var efter Christum, hvorfor de heller ikke bespurgte sig med Kiød og Blod, men fulde af udødeligheds Haab og en hellig

Frimodighed overgav deres Legemer til Ilden for JEsu Vidnesbyrds skyld. (a)

Theogenes, Biskoppen til Hippon udi Africa, samt adskillige Biskopper, Præster og andre Christne udi Numidia, hører og med til den store Hob Vidner, som udi denne Forfølgelse have fuldendet Løbet, bevaret Troen og faaet Retfærdigheds Crone.

Jeg har tilforn ved en og anden Leylighed erindret, at de Christnes mildere eller haardere Medfart beroede meget paa Gouverneurernes Sindelav imod dem, og kand denne Forfølgelses Historie fremvise et nyt Exempel derpaa.

Æmilianus, Gouverneuren i Alexandria udi Aegypten, var en Mand af et særdeles haardt Gemytte, og desuden en bitter Fiende af de Christne, som aldrig manglede paa Villie, men alleene paa beqvem Leylighed, at udøve sit Had imod dem. Denne

sidste,

(a) Disse ere de Matyrer, som udi Kirkens Historie ere bekiendte under det Navn af Massa candida.

kdste, nemlig Leylighed, fik han overflødig ved det skarpe Keyserlige Edict om Forfølgelsen, hvilket kom denne Tyran usigelig vel til pas, og betiente han sig saa yderligen deraf, at han, i det mindste ikke formedelst Efterladenhed i at efterleve Ordre, skulle paadrage sig Keyserens Unaade.

Saa snart var ikke det Keyserlige Rescript ankommen, førend Tyrannen loed kalde for sig Stædets Biskop Dionysium, tillige med nogle af de ringere Kirke-Tienere, saasom Maximus, Faustus og Eusebius. Disse gav han det Raad, at de, for at frelse deres Liv, skulle strax forlade Christum og begynde igien at dyrke de Guder, som gandske Jorderige erkiendte derfor. Dionysius svarer hertil, at der var ikkuns een sand GUD, som var den, de Christne bekiendte og dyrkede, og fra hvis Bekiendelse og Dyrkelse han aldrig vilde lade sig afvende, i hvad han end derfor skulle lide. Æmilianus bliver ved sit forrige og lægger dette til, at Dionysius og hans

hans Selskab burde erkiende det som en stor Naade af Keyseren, at han gav dem Frihed til at affige deres forrige Overtroe og vende om igien til Guderne, da han ellers havde Magt og Ret, uden noget Vahl at give dem, at lade dem straffe paa Livet. Dionysius svarer paa egne og sine hosstaaende Medbrodres Vegne, at, endskiønt han var pligtig og villig at ære Keyseren, som en af GUD forordnet Øvrighed, saa var han dog skyldig at adlyde GUD mere end Keyseren eller noget andet Menneske, vilde derfor og, i hvad der end skulle følge paa, blive fast og ubevægelig ved den HErres JEsu Christi Troe og Bekiendelse. Da Gouverneuren nu fornam, at hans Tale og Trusel intet til Fornøyelse udrettede, stillede han Ordre, at Biskop Dionysius og de øvrige Kirke-Tienere, skulle strax drives i Landflygtighed til Cephro, som var et langt fraliggende og meget slemt Stæd; og endskiønt Dionysius paa samme Tiid var meget sygelig, fik han dog ikke en

eeneste

eeneste Dags Frist, men maatte strax afstæd, og var dette den anden Gang, som han for Evangelii skyld blev dreven i Landflygtighed.

Da Dionysius med sine underhavende Geistlige var ankommen til bemeldte Stæd Cephro udi Lybien, forefandtes der nogle Christne, som hemmeligen havde retireret sig fra Ægypten. Disse, saasom de stode udi et Sind indbyrdes, og havde en fælles Sag at drive, bleve snart bekiendte med hverandre, og begyndte derfor til deres fælles Opbyggelse, Trøst og Opmuntring at samle sig til at holde offentlig GUds-Tieneste, skiønt ikke uden stor Hinder og Uroe af Hedningerne, som ofte overfaldt, forjagede, ja! vel og undertiden steenede dem. Dette u-agtet, fik dog GUds Ord en herlig Fremgang paa dette Stæd, thi mange af Hedningerne, da de fik Evangelii Prædiken at høre, og saae de Christnes hellige og taalmodige Omgiengelse, lode sig overtale til Troens Lydighed og saaledes bleve lagde til Menigheden. Det

varede ikke længe, forend Æmilianus fik Nys om dette, og som han ingen Ting mindre kunde fordrage, end at de Christne holdte Samlinger og derved styrkede og formeerede sig, saa føyede han og strax Anstalt til at adsprede de Christne i Cephro, og gav han i Særdeleshed Ordre, at Dionysius og de øvrige Kirke-Tienere, som der befandt sig, skulle bindes og under Vagt bortføres til Colluthio, som var et endnu langt slemmere Stæd, end det forrige. Dette skeede; og forefandtes der i lige Maade nogle skiulte Christne, som ved Dionysii og hans Collegers Ankomst bleve fremkaldte til større Frimodighed i Christi Bekiendelse og Efterfølgelse.

Paa dette elendige Sted døde nogle af dem og efterlod deres Broderskab et herligt Troes og Taalmodigheds Exempel til Opmuntring og Efterfølgelse. Nogle beholdte dog Livet, iblant hvilke var Biskop Dionysius selv, som efter Keyser Valeriani

Fængsel kom tilbage til sin Meenighed og Embede igien, og har efterladt sig en skriftlig Underretning om sin egen og Med-Christnes haarde Vilkaar udi denne Fristelses Tiid.

Imedens Dionysius og hans Colleger befandt sig i Landflygtighed, var Æmilianus ikke ledig men foer afsted med saadan Voldsomhed imod de Christne, at han gik langt uden for Grændserne af den ham af Keyseren tillagde Ordre, (a) thi han anrettede et forskrekkeligt Blodbad, og loed omkomme en utallig Mængde af Mænd og Qvinder, gamle og unge, fornemme og gemeene, hvoraf nogle bleve dræbte af giftige Slanger, nogle igien paa andre ligesaa voldsomme og piinagtige Maader tagne af Dage; og skriver Dionysius, at det ikke var ham mueligt, enten at kunde opregne ved Navn alle de Mennesker, som alleene udi Ægypten paa denne Tiid for Evangelii skyld bleve aflivede, eller udførligen at beskrive alle

 de

(a) Dodwell, Differt. sæpius laudata, §. 61.

de Slags Piinseler, som de hellige under den største Taalmodigheds og Bestandigheds Øvelse udstode.

Udi Spanien forefindes og Spoor paa Forfølgernes Grumhed; Hvorpaa eftersølgende Exempel kand tiene til Beviis: Fructuosus, Biskoppen til Tarracon blev tillige med sine tvende Diaconis, Augurio og Evlogio, for Evangelii skyld anklaget, greben og bragt for Stædets Gouverneur, hvor de med stor Frimodighed aflagde deres Bekiendelse om den HErre JEsu Christo. Gouverneuren, som dette anhørte, foreholdte dem Keyserens Befaling, som var denne: at de enten skulle offre til Guderne, eller og have deres Liv forbrudt. Martyrerne havde Moysis Sind, og derfor udvalgte heller, at lide ondt med GUds Folk, end have Syndens timelige Nydelse. Deres Dom blev denne, at de skulle brændes levende; og tildrog det sig, at, da de vare kastede paa Baalet og Luen havde fortæret Strikkerne, hvor-

med

med deres Hænder vare bundne, de opløftede deres Hænder midt i Luen og med en andægtig Bøn tilbad deres Forløsere, hvis gode Sag gav dem Anledning til denne Striid og Seyer, og endeligen i denne Gestalt opgav deres Aand.

Endeligen maatte Keyser Valerianus imod sin Villie giøre Ende paa denne blodige Forfølgelse, og det saaledes: Kort efter at Rescriptet om Forfølgelsen var udstædet, bliver han indviklet i en Krig med Perserne. Da han i nogen Tiid havde været paa dette Tog, loed GUD ham falde i sin Fiendes, Kongens af Persiens Haand. Seyervinderen Kong Sapor, skaanede vel den fangne Keysers Liv, men dog ey i anden Hensigt, end for desmere at beskiæmme og plage ham; thi i den lange Tiid, han holdt ham fangen, loed han ham allehaande Haanhed tilføye, hvoriblant var og denne, at naar han vilde stige til Hest, loed han den fangne Valerianum knæle for sig, for at kunde betiene sig

af ham, som af Stigbøyle, for at komme paa Hesten. Til sidst loed Kong Sapor ham levende flaae og salte, Huden loed han farve rød, og til stedsvarende Erindring om sin Seyer over de Romere, ophænge i et Afguds Tempel (a). Saadant Vederlag fik Keyser Valerianus af HErren, hvis Folk han, uden mindste Aarsag og Skin af Ret, paa det grummeste havde ladet forfølge.

Æmilianus, Gouverneuren i Egypten, hvilken, som før er meldt, beviiste saa stor Bitterhed imod de Christne, havde og til Slutningen en saadan Skiebne, som passede til hans ugudelige Forhold; thi da han hørte, at Valerianus var bleven fangen, sloeg han sig op til Keyser, men blev kort derefter greben af Theodoto og sendt til Gallienum, som gav ham sin fortiente Løn (b).

Bemeldte Gallienus var en Søn af Valeriano, og succederede sin Fader i Regieringen.

(a) Lactantius de mortibus Persecutorum.
(b) H. Dodwell. l. c.

gieringen. Denne Herre var i mange Henseende en slet Regent, hvilket iblant andet og kand sluttes deraf, at han aldeles ikke bekymrede sig om sin Faders ynkværdige Skiebne. Dog fortiener han derudi at roses, at han imod de Christne beviiste langt større Retfærdighed og Billighed end hans Fader, thi han ey alleene igienkaldte de imod dem ergangne Ordres, men befalede og, at restituere deres Oratoria eller Kirker, og saaledes gav Kirken sin Rolighed igien.

Dette skeede A. C. 262.

CAP. X.

Om den Tiende og sidste store Forfølgelse over de Christne under Keyser Diocletiano og hans Med-Regentere.

Den Rolighed for udvortes Fiender, som Kirken bekom formedelst Valeriani Fængsel A. C. 262. beholdt den udi temmelig

 lang

lang Tiid, og fik imidlertiid Leylighed nogenlunde at oprette sine faldne Sager og videre at udbrede Evangelii Sandheds Lys.

A. C. 275. syntes vel at vilde blive et fatal og betydeligt Aar for Kirken igien, ved det at Keyser Aurelianus, som af Begyndelsen meget yndede de Christne, nu faldt paa andre Tanker og fik i Sinde at forfølge dem, loed og til den Ende forfatte et meget bittert Rescript imod dem. Men han stampede mod Brodden, thi Døden indfandt sig hos ham saa hastig og uformodentlig, at hans blodige Forsæt blev qvælet i Fødselen. Freden continuerede da bestandig indtil A. C. 303. da den tiende store Forfølgelse begyndte, hvilken baade udi Grumhed og Langvarighed overgik alle de forrige. Satan havde nu ikkuns en kort Tiid at rase udi, formedelst den forestaaende store Forandring i Kirken ved Constantini M. Omvendelse, men det er tillige vist, at han havde en stor Vrede imod Guds Folk, og disse igien en

endnu

endnu langt større Kraft af det høye, hvormed de stoede imod indtil Blodet og i alle disse Trængseler mere end overvandt ved ham, som dem elskede. Det fornemste Instrument, som Fienden betiente sig af til denne græsselige Forfølgelse, var Valerius Diocletianus, som A. C. 284. var kommen til Regieringen. Denne Herre havde ved personlige Meriter saaledes distingveret sig, at han efter Keyser Numeriani Mord blev udvalgt til romerske Keyser. Han regierede i mange Aar, uden at molestere de Christne, men tilsidst blev deres bitterste Fiende og Forfølgere.

Det bliver da Spørsmaal, hvorved de Christne, nu meere end før, havde fortient hans Ugunst og Vrede? Intet Menneske havde Aarsage at giøre nogen Modsigelse, end sige, Opstand imod de Christne og deres allerhelligste Troes Lærdom, og allermindst den høye Øvrighed, som aldrig kand vente sig nogen retskaffen Lydighed og

Troskab af Undersaatterne, med mindre disse ere rette Christne, der af deres store Mæstere have lært, at give baade GUD og Keyseren hvad enhver tilkommer. Og som denne Sandhed alle Tider har staaet og vil staae sin Prøve, i hvad Kiødets Sands har søgt eller vil søge at indvende derimod, saa gives dog ingen Tiid større Beviis derpaa end i den første christne Kirke; Thi da det behagede GUD at lade den høye Øvrighed, som burde være saavel de Christnes, som andre Undersaatteres, Beskiermere, blive deres verste Plagere, saa haver de dog aldrig knurret derover, mindre grebet til Værge og giort Modstand, da de dog havde baade Fristelse og Evne dertil, ligesom de og ellers aldrig i nogen Tilfælde have manglet paa Troskab og Lydighed imod Øvrigheden, i hvor ubillige og uretfærdige de end ere blevne tracterede. Om saadant deres priisværdige Forhold, vidner ey alleene Tertullianus og andre christne Scribentere paa de Tider, men

endog

endog de Christnes egne Fiender have dog undertiden maattet, i hvor nødig de end vilde, tilstaae denne Sandhed. Saadanne fredelige og retsindige Undersaatter have de rette Christne til alle Tider beviist sig at være, og saadanne vare de og under Diocletiani Regiering. Men maatte man atter spørge: hvad kunde da være Aarsag til Forfølgelsen? Diocletianus, endskiønt han loed de Christne i nogen Tiid beholde Fred, saa havde han dog, saavidt han var en Hedning, aldrig nogen ret Kierlighed for dem, loed sig og derfor letteligen beqvemme til, at fatte Mistanke til dem og siden lade Mistanken, understøttet af Bagvaskelse og Frygt for de Christnes Magt, udbryde i en offentlig Forfølgelse. Saaledes gik det denne Gang i Sandhed til; thi Galerius Maximus, som var hans Collega i Regieringen og de Christnes afsagde Fiende, vidste saaledes, ved idelige Bagvaskelser, at ophidse ham imod de uskyldige Christne, at han endeligen

deligen samtykte i hans Forslag til Forfølgelsen. Galerius selv var bleven ægget og hidset imod de Christne af sin Moder, som skal have været en slem overtroisk Qvinde, der var gandske indtagen af og hengiven til Afguds-Dyrkelsen.

Til dette Uheld kom endnu et andet, nemlig dette, at den hedenske Philosophus Hierocles, som var Gouverneur i Ægypten, bar et bittert Had til de Christne, og derfor med Skrifter, Raad og Daad hialp vældeligen til denne Forfølgelse.

Diocletianus blev da overvunden af Galerii Forestillelse og Hieroclis falske og hadefulde Beskyldninger, hvorfor og begge Keyserne bleve eenige om at foranstalte Forfølgelsen. I førstningen torde de ikke, i Betragtning af de Christnes Mængde, og saaledes af Frygt for Modstand, gaae saa dristig og aabenbare til Verks, men giorde Begyndelse med en Ordre til Krigsfolket, at disse skulle offre til Guderne, og hvis nogen

derfor

derfor vægrede sig, da skulle han prygles og forviises af Tienesten. Dette skeede, og da Keyserne merkede, at de Christne, nu som før, ikke giorde Modstand eller betiente sig af Magten til Forsvar, men loed deres Tapperhed bestaae i Taalmodighed, gik de videre frem, toege Masken reent af og loede udi Nicomedia publicere tvende adskillige Edicter, det ene haardere end det andet, imod de Christne, hvis Indhold, som læses hos Lactantium og Eusebium (a) var, at alle de som bekiendte sig til den christelige Religion, skulle miste deres Ære og Embeder, Gods og Liv, og det uden ringeste Forskiel paa Alder, Kiøn, Stand og Vilkor. De Christnes Oratoria eller Kirker skulle nedbrydes, og deres Bøger (den hellige Skrift) opsøges og brændes. Udi Nicomedia, hvor Keyserne residerede, blev da for Alvor lagt
Haand

(a) Apud Dodwellum in Dissert. sæpius laudata §. 71.

Haand paa dette ugudelige Verk. Kirkerne bleve nedrevne, den hellige Skriftes Bøger i Hobetal samlede og opbrændte, alle Fængslerne opfyldte med Christne, særdeles af Lærerne, som Forfølgerne efter Sædvane særdeles havde Øye paa. Denne Forholds Maade blev siden til Exempel og Modelle for de øvrige Provincier i Riget, hvor det Keyserlige Edict blev forsendt. Der blev da saadan Elendighed i Kirken, som aldrig før havde været; og som Diocletianus A. C. 304. nedlagde Regieringen og alle Ting gik efter Galerii Hoved, saa kand enhver, som' af Historien har lært at kiende denne Herres blodgierrige og tyranniske Sindelav, letteligen slutte, at Forfølgelsen var nu, om ellers nogen Tiid, ret voldsom og blodig. Eusebius, som selv levede paa denne Tiid, skriver, at Martyrernes Tal var saa stort, at det umueligen kunde beregnes, ja! at der udi denne Forfølgelse omkom langt flere Christne, end som Folk i alle de Krige, som af disse

Keysere bleve forte. Lige saa umueligt vil det og blive, fuldstændig at kunde beskrive alle de Maader og Instrumenter som man loed inventere og bruge til de Christnes Marter og Pine. Der ere heele Bøger skrevne derom (a), og de blotte Navne og Aftegninger deraf have en Skrek med sig. Boddel-Knechterne bleve udtrættede af idelige Executioner og deres Boddel-Instrumenter sløve formedelst u-ophørlig Brug, saa at denne Tiids Lidelse og Trængsel var uden Maade og Liige.

Da det Keyserlige Rescript om Forfølgelsen blev offentligen opslagen udi Nicomedia, indsandt sig en fornemme Mand af Staden, som af en hellig Nidkierhed imodsagde og nedrev dette ugudelige Skrift; og endskiønt baade Diocletianus og Galerius vare paa samme Tiid nærværende i Byen,

saa

(a) Casp. Sagittarius, og i Særdeleshed Ant. Gallonius de Cruciatibus Martyrum, er bevægelig og værd at læse.

saa loed bemeldte Christen sig dog derved slet ikke anfægte, men tilstoed Gierningen, gav Aarsagen dertil tilkiende, og med en beskeeden Frimodighed gik Døden i Møde for JEsu og hans Bekiendelses skyld. Euseb. H. E. L. 8. Cap. 5.

Udi Keysernes egne Hoffe fandtes mangfoldige Christne og iblant dem ret anseelige Mænd, paa hvilke Forfølgerne havde særdeles Øye, i Formodning, at deres Affald skulle bringe mange fleres efter sig. Og som bemeldte Christne vare Folk af stor Anseelse og af megen timelig Lyksalighed, saa var og denne Fristelses Stund for dem des haardere. Men som de stoede ey i deres egen, men i HErrens Kraft, saa agtede de og Christi Forsmædelse for større Riigdom end deres egne og alle Liggendefæ i Verden, og i dette Sind besluttede de heller at udstaae allehaande Marter og Døden selv, end at nægte den HErre, som havde kiøbt dem. Iblant saadanne christelige Hof-Folk regnes i Særdeles-

lesbed en ved Navn Petrus. Denne fornemme Mand blev udført paa Pladsen og anbefalet at offre til Guderne, men da han ey ville lade sig beqvemme til denne Vederstyggelighed, blev han nøgen afklæd og hudstrøgen over sit gandske Legeme, i Tanke, at han derved skulle kunde tvinges til Affald. Da Martyren endnu som før bekiendte sin Frelsere, loed man hans hudstrøgne Krop gandske overøse med Eddike og bestrøe med Salt, loed ham saa lægge paa en Ryst og stege ved en sagte Ild, indtil han opgav Aanden. Foruden denne Petrum nævner Eusebius Dorotheum, Gorgonium og andre fornemme Hof-Betientere, hvilke alle under de svareste Lidelser have med Frimodighed bekiendt Christum og taalmodeligen lidt Døden for hans Navns skyld.

Biskoppen udi Nicomedia, Anthimius, fik og udi Keysernes Nærværelse sin Martyr-Crone.

Da Forfølgelsen allerrede havde varet nogen Stund, hendte det sig, at en forskrekkelig Ildebrand opstoed udi det Keyserlige Palais i Nicomedia. De Christne maatte og denne gang, i hvor uskyldige de end vare, bære baade Skylden og Straffen derfor. Keyseren, som efterlignede Nero baade i Bagvaskelse og Tyrannie, befalede i fnysende Vrede, at de Christne i hvor de fandtes, skulle, uden Forskiel og videre Forhør, gribes og dræbes. Det gandske romerske Rige, undtagen Gallien, blev da en Skue-Plads af de allerforskrekkeligste Executioner, saa at Lactantius (a) vidner, at om han havde 100 Tunger, og besad all den Veltalenhed, som kunde være til, saa blev det ham dog en Umuelighed tilfulde at kunde beskrive al den Slags Marter og Pine, som de Christne paa denne Tiid maatte udstaae. Og loed Forfølgerne sig ikke nøye med, paa det allergrummeste at fare afstæd imod de Christne, som

(a) de mortibus Persecutor. Cap. 16.

som endda levede, men de udviiste og deres Voldsomhed og Umenneskelighed imod de forhen henrettede Martyrers jordede Legemer, som de igien lode opgrave og til Aske forbrænde. Forfølgelsen greb da om sig udi Syrien, Thebaide, Aegypten og Mauritanien, og blev den allevegneført med en uhørlig Voldsomhed imod de Hellige, hvilke og allevegne loede see Beviis paa deres seyerrige og u-overvindelige Troe og Taalmodighed.

Eusebius, som dette fortæller, vedbliver at beskrive Forfølgelsens videre Fremgang og Heftighed, særdeles udi Tyro og Phoenicia, hvor han selv tildeels har været et øyensynligt Vidne til de Troendes Striid og Seyer. Han fortæller, hvorledes de Christne maatte kæmpe med Leoparder, Biørne og deslige rivende Dyr, og hvorledes GUD, til alle Tilskuernes største Forundring, tilbageholdte Bæsterne fra at angribe dem, da de ellers vare overmaade glubske, saa at de end og angrebe Tilskuerne selv, som

dog stoede uden for Skrankerne. Undertiden satte vel Dyrene an paa Martyrerne, som stoede nøgne paa Pladsen, men naar de kom saa nær, at de skulle bide til, bleve de ligesom studsede og vendte tilbage i det samme, uden at tilføye dem mindste Skade. I Særdeleshed opholder bemeldte Scribent sig med at fortælle om et ungt Menneske paa 20 Aar gammel, som blev nøgen fremstillet paa Pladsen, hvor nogle Løver og Leoparder bleve løsladte paa ham, men u-agtet, at Martyren saae Bæsterne komme ansættendes mod sig, blev han dog staaende gandske stille, og giorde med opløftede Hænder sin Bøn til GUD, uden at lade see mindste Tegn til Frygt eller Forvirrelse i sit Sind.

Da Hedningerne merkede, at de løsladte vilde Bæster undertiden ikke vilde røre de Christne, som bleve kastede for dem, indbildte de sig af Begyndelsen, at saadant kunde være en Hændelse, giorde derfor nyt Forsøg, med at slippe andre endnu mere glubende

Dyr

Dyr løs paa dem; men da disse, ligesom de forrige, bleve ofte, efter HErrens Styrelse, ligesom betagne med Frygt og Undseelse for de Christne, bleve Hedningerne derover end mere forbittrede, og lode Martyrerne, som efter Apostelens Ord havde stoppet Løvers Munde, ved Sverdet, eller paa anden volds-som Maade, ynkeligen omkomme.

Om de særdeles Inventioner, som udi denne Forsølgelse bleve brugte til de Helliges Marter, skriver Eusebius saaledes: Nogle af Martyrerne bleve levende flaadde, nogle udstrakte paa Pine-Bænke, saaledes, at alle deres Ledemode bleve skilte fra hverandre: nogle bleve hudstrøgne, nogle brændte, andre druknede: mange bleve korsfæstede: nogle bleve ophængte efter Fødderne, og bleve hængendes i den Gestalt, indtil de creperede af Hunger. Nogle bleve anbundne til tvende i Toppen sammenboyede tykke og stærke Træer, saaledes, at en Fod var hæftet til hvert Træ; derpaa loed man Træerne slippe løs, hvor-

ved de anbundne Mennesker bleve flakte i tvende Stykker, hvoraf et hvert blev hængendes ved sit Træ. En Deel Qvindes-Personer bleve under Torturen saaledes prostituerede, at man ey uden Undseelse kand anføre eller læse det (a). Men ligesom Christi Lidelser i denne Tiid vare ret overflødige til de Hellige, saa var og deres Trøst og seyerrige Taalmodighed lige saa overflødig ved Christum, hvorom Eusebius ved al Leylighed aflægger de herligste Vidnesbyrd. Og har en anden Scribent (b) bemerket, at de Christne udi denne Forfølgelse have med større Begierlighed hiiget efter Martyr-Cronen, end en Deel Geistlige i hans Tiid, af utidig Ære-Syge tragtede efter Biskops-Embeder.

Videre anmerker Eusebius, at de Christne hvis Troe og Taalmodighed han havde berømt, var ikke alleeneste nogle gemeene fattige Mennesker, af saa ringe og usle Vilkaar,

(a) Hist. Eccles. Libr. VI. Cap. 7. 8. 9.

(b) Sulpit. Severus, Hist. S. Libr. I.

Vilkaar, at de havde intet at tabe i Verden, og derfor ikke heller kunde have saa stor Fristelse til at fornægte Christum; men der var og iblant dem mange ædle, rige og anseelige Personer, som besadde meget af denne Verdens Herlighed, der kunde lokke dem til Affald. Iblant Martyrerne fandtes og mange Lærde, kloge og veltalende Mænd, som stoede i stor Anseelse i Verden, og som Forfølgerne giorde sig stor Umage for at faae igien indviklede i de forrige Ureenligheder, hvilke de ved den HErres JEsu Christi Erkiendelse havde undflyet, men som de ansaae de usynlige Ting og ikke de synlige, saa holdte de og ingen Ting i Verden, end ikke deres egne Liv, dyrebare, men opofrede det altsammen for deres Frelseres Ære. Til Exempel paa saadanne anføres Philoxomus, en fornemme Øvrigheds Person udi Alexandria, som eyede meget Gods og var høyt agtet af alle, men nu, da GUD loed sætte Prøve paa ham i denne Forfølgelse, loed han baade Ære,

Rigdom og Liv gaae i Løbet, siden han intet af det altsammen kunde beholde, uden paa det Vilkaar at fornægte Christum.

Et ligesaa berømmeligt Eftermæle har Phileas, Biskop til Thmuita, efterladt sig (a). Denne redelige Mand blev for Evangelii skyld paagrebet og kastet i Fængsel. Gouverneuren vilde dog ikke strax lade ham henrette, men søgte ved ideligen igientagne deels Truseler, deels Lokken, at bringe ham, som en anseelig Lærer, til Affald; men han blev sin Frelsere troe indtil Døden, og fik saaledes Livsens Crone. Af sit Fængsel affærdigede han en Skrivelse til sin Meenighed i Thmuita, hvorudi han beskriver baade de Christnes svare Lidelser, som og deres store Taalmodighed og Bestandighed.

Romanus var en Mand af anseelig Slægt i Palæstina, og stoed som Subdiaconus ved Meenigheden i Cæsarea. Denne Mand var af en vis Anledning forreyst til Antiochia,

(a) Eusebius, Hist. Eccles. Libr. VIII. Cap. 10.

Antiochia, og imedens han der opholdte sig, brød Forfølgelsen ud over de Christne. Han fik da Leylighed nok til at see den haarde Skiebne, som paa denne Tiid overgik hans Brødre, og gik samme ham saa nær til Hierte, at han vovede at gaae til dem, for at trøste dem i deres Trængseler og at opmuntre dem til Taalmodighed og Bestandighed i den dem foresatte Kamp. Imedens Forfølgelsen saaledes gik an, loed Gouverneuren Asclepiades udstæde Ordre til nogle Soldater, at de skulle forføye sig hen til et af de Christnes Oratoria eller Kirker, hvor Meenigheden just da var forsamlet, og der gribe og fængsle dem alle, samt nedbryde Kirken. Romanus, som dette faaer at vide, begiver sig paa samme Tiid til Kirken og med en fyndig Tale opmuntrede den betrængte Meenighed til at staae i HErrens Kraft paa denne onde Dag. Hans Tale havde den ynskeligste Virkning, thi den gandske Forsamling, som bestod af begge Kiøn, af adskillig Stand og Alder,

resolverede alle, som en Mand, at holde fast ved det, de havde og heller at lide den skiendeligste Død, end at nægte den HErre, som havde kiøbt dem. En af Soldaterne, som stoed Vagt ved Kirke-Dørren, og ved den Leylighed havde faaet dette at høre, løb hen og rapporterede Gouverneuren, hvorledes Romanus var en Anførere for de Christne, og havde med sin Tale bragt det derhen, at de heller vilde udstaae Døden, end offre til Guderne. Romanus bliver da grebet og ført for Retten. Han gik villig og frimodig derhen, aflagde sin Bekiendelse, og da Bøddelen fik Befaling, at slide hans Kiød i Stykker med visse dertil apterede Instrumenter, blottede han selv sit Legeme og frembød det, udstoed og denne voldsomme Behandling med en saa stor Taalmodighed, at Dommeren faldt i Forundring og blev gandske taugs. Endeligen kom Dommeren til sig selv igien, toeg til sit Sprog og tiltalede Martyren saaledes: Efterdi du est den, som har forført

ført Folket til saadan Opsætsighed og Haardnakkenhed, at de heller ville døe end som adlyde, da skal du, som Aarsag og Ophavsmand til saadant strafværdigt Forhold, exemplariter straffes. Romanus svarede: Saadant antager jeg ret gierne og vægrer mig ikke for at blive et Offer for Folket. "Jeg er færdig og villig, at ud„staae alt, hvad eders Grumhed kand op„finde og udøve mod mig. Det sommede „sig jo ikke, at Afguds-Dyrkerne gik ind i „vore Forsamlings-Huuse og vanhelligede „dem. Jeg har den Tillid til den Hellig „Aand, at han aldrig skal tilstæde eder oftere „at betræde de hellige Stæder, med mindre „at I omvende eder og paa den Maade kom„mer i vor Forsamling, hvortil GUD for„leene eder sin Naade!" Gouverneuren, i Stæden for at lade sig ved denne sindige Tale bevæge til Moderation, blev end mere ophidset imod Martyren og gav Ordre at strække ham paa Pine-Bænken. Dette skulle nu

have

have gaaet for sig; men som nogle af de omkringstaaende raabte til Gouverneuren, at Romanus var en fornemme Mand, af en anseelig gammel Familie, betænkte Tyrannen sig, og derfor i Stæden for at lade ham lægge paa Pine-Bænken, loed han ham slaae over hans gandske Legeme med et Slags Svøber, hvori Remmene vare besatte med Blye-Klumper, paa det at Slagene kunde giøre des større Indtryk og foraarsage desmere Smerte. Midt under denne smertefulde og grusomme Behandlĩng sang Martyren GUD en Lof-Sang og siger derpaa til sine Plagere, at de ikke havde nødig at skaane ham for hans fornemme Herkomsts skyld, thi han satte ikke sit Adelskab derudi, men egentlig i sin Christendom, eftersom den christelige Religion kunde ret i Sandhed nobilitere sine Tilhængere. Fremdeles foreholdte han Gouverneuren og de øvrige omstaaende Hedninger deres Afguderies Urimelighed og Heslighed, men derimod prisede den sande

GUds Kundskab og Dyrkelse. Han bevidnede for dem, at, endskiønt hans Legeme under adskillige Torturer var saaledes tilreedt, at de bare Been og Seener kunde sees, saa var dog GUds Kierlighed saa overflødig udøst paa hans Hierte, at han ingen synderlig Smerte følede, og at intet i alt dette giorde ham mere ondt, end at hans Forfølgere skulle endnu stikke i hedenske Blindhed og derved føre sig selv og mange andre i evig Forderveise. De omkringstaaende tiltaler han iblant andet saaledes: "Hører til alle I, som ere „tilstæde, jeg opløfter min Stemme til eder „af dette Stæd: Christus, som er sin Fa„ders Herligheds Glands, han er den sande „GUD, og alle Tings almægtige Skabere, „som og er bleven deelagtig i vor Natur, og „har loved alle dem, som ham elske, en evig „vigtig Herlighed. Hvo som er Christi Ef„terfølgere, han gaaer ind til Faderens Her„lighed, men hvo som falder af fra ham, „fordømmes til Helvede. Derfor, siger „han

„han fremdeles, bekymrer jeg mig ikke over, „at mine Lemmer martres og fordærves, thi „efter Naturens Lov er jeg dog skyldig en „Gang at døe." Derpaa vendte han sig til Dommeren og siger: "Farer ikkun fort „og giører eders yderste Fliid med at plage „og martre mig, paa det min Siæl kunde „jo før jo heller slippe ud af Legemet og kom„me til det Stæd, hvor intet ondt meere „skal kunde røre den." Sig selv tiltaler han saaledes: "Vær du klog, o! Menneske, agt „ikke paa det nærværende, forlad ikkun dit „Legeme, thi det hører til Grav og Forraad„nelse, see alleene hen til den tilkommende „Herlighed! skynd dig at komme til GUD! „betænk hvem du est og see til, at du kand „bære Seyer over Verden!" Neppe havde Romanus udtalt disse Ord, førend Gouverneuren befalede, at Bøddelen skulle slaae Tænderne af hans Mund og med alle optænkelige smertbringende Instrumenter skamfere hans Ansigte. Dette blev efterkommet, og

blev

blev Martyren saaledes tilreedt, at hans Ansigt havde ingen menneskelig Skikkelse meere. I denne ynkelige Gestalt siger han til Dommeren: "Jeg siger eder stor Tak, at I ved „at give mig saa mange Saar i mit Ansigt, „har derved givet mig saa mange Munde, „hvormed jeg desbedre kand bekiende min „kiere HErre Christum og love ham; thi „hver en Vunde i mit Ansigt er jo som en „Mund, hvormed jeg priser GUD." Over saadan forunderlig Taalmodighed bliver Tyrannen ligesom forbauset og befalede, at holde op med Torturen indtil videre, men truede dog, at han skulle lade Romanum kaste paa Baalet, hvis han ikke vilde offre til Guderne; sigende iblant andet til Spot, at Christus havde endnu kuns været til en kort Tiid. Romanus beviiste med en vidtløftig og fyndig Tale, at Christus var GUds Søn og har tillige med Faderen været til af Evighed, men at han, for at igienløse det menneskelige Kiøn, var kommen fra Himmelen til Jorden,

var bleven Menneske, var død, opstanden ꝛc. Udi denne Tale beraabte han sig end og paa unge Børns Vidnesbyrd, sigende, at hvis man vilde spørge saadanne, hvilket der var rettest og best, enten at erkiende og tiene en eller mange Guder, da skulle man end og af dem faae Sandheden at høre. Dette gav Anledning til en nye Tragoedie. Gouverneuren loed hente et af de Christnes Børn, syv Aar gammelt. Barnet kom og blev af Romano spurgt, hvilket ham syntes rettest at være, enten at dyrke en Christum og i Christo Faderen, eller at tilbede mange Guder? Barnet smilede og siger: Det er jo ikke muligt at der kand være flere Guder end een, og saadan een er Christus. Tyrannen studsede herved og spurgte Drengen, hvem som haver lært ham saadant? og fik til Giensvar, at han havde lært det af sin Moder, og hun igien af GUD. Gouverneuren fattede strax i Sinde, at ville hevne sig paa dette

lille Barn, men loed først dets Moder hente, i den Hensigt, at hun ved at ansee sit Barns Marter og Død, skulle des alvorligere angre sin Daarlighed og begræde, at hun saa ilde havde oplært denne sin Søn. Moderen kom, og Executionen begyndte. Barnet bliver da først pryglet, siden nøgen afklædt, og med Pidske og Svøber saaledes over sit gandske Legeme tilreedt, at der var intet heelt at see, men Blodet flød Strømme-viis ved hvert Slag af Svøberne. Mange, endog af de hedenske Tilskuere, bleve af dette ynkelige Syn saa bevægede, at de kunde ikke holde sig for Graad. Moderen, i hvor vel hun med den allerstørste Ømhed følede sit Barns Nød, blev dog iført med saadan Kraft af det Høye, at hun ey alleene holdte sig for Graad, men og med mange bevægelige Ord og Gebærder opmuntrede denne unge Martyr til taalmodeligen at lide alt dette for sin velsignede Frelseres skyld. Under Torturen bliver Barnet betagen af heftig Tørst, og raaber,

at man dog vilde give ham noget at ledske sig paa. Moderen meente, at Barnet fandt paa dette, allene for at undgaae Torturen, tiltalede ham derfor alvorligen og bad ham endnu holde ud en liden Stund, saa skulle vel JEsus selv, den levende Vand-Kilde, vederqvæge ham; thi han skulle nu snart beskue ham i Herlighed og der saaledes ledskes, at han evindeligen ey meere skulle tørste. Imidlertiid skulle han nu drikke den Kalk, som de mangfoldige Børn i Bethlehem, for JEsu skyld, har maattet drikke. Imedens Moderen paa denne Maade tiltalede sin Søn, kom Bøddelen og flekkede Haar og Hud paa en Gang af Barnets Hoved, ved hvilket forskrekkelige Syn hun dog ved HErrens kraftige Bistand beholdte sin Taalmodighed og vedblev at formane Barnet, til at blive troe indtil Enden, saa skulle hans Hoved, som nu saa heslig var tilreedt, prydes med Livsens Krone. Derpaa blev Tungen skaaren af Barnets Hals, og Moderen trøstede og formanede

manede ham, at staae imod indtil Blodet og ikke agte sit Liv dyrebart for den HErres JEsu skyld. Hendes fyndige Ord havde den allerynskeligste Virkning, thi dette unge Barn viiste, igiennem alle Lidelser, en saa stor og mandig Taalmodighed, at Plagerne selv derved faldt Deels i Forundring og Deels til Medlidenhed. Gouverneuren loed da Barnet bringe i Forvaring indtil videre, men loed Romanum, som han udskieldte for Aarsag til al denne Ulykke, hente frem igien af Fængselet. Dette skeede, og da han nu paa nye skulle martres, befandtes hans Legeme af de forrige Torturer saaledes tilreedt og udmattet, at det syntes forgiæves, videre at ville plage det. Man besluttede da at kaste ham paa Baalet, men just da samme var antændt, faldt en stærk Plats-Regn, som, u-agtet al den Olie der blev øst paa, dog gandske udslukkede Ilden. Romanus blev da taget af Baalet igien og bragt hen i Fængselet, og der qvalt med en Strikke. Strax

efter Romani Henrettelse, blev og det nys ommeldte Barn udført for at aflives med Sverdet. Da Moderen fik Dommen at høre, toeg hun selv sin Søn paa sine Arme, og bar ham hen til Retter-Pladsen, der gav hun ham til Afsked et Kys og overleverede ham, saa kier han og var hende, til Bøddelen. Da Barnets Hoved var afhugget, toeg hun det, saa blodigt det var, trykkede det op til sit Bryst, og i en hellig Glædes Affect takkede GUD med en Lof-Sang i Anledning af Davids Ord: at det er kosteligt for HErren naar hans Hellige døe ꝛc.

En anden ung Person, henved 20 Aar gammel, ved Navn Apphianus, fra Lycia, har og ved denne Tiid fundet Leylighed at aflægge Prøve paa den Troe, som boede i ham. Han var fød af rige Forældre, som havde ladet ham holde til Studeringer, og har han, i den Tiid han lagde sig derefter, stedse fornummet, hvorledes GUds saliggiørende

rende Naades Tugt gik om borde med ham, for at opvække og oplære ham til at forsage det ugudelige Væsen og de verdslige Begieringer, hvortil han ellers ved adskillige Anledninger meget blev fristet. Da han for sine Studeringers skyld havde i nogen Tiid opholdt sig i Berytis, forloed han samme Stæd igien og begav sig hiem til sine Forældre og Forvante, men han blev derved kuns lidet fornøyet, thi han fandt sine Venners Levemaade saa forargelig og gandske u-overeensstemmende med det hellige Bud, han havde lært, at han, for at undflye videre Forargelse, hemmeligen retirerede sig, og toeg Veyen til Cæsarea. Kort forinden hans Ankomst til dette Stæd var et Keyserligt Rescript bleven publiceret, af det Indhold, at alle Mennesker under Livs Fortabelse skulle offre til Guderne. Da Gouverneuren i Palæstina, Urbanus var i Færd med at offre til sine Guder, var Apphianus just tilstæde, og blev, ved at ansee denne Vederstyggelighed,

hed, saaledes optændt af en hellig Nidkierhed, at han traadde til og greb fat paa Gouverneurens Haand, for at holde ham tilbage fra denne heslige Gierning, foreholdende ham, hvor stor Synd det var, saaledes at forlade den evige sande GUD og derimod at offre til Dievlene. For dette bliver han strax overfaldet af Gouverneurens Folk, slaget og kast i Fængsel. Efter nogen Tids Forløb bliver han hentet frem igien af Fængselet og først med Hug og Slag ynkeligen overalt, og særdeles i Ansigtet, tilreedt; derefter toeg man Linnet, dyppet i Olie og svøbte om hans Fødder, og satte Ild derpaa. Efter denne forskrekkelige Medfart bliver han, saa got som halvdød, slæbet hen i Fængselet, men strax ført derfra igien og druknet. Martyren i alle disse Ting meere end overvandt ved den som ham elskede; thi han ey alleene var taalmodig, men og glad fordi han blev agtet værdig at lide for den HErres JEsu skyld.

En ung Person fra Tyro, ved Navn Ulpianus, blev ligeledes for Evangelii skyld hudstrøget, derpaa indsvøbt i en Oxe-Hud og tillige med Apphiano kastet i Havet. En ung Jomfru ligeledes fra Tyro, ved Navn Theodosia gik hen at hilse de fangne Christne i Cæsarea, og da hun ved sin Besøgelse tillige opmuntrede dem til Bestandighed i Troen, bliver hun derfor befort for Dommeren, som uden videre Forhør loed hende ynkeligen martre og omkomme.

En stor Mængde af de Christne, bestaaende af Mænd, Qvinder og Børn, af Thebaide, bleve bragte for Firmiliano, Gouverneuren i Palæstina, hvilken da ikke fandt for got, at lade dem alle henrette, men loed deres venstre Foed med et gloende Jern igiennembore, og det høyre Øye paa hver af dem udstikke og derpaa forsende til Ertz-Gruberne, for der at gaae i Arbeide.

Iblant denne Tiids Martyrer er og en ung Jomfru, ved Navn Agnes, bleven me-

get navnkundig. Dommeren giorde sig megen Umage, saavel ved Lokken, som ved Trusel, at bringe dette unge Fruentimmer til Affald, men da han merkede, at hans Moye herudi var spildt, loed han de Ord falde, at hvis hun ikke vilde lade sig beqvemme til at fornægte Christum, da skulle han lade hendes Ære skiænde. Jomfruen svarede, at hun havde den Tilliid til sin guddommelige Frelser, at, endskiønt han end tilloed Dommeren at frakiende hende Livet, saa skulle han dog aldrig tilstæde, at hendes Ære og Kydskhed skulle fornærmes. Dommeren meente det anderledes, og giver Ordre til at lade hende afklæde og nøgen fremstille paa Gaden, paa det enhver, som vilde, kunde bedrive Utugt med hende; og skal der da og have indfundet sig en liderlig Person, som havde i Sinde at efterkomme Dommerens Villie. Men, hvad skeede? Han blev, ligesom hine Sodomiter (a) til alles Forundring,

(a) Gen. XIX. 11.

dring, slagen med Blindhed og faldt til Jorden. Denne merkelige Tildragelse afskrekkede de øvrige af lige Sind fra, at vove noget videre imod Jomfruen, men hun fik derpaa sin Dom, som var, at hun skulle aflives med Sverdet. Herover bliver Martyrinden betaget med en inderlig og helliggiort Glædes Affect; og saa bange hun var for, at hendes Ære skulle skiændes, saa frimodig og vel fornøyet gik hun Døden i Møde, og opofrede sit Liv til Ære for sin himmelske Brudgom, efterat hun tilforn udi en andægtig og takkefuld Bøn havde anbefalet sin Siæl i sin Skaberes Haand (a).

En anden Jomfru, ved Navn Evlalia, af lige Alder og Sind, som den forrige, fandt og ved denne Tiid Anledning, at lade sin Troes og Taalmodigheds Lys skinne for Menneskene, til hendes himmelske Faders Priis og Ære. Da denne unge Martyrinde

 fornam

(a) Prudentius περὶ τεφχὰν. Hymn. XIV. de S. Agnete.

fornam, hvorledes de Christne over alt bleve ængstede til at giøre Offer for Afguderne, ilede hun hen til Dommeren og siger med stor Frimodighed: Hvad er det dog for en Afsindighed, som har betaget eder, at I paa en saa voldsom Maade behandler de Christne, og vil tvinge dem til, at fornægte den sande GUD: søger I efter Christne! "See, jeg er og en „af dem, og bærer den største Afskye for eders „Afguds-Dyrkelse, jeg træder eders Guder „under mine Fødder og bekiender mig med „Hierte og Mund til den eneste sande GUD. „Isis, Apollo, Venus og deslige eders Af„guder ere intet, thi de ere giorte med Hæn„der. Keyser Maximianus er og selv intet, „saa længe han dyrker saadanne Guder, som „ere dannede med Menneskens Hænder; og „er det ikke en Ynk, at Keyseren lader uskyl„dige Mennesker saaledes tractere, for at „tvinge dem fra deres Troes Bekiendelse. „Velan! lad kuns Boddelen forderve mit

„Legeme

„Legeme og dets Lemmer, lad ham kuns pine „og martre det, al den Smerte jeg derved „føler, skal dog aldrig kunde forandre mit „Sind, eller afføre mit Hierte fra min Frel„seres JEsu Christi Kierlighed." Martyrindens Frimodighed giorde Dommeren end meere forbittret; thi gav han Ordre, at Bøddel-Knechterne skulle slæbe af med hende og saaledes martre hende, at hun ret til gavns kunde føle, hvad deres Guder, som hun havde foragtet, havde at betyde, og at Keyserens Vrede var ikke at skiemte med. Bøddelen havde Lyst til Haandværket og med største Fornøyelse og Nidkierhed efterkom hvad ham var befalet, men udrettede ey andet dermed, end at give Martyrinden en des større Leylighed, til at lade see nye og større Prøver paa den seyerrige Troe, som boede hos hende. Da Bøddelen nu ey vidste flere Maader at plage hende paa, giorde han efter Dommerens Befaling et Baal og kastede hende paa Ilden,

hvor

hvor hun i Troe og HErrens Paakaldelse opgav sin Aand.

Gordius, en Borger af Cæsarea, blev betagen af en inderlig Længsel efter Martyr-Cronen, og ynskede, om det saaledes var HErrens Villie, at han maatte blive frem-kaldet til at bekiende Christum og at lide for hans Navns skyld. Dette skeede; og hvad Sinds Forfatning han stoed udi, kand slut-tes af hans egne Ord, naar han siger til Forfølgerne: "Hvorfor dvæle I saa længe! „tilføyer ikkun mit Legeme og dets Lemmer „al den Smerte I kand! misunder mig dog „ikke Opfyldelsen af det evige Livs Haab, „hvori jeg staaer! og, om I endskiønt mar-„trer vore Legemer og vanærer dem med utal-„lige Vunder og Saar, saa skal de dog „paa Opstandelsens Dag faae den herligste „Skikkelse igien: de skal da, i stæden for den „Vanære, I tilføyer dem, bære Croner og „Palme-Grene, og i stæden for de Lænker, „hvormed de nu af eder omgives, og de

„heslige

„heslige Fængseler, de sættes udi, skal de „omgaaes i GUds Paradiis og nyde hans „Ansigtes Beskuelse.“ Hans Dom blev, at han levende skulle brændes, hvilken Dods-Maade han med største Taalmodighed udstoed.

Vincentius, en Spanier, født udi Saragossa, blev tilholdt at offre og tilbede Afguderne, hvilket, da han aldeles vægrede sig for at giøre, loed Dommeren Datianus ham ynkeligen martre, i Særdeleshed loed han hans gandske Legeme saaledes med Jern-Kroge slide, at man kunde see lige ind i hans Indvolde. Efter saadan Medfart bliver han sat hen i et hesligt og stinkende Fængsel, og, efter nogen Tids Forløb derfra igien udtagen og slæbet nogen paa skarpe Steene. Men han glemte al denne Smerte for den Glædes skyld, at han blev agtet værdig at lide for den HErres JEsu Christi og hans Evangelii skyld. Forfølgerne vilde endnu ikke unde ham at døe, men loed ham bringe i Fængsel igien,

for endnu oftere at divertere sig med at martre ham. Dog GUD tilstædde dem det ikke, men loed Vederqvægelsens Tiid komme over ham; thi som han var kommen i Fængselet og vilde lægge sit saarede Legeme til Hvile, opgav han sin Aand.

Den romerske Biskop Marcellinus skal i denne Fristelses Tiid været falden fra Troen, og, for at frelse sit Liv, have giort Røgelse til Afguderne; Men GUD gav ham Naade til Omvendelse, saa at han ey alleene begræd sit Fald, men og, for desmeere at borttage den givne Forargelse og viise sin Omvendelses Oprigtighed, traadde frem for Keyseren, bebreydede ham sin Ugudelighed og tilbød sig frivillig at lide for den HErres JEsu Navn, som han tilforn saa skammelig havde fornægtet. Marcellinus havde paa samme Tiid en Broder, som og blev greben for Evangelii skyld; og da de begge paa en Gang bleve strakte paa Pine-Bænken, have de ey alleene med stor Taalmodighed, ja med Glæde, udstaaet

staaet denne smertelige Behandling, men og trøstet og opmuntret hverandre til Bestandighed, og i Anledning af deres Forvandtskab og fælles Sag, tiltalt hverandre med Davids Ord: hvor kosteligt er det, at Brødre boe eendrægtig tilsammen! efter denne Tortur bleve de begge efter Keyserens Befaling aflivede.

Qvirinus, Biskop til Siscia, en meget retsindig og af GUds Kirke velfortient Mand, kom og ind i samme Fristelses Hede, som hans øvrige Broderskab paa denne Tiid. Keyser Galerius loed ham paagribe og dømme at bindes til en Mølle-Steen og druknes i Havet. Executionen skeede ikke langt fra Strandbredden, hvor Martyren bliver vaer en Mængde af hans Meenighed staaende, for at ansee og begræde deres Biskops Endeligt. Qvirinus betiente sig af denne, som den sidste Leylighed, til sine Tilhøreres Opbyggelse, og med en syndig Tale formanede og opmuntrede dem til at blive ved i Naaden,

til

til ikke at forarge sig paa hans Lidelser, eller at lade sig af de Ting, de dagligen saae, hørte og til deels selv erfarede, afskrekke til Affald fra deres Troes Bekiendelse, men meget meere blive bestandige indtil Enden. Imedens Martyren saa talede, gik Executionen for sig.

Irenæus, Biskop til Sirmium, hører og med til den Hob Vidner, som udi denne Forfølgelses Tiid ikke har agtet sit Liv dyrebart for den HErres JEsu og hans Evangelii skyld. Han var vel en ung Mand, men dog kommen saaledes til JEsu Vextes fulde Maade, at han formaaede at staae paa den onde Dag og udrette alle Ting. Han bliver anklaget og stillet for Probo, Gouverneuren i Pannonien, som tiltalede ham saaledes: vore naadige Keysere befaler dig, at du enten skal offre til Guderne, eller og miste dit Liv. Irenæus svarer: GUds Ord befaler mig, heller at lade mit Liv gaae i Løbet, end som at nægte GUD og offre til Dievlene. Probus: Jeg befaler

faler dig at offre, og hvis du ikke strax gior det, skal jeg lade dig martre. Irenæus: jeg vil med Glæde tage imod Virkningen af eders Trusel, thi derved bliver jeg meddeelagtig i min HErres JEsu Christi Lidelser. Biskoppen bliver derpaa strakt paa Pine-Bænken og under Executionen af Gouverneuren tilspurgt: om han endnu ikke vilde offre? hvortil blev svaret: ved den gode Bekiendelse, jeg nu aflægger, offrer jeg til min GUD, til hvilken jeg stedse har offret. Imedens Irenæus var under dette Forhør og Tortur, indfandt sig hos ham hans Fader og smaa Børn, hvilke sidste nedkastede sig og omfavnede hans Fødder, sigende: Fader, hav dog Medynk med dig selv og os. Hans Hustrue kom og tilstæde, og ligeledes med Bøn og Taarer søgte at bevæge ham til at affalde fra Christo, for at frelse sit Liv. Men da Martyren ikke svarede nogen af dem, end ikke et eeneste Ord, siger Gouverneuren til ham: Du har jo

Hustrue? Irenæus svarer: jeg har, men den HErre JEsus har sagt: Hvo som elsker Fader eller Moder, eller Hustrue, eller Sønner, eller Brødre, meere end mig, han er mig ikke værd. Gouverneuren: Du unge Mand, jeg raader dig, at du skaaner dig selv, thi ellers maae jeg opoffre dig. Irenæus: Efterlever eders Ordre, og I skal faae at see hvor stoer en Taalmodighed, min kiere Frelsere, den HErre JEsus skal forleene mig til at kunde udstaae alt det onde, som I vil paaføre mig. Derpaa blev Dommen afsagt, at Irenæus skulle for sin Ulydigheds skyld imod Keyserens Befaling, styrtes i Floden. Martyren var ey gandske vel tilfreds med denne Dom, men udbad sig, at han maatte vorde henrettet med Sverdet, paa det at Gouverneuren og de øvrige Tilskuere kunde faae at see, med hvilken Frimodighed de Christne gik i Døden for Evangelii skyld. Gouverneuren føyede Martyren herudi, og forandrede Dommen

saaledes,

saaledes, at han i stæden for at druknes skulle halshugges. Herover bliver Martyren inderlig glad og udbryder i Lof og Tak til den HErre JEsum, som havde styrket ham med Kraft af det Høye og ladet ham komme til denne Dag. Da han var kommen til Retter-Pladsen og der afførte sig sine Klæder, oploftede han sine Hænder til Himmelen og siger: "HErre JEsu Christe, du som ikke har forsmaaet at lide for Verdens Frelse, lad dine „Himle staae aabne for mig og dine Engle „imodtage din Tieneres Siæl! Du veed HErre! at jeg lider alt dette for dit Navns og din „Meenigheds skyld. Jeg beder dig ydmygeligen, at du, efter din store Barmhiertighed, „vil komme mig ihu til det gode og værdiges at „annamme mig til dig; ligesaa beder jeg dig og, „at du vil kraftig være tilstæde hos din Meenighed, og hende i en sand Troe styrke og opholde!" Derpaa bliver Dommen exeqveret og Martyrens afsiælede Legeme slengt hen i Savi-Floden (a).

(a) Sam. Banagii Annal. Tom. II. p. m. 594.

Evplius, denne var Diaconus ved Meenigheden til Catana paa Sicilien. Han bliver greben af Forfølgerne og fremstillet for Gouverneuren Calvisiano, hvor han ey alleene aflægger en frimodig Bekiendelse om den HErre JEsu Christo, men bevidner og for bemeldte Øvrigheds Person, at han gierne, om det saaledes var GUds Villie, ville bekræfte den aflagde Bekiendelse med sit Blod. Da han blev paagreben, havde han just hos sig det nye Testamentes Skrifter. Dette merkede en af Gouverneurens Betientere og siger, at det var imod Keyserens Befaling at have saadanne Bøger hos sig. Gouverneuren, som og selv faaer dette at vide, byder ham at læse et Stykke i disse Bøger, hvorpaa Martyren slaaer op Matth. 5te Cap. og deraf læser overlydt JEsu Ord; Salige ere de, som lide Forfølgelse for Retfærdigheds skyld, thi Himmeriges Rige er deres. Dette ansaae Gouverneuren som en Bebreydelse, og derfor, i stæden for at lade

sig bevæge til Medynk, giver Ordre at strække Martyren paa Pine-Bænken; og da Martyren der fandt sig yderlig bespændt, spurgte han ham: af hvilke Tanker han nu var? om han endnu vilde vedblive sin forrige Bekiendelse? Evplius svarer: Hvad jeg før har bekiendt, det stadfæster jeg endnu, jeg er en Christen og læser de hellige Bøger. Gouverneuren: hvorfor har du understaaet dig, at beholde disse Bøger hos dig og ikke, efter Keyserens Befaling, udlevert dem? Evplius: fordi jeg er en Christen, derfor kunde og vilde jeg ikke forraade og udlevere dem. I disse Skrifter er det evige Liv, og hvo som forraader dem, taber det evige Liv. Ved saadan Martyrens store Bestandighed bliver Gouverneuren end meere forbittret og byder at forøge Torturen; dette skeede, og Martyren beholder nu, som før, sin Siæl i Taalmodighed, og under de empfindtligste Smerter udbryder i disse Ord: Jeg takker dig, min Frelser, at du værdiger mig

at lide dette for dit Navns skyld; og beder jeg dig inderligen, at du vil komme mig ihu i denne Nød og styrke mig med Kraft af det Høye! Gouverneuren: giør Offer til Guderne, saa skal jeg lade dig løs. Evplius: jeg offrer mig jo selv til GUD, og meere har jeg ikke at opoffre. Derpaa bliver Torturen end meere forøget, i Haab, at Martyren dog en Gang skulle overvindes af Smerterne og fornægte Christum, men HErren stoed med ham og styrkede ham saaledes, at ligesom Lidelserne bleve overflødige, saa blev og hans Trøst overflødig ved Christum. Da Plagerne fornam, at de intet udrettede med al deres Fliid, og at Martyren nu ey meere følte nogen synderlig Virkning af Torturen, eftersom alle hans Kræfter vare svækkede og fast gandske fortærede, faldt Dommen saaledes: Eftersom Evplius er en Christen, foragter Keyserens Befaling, bespotter Guderne og vil ikke vende om igien, da kiendes for ret, at han

skal

skal henrettes med Sverdet. Derpaa bliver alting foranstaltet til Executionen, og da Martyren skulle udføres til Retter-Stæden, loed man hænge ham Bibelen om Halsen. Ved Amkomsten til Retter-Pladsen, reed Herolden frem og overlydt udraabte disse Ord: Denne Evplius er en Christen og er vore Guders og Keyserens Fiende. Evplius faldt paa sine Knæ, giorde en andægtig og bevægelig Bøn til GUD, fremrakte saa i Frimodighed og Haabets Glæde sit Hoved for Bøddelen og anbefalede sin Siæl i sin Skaberes Haand. Hans Legeme blev siden af de igienlevende Christne optaget, balsameret og jordet.

Theodorus var en christelig Stridsmand af Amasea, som for sin Troes og Gudfrygtigheds skyld bliver paagrebet og bragt for Dommeren, som strax tilspurgte ham: hvorledes han understod sig at nægte Guderne deres tilbørlige Ære og Dyrkelse? Svaret blev, at saadant skeede, fordi han

ikke kiendte eller erkiendte anden GUD, end alleene den eene sande GUD JEsum Christum. Dommeren loed ham nogle Dages Frist til at betænke sig udi, af hvilken Tiid Martyren betiente sig, ey til at forandre sin Meening, men til at befæste og stadfæste sit Hierte formedelst Naaden. Det var Forfølgerne meget angelegen at vinde denne anseelige Person, for siden at vinde desflere ved hans Exempel, hvorfor de og giorde ham store og anseelige Tilbud, om han vilde nægte Christum. Martyren foragtede alt saadant og blev ubevægelig fra Evangelii Haab. Plagerne lagde ham da paa Pine-Bænken, hvor han under de smerteligste Lidelser sang overlydt disse Davids Ord: **Jeg vil takke HErren til hver Tiid, hans Lof skal stedse være i min Mund.** Da hans Legeme under Torturen paa det allerynkeligste var bleven tilreedt, loed man ham bringe i Fængsel. Ved Midnats-Tiid fornam Vægterne en behagelig Lyd af liflige Sange og

seer

seer i Fængselet en Mængde Fakler at brænde. De løbe forbausede ind i Fængselet, hvor baade Lysene og Sangenes Lyd paa en Gang bleve borte, og de forefandt intet, uden Theodorum og de øvrige Fanger sovende. Endeligen dømmes Martyren til Baalet, hvor han fuld af udødeligheds Haab hensov i HErren (a).

Apollonius, denne gudelig sindede Lærer loed i denne Forfølgelses Tiid see stor Omhue og Nidkierhed for de Christne, som for Evangelii skyld her og der vare satte i Fængsel og ængstede til at fornægte Christum, i det han reyste allevegne omkring og besøgte saadanne, for at meddeele dem nogen aandelig Naade-Gave, at de maatte styrkes. Hans gudelige Foretagende havde den ynskeligste Virkning til de Helliges Bestyrkelse og fulde Beredning. Endeligen kom Touren til ham selv, saa at han bliver greben og sat i Fængsel. Da dette blev vitterligt, stimede

(a) Banagius, ex Gregorio Nysseno.

Hedningerne i Hobetal hen til ham i Fængselet og der med mange bespottelige Ord og Fagter forhaanede ham. Iblant disse befandt sig en slem berøgtet, men af Pøbelen meget afholdt Gøgler, ved Navn Philemon, hvilken Appollonius kiendte og med megen Venlighed saaledes tiltalede: HErren forbarme sig over dig, min Søn, og tilregne dig ikke din Misgierning! Disse Ord traf Hiertet, thi Philemon sloeg i sig selv og fik Naade til Omvendelse, hvis Oprigtighed han og beviiste ved den frimodige Bekiendelse, han aflagde om Christo, den han og kort efter beseglede med sit Blod; thi han blev, tillige med Appollonio dømt til Ilden, hvis Kraft de begge formedelst Troen overvandt og fik Livsens Krone.

Gordius var en fornemme Officier til Cæsarea i Cappadocien. Da Forfølgelsen begyndte i hans Fødestæd, nedlagde han sit Embede og Værdighed i Krigs-Tienesten og begav sig frivillig i Landflygtighed, hvor han

øvede sig saa længe i Bøn og Betragtning, indtil han bekom fuld Forvisning i sit Sind om den christelige Religions Sandhed i Almindelighed, og om sin egen Naade-Stand i Særdeleshed. Da hans Hierte var formedelst Naaden bleven tilfulde bekræftet, vender han tilbage til Cæsarea og der aabenbarligen bekiender Christum. Dette gav strax Opsigt og Gordius bliver greben og stillet til Forhør for Dommeren, hvor han med stor Frimodighed igientog sin Bekiendelse om Christo. Under Torturen sang han adskillige Sprog af Davids Psalmer, og i Særdeleshed disse Ord: **HErren er min Hielpere, hvad skulle et Menneske kunde giøre mig!** Da Dommeren saae, at han med det onde intet udrettede imod denne seyerrige JEsu Stridsmand, forsøgte han med Smigren og Lokken at naae sit Øyemerke, og til den Ende giorde han anseelige Tilbud paa stor Rigdom og en høyere Charge i Krigs-Tienesten. Da denne ligesaa lidet, som den

forrige

forrige Omgangs Maade, udrettede noget hos Gordium, bliver Dommeren forbittret, drager sit Sverd ud og befaler Bøddelen at være tilstæde for at forrette Executionen, hvis Gordius ey strax forandrede sit Sind og Meening. Ved samme Tiid indfandt sig og nogle af hans Venner og Blodsforvante, som gav ham det snilde Raad, at han, for at frelse sit Liv, skulle nægte Christum med Munden, og siden, naar Faren var forbi, kunde han atter frit bekiende ham. Martyren svarede: Saadan Troloshed være langt fra mig; GUD har givet mig Mund, og med den vil jeg, i hvad det end skal koste mig, bekiende min Frelseres Navn. Imedens han dette talede, bliver han med Sverdet henrettet.

Julitta var en christelig Qvindes-Person af Cæsarea udi Cappadocia. En fornemme Mand af de hedenske der paa Stædet var hende en vis Summa Penge skyldig, og da han efter igientagen Anmodning ikke vilde

betale

betale sin Gield, og hun trængte til Pengene, nødtes hun til at lade ham indkalde for Retten. Debitor møder, men for at komme, efter hans Tanke, vel derfra, betiener han sig af denne Udflugt, at Julitta ikke kunde søge ham efter Loven, hvis Beskiermelse hun ikke burde nyde, saasom hun var en Christen, der foragtede Guderne. Denne Exception smagede Dommeren usigelig vel, hvorfor han loed frembringe Røgelse og Ild, og derpaa eragtede, at hvis Julitta vilde giøre Offer til Guderne skulle det være hende tilladt efter Lovene at procedere imod hendes Debitor, men hvis ikke da havde hun sin Ret forspildt. Da dette ulovlige Vilkaar var bleven hende forelagt, svarer hun med stor Frimodighed, at før skulle Liv, Legem og Gods gaae i Løbet, førend hun i mindste Maade vilde samtykke i at vanære eller fornægte sin GUD og Frelser. Og eftersom hun paa samme Tiid og Stæd aflagde en herlig Bekiendelse om

den HErre JEsu Christo, saa fik hun i stæden for Ret over sin uretfærdige Debitor, den Dom, at hun skulle levende brændes. Samme Blod-Dom anhørte hun med Glæde og med Frimodighed underkastede sig.

Julianus, født til Tarsen i Cilicien og var saaledes Apostelens St. Pauli Landsmand. Foruden Forfølgelsens almindelige Onde, havde han og det Vanhæld at falde i en særdeles ond og fortredelig Dommeres Hænder. Denne undte ham vel ikke Livet, som Udfaldet siden viiste, men undte ham ligesaa lidet strax at døe, eftersom det var hans Forsæt at giøre ham Livet meere bittert og fortrydeligt end Døden selv. Bemeldte Dommere loed da Julianum hæfte, førte ham med sig igiennem Landet og imidlertiid loed tilføye ham al den Smerte og Skiendsel, som nogens onde Hierte kunde paafinde. Julianus udstod alt saadant med en ubeskrivelig Taalmodighed, brugende blant andet Apostelens Ord, 2 Cor. 11, 14. GUD være

Tak,

Tak, som lader os altiid bære Seyer i Christo og aabenbarer sin Kundskabs gode Lugt formedelst os i hvert Stæd. Da han saaledes et heelt Aar igiennem var bleven prostitueret som et Vidunder, fandt Dommeren endelig for got, at lade ham aflive, og det paa saadan Maade; først maatte Boddelen med adskillige dertil indrettede Instrumenter saaledes rive og slide Martyrens hele Legeme, at fast ingen menneskelig Skikkelse derpaa var mere at see. Siden blev hans saarede Legeme stoppet i en Sæk, som var fyldt med giftige Slanger, Scorpioner og Øgler, og derpaa druknet.

En fornemme Officier, ved Navn Julius, blev beført for Dommeren Maximo, at være en Christen. Dette tilstoed Julius gandske frivillig, hvorpaa Dommeren giver ham det Raad, at han, for at redde sit Liv, skulle for en Gangs skyld, giøre Offer til Guderne, lagde og dette til, at, saasom han af Gouverneuren, imod sin Villie, blev tvun-

gen

gen dertil, saa vilde hans GUD vel holde ham undskyldt. Man maa tilstaae, at hvis Julius ikke har havt bedre Grund i sin Christendom, end de fleste i vore Tider, der vel kaldes med dette gode Navn, men til Beskæmmelse for deres allerhelligste Troes Bekiendelse, søge tusinde Udflugter for deres onde Gierninger og Samvittighed, da havde han vel betient sig af dette Anslag; Men som saadan svigefuld Omgang var langt fra hans Sind, saa igientog han ey alleeneste sin forhen aflagde Bekiendelse om den HErre JEsu Christo og om sin Troe paa ham, men siger desuden, at da han aldrig havde viist nogen Sviig og Troloshed i sin Krigs-Tieneste, og i de Ting, ham der have været betroede, saa kunde og burde han nu meget mindre giøre det, da han var bleven en Christen og var sin Frelsere, som havde igienløst ham, saa megen Lydighed og Troskab skyldig. Gouverneuren giør da et nyt Forsøg ved at byde ham en anseelig Summa Penge, om

han

han vilde offre til Guderne, og tilbød ham, at, naar saadant for en Gang var skeed, da maatte han gaae hiem til sit Huus og der i Stilhed øve sin Religion, uden at nogen deri skulle være ham til Besvær. Men Julius var alleene bekymret for, hvorledes han kunde behage den som havde annammet ham til Striden, hvorfor han og med en christelig og mandig Frimodighed forkastede alle de giorte Tilbud og gik i Døden for JEsu Vidnesbyrds skyld.

Nicander og Marcianus vare ligeledes tvende christelige Officierer, som bleve stillede for Dommeren og af ham tilspurgte: om de ikke vidste, at Keyserne havde befalet dem at offre til Guderne? Martyrerne svarede, at de vel vare vidende derom, men at de tillige vare Christne, som ikke efter noget Menneskes Befaling lode sig tvinge til at vanære den eeneste sande GUD. I det de saa talede, traadde Daria, Nicandri Huustroe, til og

siger til sin Mand: "Min Herre, tag dig
„vel vare, at du ikke gior, hvad Domme-
„ren forlanger af dig, tag dig vare, at du
„ikke nægter vores HErre JEsum Christum,
„see op til Himmelen, og kom ihu, at JEsus
„er der, og at du maa bevare Troen og en
„god Samvittighed." Daria bliver derpaa
bragt i Fængsel og hendes Mand tilbudet
nogle Dages Frist, at betænke sig udi, men
Martyren betiente sig ikke deraf, forsikrende,
at han længe siden havde betænkt sig, og be-
sluttet, at leve og døe i Christi Troe og Be-
kiendelse. Dommeren vendte sig da til Mar-
cianum og spørger, hvad Tauke han var af?
Svaret blev: at han stoed i samme Sind,
som hans Medstridere Nicander; Han var
en Christen, og saadan en agtede han at leve
og døe. Efter saadan frimodig Bekiendelse
og Bestandighed derudi, faae de begge deres
Døds-Dom, den de med Taksigelse anhørte
og med Frimodighed underkastede sig, efterat

de

de paa Retter-Pladsen havde taget en meget kierlig og bevægelig Afsked med hverandre.

Da Galerius havde i nogle Aar fornøyet sit blodtørstige Sind ved utallige Christnes Piinseler og Henrettelser, blev han selv efterhaanden moden til Straffen. Han falder da i en heslig Sygdom, af samme Art, som den GUds hevnende Retfærdighed hiemsøgte Herodes med (a) dog med den Forskiel, at Galerius maatte holde saa længe ud under GUds tugtende Haand, indtil han fuldkommeligen blev et stinkende Spectacle for alle, som saae ham eller kom ham nær. I denne Tilstand mindte Samvittigheden ham saaledes om den Voldsomhed, han saa længe havde øvet imod de Christne, at han ved et offentlig Rescript, som A. C. 311. den 30 Aprilis blev opslaget udi Nicomedia, loed ophæve Forfølgelsen og tillade de Christne at vedblive deres Bekiendelse og uden Hinder

(a) Actor. XII. 23.

at forsamles til at forrette deres Guds-Dyrkelse (a). Men som Tyrannen levede ikkun faae Dage derefter og hans Colleger Maximinus og Maxentius loede sig ikke ved hans forskrekkelige Endeligt bevæge til nogen Eftertanke og Moderation, saa havde Kirken ikke megen Nytte af bemeldte Rescript. Endeligen blev og Maximini og Maxentii Ondskab fuldkommen; thi efterat de i lang Tiid paa det allergrummeste havde forfulgt og plaget de Christne udi de Provincier af Riget, hvor enhver af dem regierede, blev Maxentius overvunden af Constantino M. i en Bataille ved Tiber-Floden, hvorudi han selv tillige med den største Deel af sin Krigshær omkom, og Maximinus, efterat han var bleven svækket af Licinio, toeg Flugten, faldt hen i Desperation og toeg Gift ind, hvilket da det ikke strax giorde sin fulde Virkning, gik

(a) Dette Rescript findes in Extenso hos Lactantium de Mortib. Persecut. Cap. 34.

gik Tyrannen fra sin Forstand og holdte i denne forskrekkelige Tilstand ud i nogle Dage, indtil han endeligen udgav sin Aand (a).

Da det store romerske Rige paa denne Tiid var deelt imellem flere Regentere paa een Gang, og disse igien ofte omskiftedes, saa flyder deraf, at de Christnes Skiebne var paa en og den samme Tiid i Riget ikke lige ondt eller god, men maa considereres efter enhver Regentes særdeles Sindelav, som meere eller mindre voldsom eller billig. Naar en Province blev ligesom oversvømmet af de ihielslagne Martyrers Blod, saa var deres Brødres Vilkaar paa andre Stæder noget taaleligere, saasom udi Gallien, hvor Constantius Chlorus regierede, hvilken ikke synderlig foruroeligede de Christne, u-agtet han dog idelig dertil af Galerio Maximiano blev anmodet og ægget.

(a) Lactantius de Mortib. Persec. Cap. 49.

Da denne haarde Forfølgelse havde med en ubeskrivelig Grumhed og Heftighed vedvaret udi mange Aar, og imidlertiid en utællelig Skare af de Troende ere, som Slagte-Faar, af Hedningerne blevne henrettede, behagede det HErren at giøre en stor Forandring i sin Kirke, formedelst Constantini Magni Omvendelse. Denne Herre, som var en Søn af Constantio Chloro og af ham udnævnt til Med-Regent, havde betimeligen faaet Smag paa Evangelii Sandhed, og derfor da GUD havde givet ham Seyer over sine Fiender, og i mange Maader ret underligen beviist ham sin Hielp og Trofasthed, skienkede han Kirken en almindelig Fred og fuldkommen Frihed, formedelst et Rescript, hvilket han, tilligemed sin Collega Licinio, loed publicere udi Meilan A. C. 313. da Forfølgelsen, efter Lactantii (a) Bereg-

(a) de Mortib. Persec. Cap. 48. hvor Rescriptet Ord fra Ord kand læses.

Beregning havde varet udi 10 Aar og 4 Maaneder.

Licinius giorde vel siden Opstand imod Constantinum, og imidlertiid begyndte at plage de Christne, men det varede ikke længe; thi han blev overvunden af Constantino og Kirken kom til Rolighed igien. Herved blev da en stor Glæde iblant de Christne; som da ikke heller glemte med offentlige og høytidelige Lof-Sange at prise GUD for denne herlige Befrielse, da ey alleene Forfølgelsen gandske ophørte, de Fangne fik deres Frihed og de Berøvede deres Gods igien, men Kirken fik og de herligste Privilegier, GUds Folk blev beskyttet og æret, men Hedenskabet efterhaanden alt meere og meere foragtet og svækket. Hvorledes dette gode blev siden i Tidens Længde misbrugt af de utaknemmelige Christne, til kiødelig Sikkerhed, Stolthed, Parthiskhed, Lunkenhed og Efterladenhed i deres Pligter, samt hvorledes Constantinus

selv, i vore Tider og noget længere forhen, er af nogle vanartige Titulair-Christne bleven blameret for hans store Godhed og Omhyggelighed for Kirkens Tarv, det vil jeg her ikke berøre, men henvise Læseren til den almindelige kirke- og politiske Historie hvor deslige Ting afhandles.

En saa forunderlig Skiebne havde GUds Kirke udi de trende første hundrede Aar efter Christum, da en saa stor Mængde af de Troende, ikke uden de allerhaardeste Trængseler, ginge ind i GUds Rige. Hvo som læser disse Tildragelser med tilbørlig Agtsomhed, vil finde Anledning at beundre saavel Hedningernes umenneskelig Grumhed, som de Christnes store Taalmodighed og Bestandighed. Dersom det havde været de groveste og meest barbariske Nationer, som havde øvet en saadan Voldsomhed imod de Christne, kunde det endnu ikke syntes saa underligt, men det skeede af de artige, fornuftige, vittige og po-

lerte Romere, som piqverede sig af Retfærdighed, Billighed og Menneske-Kierlighed. Desuden maae og agtes, at de Christne vare endnu det de gave sig ud for, nemlig i Sandhed Christne, fulde af Troe og gode Gierninger, skinnende som himmelske Lys iblant den vanartige Slægt, og følgeligen saadanne, som ikke gave den mindste Anledning til den haarde Behandling, som dem vederfores. Men denne Forundring vil falde bort naar eftertænkes, at Kiødets Sands, endog da, naar den synes meest fiin, er Fiendskab imod GUD og hans Christum, og at de Vantroende, saavidt de ere saadanne, altiid bære Had til de sande Troende, og lade deraf saa meget tilsyne, som Tiid og Omstændighed tillader dem. Sandelig, havde en Deel af vore Tiders stærke Aander, Evne som Villie, at udøve deres Bitterhed imod de Christne, da ville vel Kirken snart komme til at føle Virkningen deraf, med mindre de

kand skee ville, ligesom hiin Julianus Apostata, misunde dem at blive Martyrer (a) og derfor lade sig nøye med, efter hans Exempel, at begegne dem med Haanhed og Foragt.

Betragte vi derimod de Christnes Forhold udi alle de Forfølgelser, som, efter GUds Villie, overgik dem, da fortiener samme baade Forundring og Høyagtelse. Vel hendte det sig, skiønt sielden, at en og anden, som ikke kunde være noksom rodfæstet i Christo, vaklede og faldt fra i Fristelsens Tiid, men disse vare faae i Ligning med den store og fast utællelige Mængde af alle Slags Alder, Stand og Kiøn, som under de allersmerteligste og langvarigste Piinseler holdte ud, uden at lade falde et eeneste utaalmodigt Ord, enten i Henseende til de Smerter, de udstode, eller imod deres ubarmhiertige Forfølgere. Deres Bestandighed var

saa

(a) Socrates, H. Ecclef. Libr. III. Cap. 12.

saa u-overvindelig, at en hedenske Øvrigheds Person tilstaar, at de, som vare rette Christne, loede sig paa ingen Maade tvinge til Affald (a) og deres Taalmodighed i de haardeste Lidelser, saa overmaade stor og bestandig, at Hedningerne, som ikke kiendte dens Grund, men saae dens forunderlige Virkning, vidste intet andet at gribe til, end at beskylde dem for, at de ved Troldoms Konst kunde giøre sig haarde og følesløse imod det onde. De Christnes Taalmodighed og Bestandighed var og ikke nogen philosophisk Obstination og selvgiort U-empfindtlighed og Trodsighed imod det Onde, som kunde reyse sig enten af Stolthed, eller af falskt Begreb om en absolute Nødvendighed, som ikke kunde undgaaes, men var geleydet med saadan Beskedenhed og Agtsomhed, som aldeeles betog al Mistanke om nogen Overilelse i deres Sind. Man maae heller ikke

glemme,

(a) Plinius Libr. X. Epist. 97.

glemme, at deres Taalmodighed var ikke tvungen, men frivillig, thi de havde frit Vahl, hvad enten de vilde udvælge at lide Døden for den HErres JEsu skyld eller de vilde fornægte ham og derved beholde Livet og Syndens timelige Nydelse.

Saaledes have da disse hellige Bekiendere ikke skammet sig ved Christi Evangelium og Vidnesbyrd, men heller med Glæde taget Skade paa Gods, Ære og Liv, end at mangle i ubrødelig Troskab imod deres Frelser, som de vidste havde kiøbt dem med sit Blod af Jorden og udvalgt dem af Verden.

Men af al denne store Troskab og Bestandighed maae vi ikke tilskrive Martyrerne selv det allerringeste. De havde ikke havt den mindste Kraft paa deres Strids-Dag, hvis ikke deres store Forgængere, den HErre JEsus Christus, havde iført dem GUds fulde Harnisk, lært deres Hænder til Stri-

den og staaet med dem paa den onde Dag. Det samme, som St. Paulus bekiender om sig, da han blev stillet for Keyser Nero, HErren stod med mig og styrkede mig (a), det samme gielder om alle de Hellige, som bleve kaldede til samme Striid og Seyer, som han. Visseligen, de have overvundet formedelst Lammets Blod og deres Vidnesbyrds Ord, da de ikke elskede deres Liv indtil Døden (b). Havde det samme Sind ikke været hos dem, som og var i Christo, og havde den deres Frelser ikke med sin guddommelige Nærværelse i deres Hierter styrket dem, de havde da ikke staaet imod indtil Blodet, men løbet af Striden for at frelse Livet. Den der skal lide ondt med Evangelio, maa giøre det efter GUds Magt.

Hvor fremmede mange af denne Tiids lunkne Christne ere fra hine første Bekiende-

res

(a) 2 Timoth. IV. 17.

(b) Apoc. XII. 11.

res Sind og Omgiengelse, Troe og Taalmogighed, lader jeg enhver billig og fornuftig Læser, som kiender noget til begge Deele, selv dømme om. Hine vare det de gave sig ud for, rette JEsu Venner og Bekiendere, som hadede deres Liv i Verden, at de maatte bekomme et evigt Liv, og beviiste sig selv i alle Ting, som GUds sande Tienere, i megen Taalmodighed, i Trængseler, i Nød, i Angester, i Slag, i Fængseler, i Oprør, i Arbeyder, i Vaagenheder, i Faster, i Reenhed, i Kundskab, i Langmodighed, i Fromhed, i den Hellig Aand, i Kierlighed uden Skrømt, i Sandheds Ord, i GUds Kraft, formedelst Retfærdigheds Vaaben paa høyre og venstre Side, ved Ære og Vanære, ved ondt Rygte og got Rygte = = som de der have intet og beholde dog alle Ting (a) men i vore Tider skamme mange sig ved endog at bekiende Christum med Munden,

(a) 2 Cor. VI. 4. &c.

den, og den største Deel af dem, som endeligen dog bekiende sig til ham med Læberne, nægte det dog med Gierningerne, efterdi de ere vederstyggelige, ulydige og uduelige til al god Gierning. Imidlertiid har dog vor kiere Frelser, iblant den store Hob, sine sande Efterfølgere, som have Troens Hemmelighed i en reen Samvittighed, saadanne beder og formaner jeg, at de holde fast ved det de have, og at de ikke lade sig enten berøve ved Philosophie og forfængelig Bedragerie, efter Menneskens Skik, efter Verdens Elementer og ikke efter Christum, eller mistrøste og forarge over denne Tiids onde Tegn, og over de Tings Forventelse, som skal skee, men fatte deres Siæle i Taalmodighed og blive troe indtil Enden, saa skal de faae Livets Crone; Og da vi i de hellige Martyrer have en saa stor Hob Vidner sat omkring os, saa lader os, efter deres Exempel, aflægge al Byrde og Synden, som letteligen

teligen staaer omkring os, og ved Taalmodighed løbe i den os foresatte Kamp, i det vi see hen til Troens Begyndere og Fuldkommere JEsum, hvilken i stæden for den Glæde, som ham var foresat, lidde taalmodeligen Korset, i det han foragtede den Skam og sidder hos GUds Stoels høyre Side. Hannem, med Faderen og den Hellig Aand, være Ære i alle Menigheder, til alle Slægter, i alle Evigheder!

A M E N.

[illegible]

[illegible]

[illegible] i den al freidigste Kamp, [illegible]

til sig ved at Troens Begyndere og Fuld-

kommere Jesum, hvilken i Steden for den

Glæde, som ham var foresat, leed taalmo-

deligen Korset, i det han foragtede den Skam

og sidder paa Guds Stoels høire Side

i Himmelen, [illegible]

[illegible]

[illegible] i alle Evighed!

A M E N.

Merkv. Exem
paa
Martyr.
Lidelser